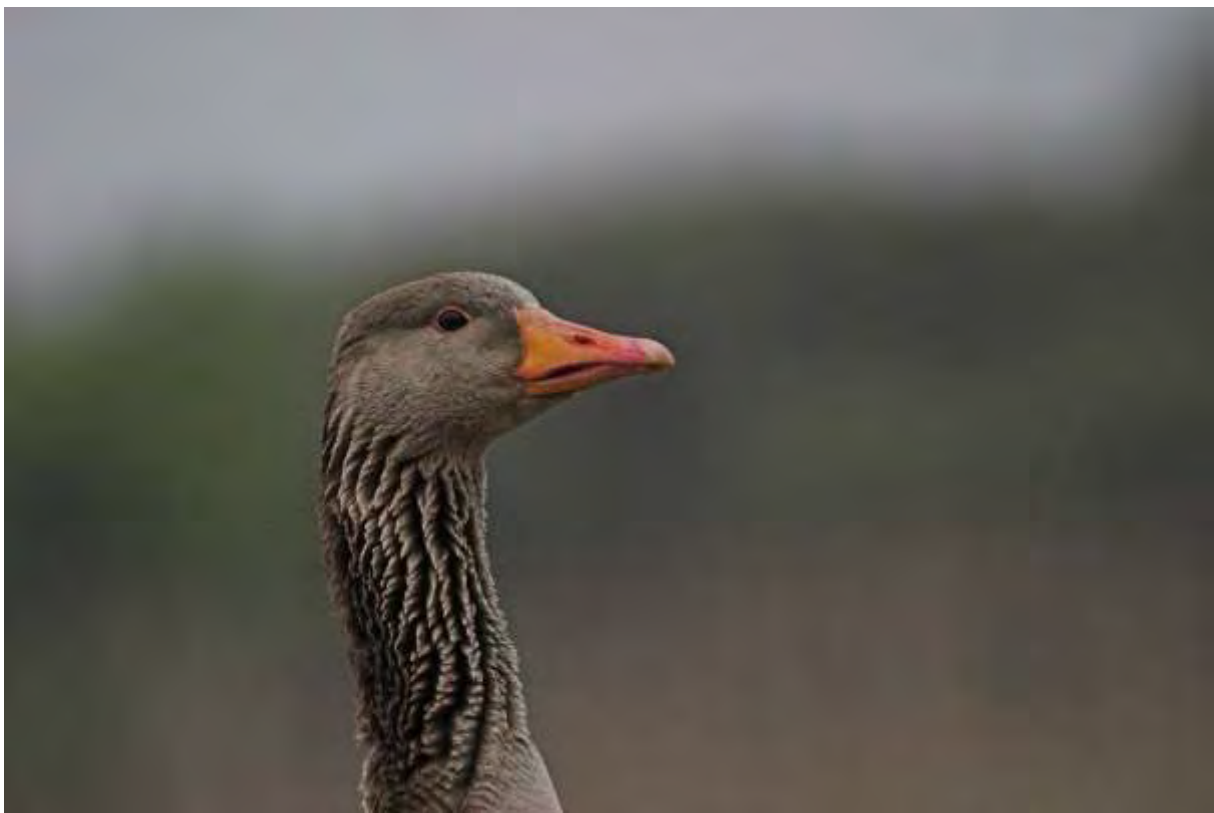

Faunabeheerplan Flevoland

Professioneel maatwerk voor mens en dier
2014-2018

Faunabeheerplan 2014 - 2018
IPC Groene Ruimte BV
Oktober 2013

Voorwoord

Voor u ligt het derde faunabeheerplan voor Flevoland, dat met inschakeling van IPC Groene Ruimte is opgesteld door het bestuur van de Stichting Faunabeheereenheid Flevoland (FBE).

De stichting, die sinds eind 2002 bestaat, is een door Gedeputeerde Staten erkend samenwerkingsverband van terreinbeherende instellingen (Staatsbosbeheer, Stichting Het Flevolandschap en Vereniging Natuurmonumenten), agrariërs (LTO Noord), gemeenten en jagers (Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging). Het samenwerkingsverband werkt onder regie van een onafhankelijk voorzitter.

Doel van de Faunabeheereenheid is uitvoering te geven aan het faunabeleid van de rijks- en provinciale overheid en de daarmee verband houdende wet- en regelgeving en invulling te geven aan een planmatig duurzaam faunabeheer. Dit doel wordt onder meer bereikt met het vaststellen van een – door Gedeputeerde Staten goed te keuren – faunabeheerplan, dat geldt voor een periode van vijf jaren.

Het faunabeheerplan heeft betrekking op het beheer van diersoorten en het voorkomen en bestrijden van door dieren aangerichte schade.

Voor het opstellen van dit derde faunabeheerplan heeft het huidige faunabeheerplan, dat nog geldt tot ultimo 2013, als basis gediend. Gebleken is namelijk dat dit plan goeddeels aan de verwachtingen heeft voldaan, in die zin dat zich zeer weinig schade heeft voorgedaan en er ook weinig afschot behoefde plaats te vinden. Nieuw in dit faunabeheerplan is de vertaling van het Ganzenakkoord en de paragraaf beheer damherten.

De positieve effecten van het faunabeheerplan zijn in belangrijke mate te danken aan de organisatie en de wijze van uitvoering van het faunabeheer in Flevoland. Het feit dat onze provincie slechts één wildbeheereenheid kent, de Stichting Faunabeheer Flevoland, met professionele beroepskrachten, bevordert een snelle en adequate uitvoering van de maatregelen die moeten worden getroffen. Dat daarnaast ook van uit de FBE de samenwerking met de provincie Flevoland meer dan voortreffelijk is, stemt tot tevredenheid.

Verwacht mag worden dat op basis van dit plan de wijze van uitvoering ook in de komende vijf jaren effectief en adequaat zal kunnen plaatsvinden.

Een woord van dank is op zijn plaats aan allen die een bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming van dit plan.

Moge ook dit plan voor het faunabeheer in Flevoland zijn waarde bewijzen!

Bant, oktober 2013

drs. Ch. Leeuwe, voorzitter

Faunabeheerplan Flevoland

Definitieve rapportage

Opdrachtgever: Stichting Faunabeheereenheid Flevoland
Hopweg 21
8314 PX BANT

Opdrachtnemer: IPC Groene Ruimte BV
Postbus 393
6800 AJ ARNHEM
026 – 3550100
www.ipcgroen.nl

Projectnummer: A03059

Projectleider: Ing. R.H.J. Borst

Opgesteld door
Ing. R.H.J. Borst

Gecontroleerd
Ing. R. Sprong

Datum

Foto voorkaft: Ruben Smit

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	8
1.1	FAUNABEHEERENHEID FLEVOLAND.....	8
1.1.1	GAK Flevoland.....	8
1.2	WERKGEBIED (ART. 10, LID A).....	10
1.3	DUUR VAN HET FAUNABEHEERPLAN (ART. 11)	10
	LEESWIJZER.....	10
2	OMSCHRIJVING WERKGEBIED VAN DE FBE.....	11
2.1	WERKGEBIED	11
2.2	NATURA 2000 GEBIED	13
3	BELEID.....	15
3.1	RIJKSBELEID.....	15
3.2	PROVINCIAAL BELEID	16
3.2	BELEIDUITGANGSPUNTEN FBE.....	19
3.3	VISIE OP FAUNABEHEER.....	20
3.3.1.	Inleiding.....	20
3.3.2.	Doel en visie.....	20
3.3.3.	Professioneel beheer.....	24
4	GEGEVENS.....	25
4.1	ALGEMEEN.....	25
4.2	KWANTITATIEVE GEGEVENS (ART. 10, LID C).....	26
5	DOELSTELLINGEN.....	27
5.1	ALGEMEEN.....	27
5.2	DUURZAAM BEHEER (BESLUIT FAUNABEHEER ART. 10, LID C)	27
6	BEHEER	31
6.1	SOORTEN, BEHEER EN SCHADEBESTRIJDING.....	31
6.1.1.	Indeling soorten.....	31
6.1.2.	Uitwerking Ganzenakkoord op hoofdlijnen	31
6.2	TREKGANZEN	34
6.2.1	ALGEMEEN (ART. 10, LID C).....	34
6.2.2	VOORKOMEN	35
6.2.3	LEEFGEBIED	37
6.2.4	PROVINCIAAL BELEID	38
6.2.5	DOELSTELLING BEHEER (ART. 10, LID D EN E).....	38
6.2.6	BEHEERMAATREGELEN (ART.10, LID G)	39
6.2.7	PLAATS EN PERIODE INZET BEHEERMAATREGELEN (ART. 10, LID J)	40
6.2.8	EFFECTIVITEIT VAN BEHEERMAATREGELEN (ART. 10, LID K).....	41
6.2.9	UITVOERING BEHEERMAATREGELEN (ART. 10, LID I GED.).....	41
6.2.10	MONITOREN VAN BEHEERMAATREGELEN (ART. 10, LID I GED.).....	42
6.3	STANDGANZEN	43
6.3.1	ALGEMEEN (ART. 10, LID C).....	43
6.3.2	VOORKOMEN	43
6.3.3	PROVINCIAAL BELEID	45
6.3.4	DOELSTELLING BEHEER (ART. 10, LID D EN E).....	45
6.3.5	BEHEERMAATREGELEN (ART. 10, LID G)	46
6.3.6	PLAATS EN PERIODE INZET BEHEERMAATREGELEN (ART. 10, LID J)	47

6.3.7	EFFECTIVITEIT VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID K)	47
6.3.8	UITVOERING BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	48
6.3.9	MONITOREN VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	48
6.4	HAAS	49
6.4.1	ALGEMEEN (ART. 10, LID C).....	49
6.4.2	LEEFGEBIED	50
6.4.3	PROVINCIAAL BELEID.....	50
6.4.4	DOELSTELLING BEHEER (ART. 10, LID D EN E).....	50
6.4.5	BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID G)	51
6.4.6	PLAATS EN PERIODE INZET BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID J).....	52
6.4.7	EFFECTIVITEIT VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID K)	52
6.4.8	UITVOERING BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	53
6.4.9	MONITOREN VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	53
6.5	HOLENDUIF	54
6.5.1	ALGEMEEN (ART. 10, LID C).....	54
6.5.2	PROVINCIAAL BELEID	55
6.5.3	DOELSTELLING BEHEER (ART. 10, LID D EN E).....	55
6.5.4	BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID G)	56
6.5.5	PLAATS EN PERIODE INZET BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID J).....	57
6.5.6	EFFECTIVITEIT VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID K)	57
6.5.7	UITVOERING BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	57
6.5.8	MONITOREN VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	58
6.6	KNOBBELZWAAN.....	59
6.6.1	ALGEMEEN (ART. 10, LID C).....	59
6.6.2	VOORKOMEN EN LEEFGEBIED	59
6.6.3	PROVINCIAAL BELEID	61
6.6.4	DOELSTELLING BEHEER (ART. 10, LID D EN E).....	61
6.6.5	BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID G)	62
6.6.6	PLAATS EN PERIODE INZET BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID J).....	62
6.6.7	EFFECTIVITEIT VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID K)	63
6.6.8	UITVOERING BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	63
6.6.9	MONITOREN VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	64
6.7	REE	65
6.7.1	ALGEMEEN (ART. 10, LID C).....	65
6.7.2	PROVINCIAAL BELEID REEËN	67
6.7.3	DOELSTELLING (ART. 10, LID D EN E).....	68
6.7.4	DRAAGKRACHT (ART. 10, LID I GED.).....	68
6.7.5	GEWENST STAND (ART. 10, LID F)	71
6.7.6	BIOTOOP (ART. 10, LID I GED.)	71
6.7.7	BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID G)	71
6.7.8	PLAATS VAN AFSCHOT (ART. 10, LID J)	73
6.7.9	EFFECTIVITEIT VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID K)	74
6.7.10	UITVOERING BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	74
6.7.11	MONITOREN VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	75
6.8	ROEK.....	76
6.8.1	ALGEMEEN (ART. 10, LID C).....	76
6.8.2	PROVINCIAAL BELEID.....	76
6.8.3	DOELSTELLING BEHEER (ART. 10, LID D EN E).....	77
6.8.4	BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID G)	77
6.8.5	PLAATS EN PERIODE INZET BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID J).....	78
6.8.6	EFFECTIVITEIT VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID K)	78
6.8.7	UITVOERING BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	78

6.8.8	MONITOREN VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	79
6.9	VOS.....	80
6.9.1	ALGEMEEN (ART. 10, LID C).....	80
6.10	WILDE EEND.....	83
6.10.1	ALGEMEEN (ART. 10, LID C).....	83
6.10.2	PROVINCIAAL BELEID	84
6.10.3	DOELSTELLING BEHEER (ART. 10, LID D EN E).....	84
6.10.4	BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID G)	84
6.10.5	PLAATS EN PERIODE INZET BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID J)	85
6.10.6	EFFECTIVITEIT VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID K)	85
6.10.7	UITVOERING BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	85
6.10.8	MONITOREN VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	85
6.11	EDELHERT	86
6.11.1	ALGEMEEN (ART. 10, LID C).....	86
6.11.2	PROVINCIAAL BELEID	86
6.11.3	DOELSTELLING (ART. 10, LID D EN E).....	86
6.11.4	BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID G)	87
6.12	DAMHERT.....	88
6.12.1	ALGEMEEN (ART. 10, LID C).....	88
6.12.2	PROVINCIAAL BELEID DAMHERT	90
6.12.3	DOELSTELLING (ART. 10, LID D EN E).....	91
6.12.4	BEHEERMAATREGELLEN.....	92
6.13	HUISMUS.....	93
6.13.1	ALGEMEEN (ART. 10, LID C).....	93
6.13.2	PROVINCIAAL BELEID	94
6.13.3	DOELSTELLING BEHEER (ART. 10, LID D EN E).....	94
6.13.4	BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID G)	94
6.13.5	PLAATS EN PERIODE INZET BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID J)	95
6.13.6	EFFECTIVITEIT VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID K)	95
6.13.7	UITVOERING BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	95
6.13.8	MONITOREN VAN BEHEERMAATREGELLEN (ART. 10, LID L GED.)	96
6.14	BEHEER OVERIGE SOORTEN	97
6.14.1	ALGEMEEN	97
1	Gedomesticeerde gans “Soepgans” in de bebouwde kom.....	97
2	Nijlgans, Canadese gans en gedomesticeerde gans buiten bebouwde kom.....	98
3	Ganzen binnen bebouwde kom.....	100
4	Verwilderde kat.....	100
5	Verwilderde duif.....	102
6	Konijn	102
7	Woelrat.....	104
8	Muskusrat en Beverrat.....	105
9	Knobbelzwanen binnen bebouwde kom en recreatieterrein.....	105
7	MONITOREN	106
7.1	ALGEMEEN.....	106
7.2	MONITOREN FAUNA EN BEHEERMAATREGELLEN	107
7.3	MONITOREN DOOR FAUNABEHREERENHEID.....	110
7.4	SPECIFICATIE MONITOREN	111
7.5	EVALUATIE	111
	LITERATUURLIJST	112
	ALGEMEEN GERAADPLEEGDE LITERATUUR.....	112
	SPECIFIEK GERAADPLEEGDE LITERATUUR.....	112

GERAADPLEEGDE GEGEVENSBRONNEN	112
GERAADPLEEGDE INTERNETSITES	113
BIJLAGE 1, PROTOCOL BESTRIJDING MUSKUSRAT EN BEVERRAT	114
BIJLAGE 2, WERKAFSPRAKEN EDELHERT	116
BIJLAGE 3, UITGANGSPUNTEN BEHEER DAMHERTEN.....	118

1 Inleiding

1.1 Faunabeheereenheid Flevoland

De Faunabeheereenheid Flevoland (FBE) neemt op grond van artikel 29 Flora- en Faunawet een sleutelpositie in bij de voorbereiding en uitvoering van planmatig, duurzaam faunabeheer in de Provincie Flevoland ten behoeve van:

- het planmatig beheer van diersoorten,
- voorkomen en bestrijden van schade aangericht door dieren.

De FBE, met daarin vertegenwoordigd;

- Land- en Tuinbouworganisatie organisatie Noord (LTO Noord),
- Terreinbeherende organisaties: Stichting Flevolandschap (SFL), Staatsbosbeheer Directie, Oost (SBB) en Vereniging Natuurmonumenten (NM),
- Gemeenten (Almere, Zeewolde, Dronten, Lelystad, Urk),
- Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV),

draagt hierdoor planmatig en duurzaam bij aan het behoud en de ontwikkeling van gezonde en diverse faunastand. Daarbij draagt de FBE zorg voor een gedegen afweging van belangen van de participerende partijen in een gezamenlijk faunabeheerplan voor de periode 2014-2018.

1.1.1 GAK Flevoland

Voor het specifiek ganzenbeheer is, in navolging van het Ganzenakkoord, het GAK Flevoland ingesteld. GAK Flevoland functioneert als werkgroep onder bestuurlijke verantwoordelijkheid van de FBE. GAK Flevoland draagt zorg voor de vertaling van het Ganzenakkoord naar de Flevolandse situatie. GAK Flevoland heeft deze vertaling als voorstel voor beheermaatregelen aan de FBE gedaan. De FBE heeft dit voorstel onderdeel gemaakt van dit faunabeheerplan.

In de werkgroep GAK Flevoland zijn vertegenwoordigd:

- Provincie
- Vogelbescherming Nederland
- Stichting Het Flevo-landschap
- FBE, Gemeenten
- FBE, LTO
- FBE, KNJV
- FBE, Terreinbeherende organisaties Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer
- FBE, secretaris

De leden van de werkgroep, onder voorzitterschap van de voorzitter van de FBE, vertegenwoordigen hun achterban bij de vertaling van het Ganzenakkoord in het voorstel voor beheermaatregelen aan de FBE. Er is overeenstemming over de voorgestelde aanpak en er zal in principe invulling gegeven worden aan de realisatie conform dit faunabeheerplan. Het uitgangspunt voor beheer op hoofdlijnen is beschreven in paragraaf 6.1.2. De beheermaatregelen zijn per soort uitgewerkt in paragraaf 6.2 (trekganzen), 6.3 (standganzen) en 6.14 (nijlgans, Canadese gans en gedomesticeerde gans).

Het Faunabeheerplan 2014-2018 is geschreven in het kader van artikel 30 Flora en Faunawet:

Artikel 30

Voor zover krachtens de artikelen 67 of 68 faunabeheerplannen worden geëist, behoeven deze de goedkeuring van gedeputeerde staten, geboord het Faunafonds.

1. *Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden regels gesteld waaraan faunabeheerplannen dienen te voldoen teneinde voor goedkeuring in aanmerking te kunnen komen.*
2. *De regels, bedoeld in het tweede lid, betreffen in ieder geval:*
 - a. *de omvang en begrenzing van het gebied waarop het faunabeheerplan betrekking heeft;*

- b. *het duurzaam beheer van diersoorten in dat gebied;*
 - c. *de aard, omvang en noodzaak van de te verrichten handelingen ten aanzien van die diersoorten en*
 - d. *de wijzen waarop en de perioden waarin, onderscheiden naar die diersoorten, die handelingen worden verricht.*
3. *Faunabeheerplannen die de goedkeuring van gedeputeerde staten behoeven, worden door gedeputeerde staten voor een ieder ter inzage gelegd op het provinciehuis.*

De basis voor dit Faunabeheerplan is het vigerende Faunabeheerplan 2009-2013 en de bijbehorende evaluatierapportage van de uitgevoerde maatregelen en monitoring in de beheerperiode (rapportage SFF) die per soort in hoofdstuk 6 integraal is opgenomen. Het uitgangspunt voor het Faunabeheerplan is het vigerende Provinciale Faunabeleid zoals beschreven in de Nota Flora en Fauna Flevoland van 24 oktober 2006 en specifiek voor de ganzen het Ganzenakkoord van 6 december 2012.

De grondslag voor de inhoudelijke uitwerking van dit Faunabeheerplan is zijn de artikelen 8 t/m 11 van het besluit faunabeheer. Artikel 10 van dit besluit is hierna als leidraad ten behoeve van het lezen van dit faunabeheerplan onverkort overgenomen.

Artikel 10

Het faunabeheerplan bevat ten minste de volgende gegevens:

- a) *de omvang van het werkgebied van de faunabeheereenheid;*
- b) *een kaart waarop de begrenzing van het werkgebied van de faunabeheereenheid is aangegeven;*
- c) *kwantitatieve gegevens over de populatie van de diersoorten ten aanzien waarvan een duurzaam beheer noodzakelijk wordt geacht, met inbegrip van gegevens over de aanwezigheid van de populaties in het betrokken gebied gedurende het jaar;*
- d) *een onderbouwing van de noodzaak van een duurzaam beheer van de in onderdeel c bedoelde diersoorten, waaronder een onderbouwde verwachting van de belangen als bedoeld in artikel 68, eerste lid, van de wet die zouden worden geschaad indien niet tot beheer zou worden overgegaan;*
- e) *een beschrijving van de mate waarin de in onderdeel d bedoelde belangen in de vijf jaren voorafgaand aan het ter goedkeuring indienen van het faunabeheerplan zijn geschaad;*
- f) *de gewenste stand van de in onderdeel c bedoelde diersoorten;*
- g) *per diersoort een beschrijving van de aard, omvang en noodzaak van de handelingen die zullen worden verricht om de gewenste stand, bedoeld in onderdeel f, te bereiken;*
- h) *per diersoort en gewas een beschrijving van de handelingen die in de periode, bedoeld in onderdeel e, zijn verricht om het schaden van de in onderdeel d bedoelde belangen te voorkomen, alsmede, voor zover daarover redelijkerwijs kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn, een beschrijving van de effectiviteit van die handelingen;*
- i) *voor zover het plan betrekking heeft op het beheer van edelherten, damherten, reeën of wilde zwijnen, een beschrijving van het voedselaanbod, de relatie tussen dit voedselaanbod en de grootte van de populatie van de betrokken dieren alsmede de mogelijkheden van uitwisseling met aangrenzende terreinen;*
- j) *een beschrijving van de plaatsen in het werkgebied van de faunabeheereenheid waar en de perioden in het jaar waarin de in onderdeel g bedoelde handelingen zullen plaatsvinden;*
- k) *de mogelijkheid en de voorwaarden om gebruik te maken van een aan de faunabeheereenheid verleende ontheffing op gronden van jachthouders die niet bij de faunabeheereenheid zijn aangesloten, mits die gronden binnen het werkgebied van de faunabeheereenheid vallen en voor zover die gronden plaatsen als bedoeld in onderdeel j omvatten waar planmatig beheer noodzakelijk is;*
- l) *voor zover daarover kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn, een onderbouwde inschatting van de verwachte effectiviteit van de in onderdeel g bedoelde handelingen;*
- m) *een beschrijving van de wijze waarop de effectiviteit van de voorgenomen handelingen zal worden bepaald.*

De Provincie Flevoland heeft op het gebied van Faunabeheer een hoge organisatiegraad op uitvoeringsniveau in vergelijking met de andere Provincies in de vorm van de Stichting Faunabeheer Flevoland (SFF). De SFF is een professionele Wildbeheereenheid (WBE) die met negen medewerkers in nauw overleg met grondeigenaren en de Provincie zorg draagt voor jacht, beheer en

schadebestrijding in het overgrote deel (ca. 98.000 ha) van de Provincie Flevoland. De FBE maakt voor het invulling geven aan het faunabeheer gebruik van het secretariaat van de SFF.

1.2 Werkgebied (art. 10, lid a)

Het werkgebied waarop dit plan betrekking heeft is de gehele Provincie Flevoland. De uitvoering van het beschreven beheer in dit plan beperkt zich tot het gehele droge deel van de Provincie Flevoland met een omvang van ca. 140.000 hectare (zie kaart 1 in hoofdstuk 2, **art. 10, lid b**). Hiervan is ca. 15.000 hectare stedelijk gebied en ca. 130.000 hectare buitengebied waarvan ca. 15.000 hectare binnenwater is. In het buitenwater van de Provincie (ca. 85.000 ha) ligt geen gebied in beheer van de FBE. Voor dit “natte” gebied is in dit beheerplan geen specifiek beheer uitgewerkt. Wel is het gebied integraal opgenomen in dit plan als onderdeel van het leefgebied van fauna in de Provincie Flevoland. Het werkgebied is specifiek beschreven in hoofdstuk 2.

“Witte vlekken”

In het werkgebied bevinden zich een aantal zogenaamde “witte vlekken” die niet in eigendom en/of beheer zijn bij de partijen in de FBE. In hoofdzaak zijn dit gebieden van: Provincie, Waterschap, Nederlandse spoorwegen/Pro-rail, vliegveld Lelystad, Nutsbedrijven en grondeigenaren en gebruikers die niet zijn aangesloten bij partijen in de FBE. Deze gebieden liggen in alle gevallen binnen het werkgebied van de FBE en vormen onderdeel van leefgebieden, ze zijn hierom integraal meegenomen in de planvorming en uitwerking hiervan.

1.3 Duur van het faunabeheerplan (art. 11)

Het faunabeheerplan geldt voor de periode 1 januari 2014 tot en met 31 december 2018. Tussentijdse inhoudelijke wijzigingen kunnen gemotiveerd doorgevoerd worden. Bijvoorbeeld als gevolg van uitkomsten van onderzoeksprojecten (ganzen, exoten, effectiviteit beheermaatregelen), wet- en beleidswijziging, resultaten van uitvoering faunabeheer en de uitkomsten van het monitoren faunabeheer.

Leeswijzer

In deze rapportage is het faunabeheer in het werkgebied van de Faunabeheereenheid beschreven met als kader en uitgangspunt de Flora- en Faunawet, de provinciale beleidsnota Flora en Fauna Flevoland, het besluit faunabeheer van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, het akkoord ganzenbeleid van IPO/provincies en G7 en de beleidsregels van het Faunafonds.

In hoofdstuk 1 is de samenstelling van de Faunabeheereenheid en het werkgebied beschreven, tevens is de duur van het faunabeheerplan aangegeven.

Het werkgebied van de Faunabeheereenheid is in hoofdstuk 2 nader uitgewerkt als basis voor gebiedsgericht faunabeheer in de beheerperiode.

In hoofdstuk 3 is op basis van rijksbeleid en provinciaal beleid nader invulling gegeven aan het beleid van de Faunabeheereenheid en de visie op faunabeheer van de Faunabeheereenheid.

De organisaties waarvan ten behoeve van beheer gegevens betrokken zijn voor de totstandkoming van dit plan zijn beschreven in hoofdstuk 4.

In hoofdstuk 5 zijn de doelstellingen van de Faunabeheereenheid om invulling te geven aan planmatig duurzaam faunabeheer beschreven.

In hoofdstuk 6 is het beheer per soort specifiek en gebiedsgericht uitgewerkt om te komen maatwerk faunabeheer in de Provincie Flevoland.

Tenslotte is het onderdeel monitoren van soorten, beheermaatregelen, resultaten en effecten uitgewerkt in hoofdstuk 7.

Indien in dit plan gesproken wordt van de beheerperiode wordt bedoeld de volledige duur van het faunabeheerplan, tenzij anders aangegeven.

Waar in dit plan gesproken wordt van belangrijke schade aan gewas dan wordt bedoeld schade van tenminste € 250,00 per geval conform de regels van het Faunafonds.

2 Omschrijving werkgebied van de FBE

2.1 Werkgebied

Het werkgebied van de FBE (zie kaart 1) is op hoofdlijnen in te delen in de Noordoostpolder (1), Oostelijk Flevoland (2) en Zuidelijk Flevoland (3). Deze indeling wordt zowel gehanteerd door de Provincie als ook door de SFF en wordt hierom ook in dit plan gehanteerd.

Vanuit het oogpunt van Faunabeheer zijn onderstaand de onderscheiden gebieden op hoofdlijnen beschreven op de punten:

- Begrenzing,
- Agrarisch grondgebruik,
- Woonkernen,
- Natuurgebieden,
- Infrastructuur.

De buitenwateren van de provincie Flevoland maken geen onderdeel uit van dit plan omdat er geen beheermaatregelen met als grondslag artikel 10 van het besluit Faunabeheer uitgevoerd worden.

Kaart 1: Overzichtkaart Provincie Flevoland

Noordoostpolder

Het grootste deel van de Noordoostpolder (NOP) grenst aan de randmeren (Vollenhovermeer, Kadoelermeer, Zwartemeer, Ramspoldiep en Ketelmeer) en aan het IJsselmeer.

Aan de noordzijde grenst de NOP voor een deel aan grondgebied van de Provincie Friesland en aan de oostzijde voor een groot deel aan grondgebied van de Provincie Overijssel.

In hoofdzaak bestaat de NOP uit landbouwgebied met voornamelijk akkerbouw zoals bieten, wortels, aardappels, granen en vollegrondsgroenten, een deel grasland en voorts nog fruitteelt, bloemeteelt en bollenteelt. De veeteelt bestaat in hoofdzaak uit melkveehouderijen en pluimveebedrijven.

In de NOP liggen de gemeenten Urk (met de kern Urk) en Noordoostpolder (met de grote kern Emmeloord en kleine kernen Nagele, Ens, Kraggenburg, Marknesse, Luttelgeest, Bant, Rutten, Creil, Espel, Tollebeek en Schokland).

Belangrijke natuurgebieden zijn:

- Kuinderbos, Voorsterbos, Urkerbos, Toppad en Staartreservaat

Belangrijke natuurgebieden bestaande uit open water zijn de randmeren en het IJsselmeer. Op korte afstand van de NOP liggen in Overijssel de belangrijke natuurgebieden de Weerribben, Giethoornse meren en de Wieden.

Ten aanzien van infrastructuur zijn de Rijks- en Provinciale wegen A6, N50, N351, N331 en N333 belangrijke verkeersaders met hoge verkeersintensiteit.

Oostelijk Flevoland

Oostelijk Flevoland grenst aan Noord en Oostzijde aan de randmeren (Ketelmeer, Drontermeer, Vossemeer en Veluwemeer). De randmeren aan de Oostzijde vormen de grens met de Provincie Gelderland en een deel van de Provincie Overijssel.

De zuidzijde grenst direct aan Zuidelijk Flevoland, de begrenzing wordt gevormd door de Knardijk. Oostelijk Flevoland grenst aan de westzijde aan het Markermeer (ten zuidwesten van Lelystad) en aan het IJsselmeer (ten noordwesten van Lelystad).

In hoofdzaak bestaat Oostelijk Flevoland uit landbouwgebied met voornamelijk akkerbouw zoals bieten, aardappels, granen en vollegrondsgroenten, een deel grasland en voorts nog fruitteelt, bloemeteelt en bollenteelt. De veeteelt bestaat in hoofdzaak uit melkveehouderijen en pluimveebedrijven. Met name het centrale deel van Oostelijk Flevoland bestaat uit landbouwgebied. In de randen wordt landbouwgebied afgewisseld met natuurgebied en stedelijk gebied.

In Oostelijk Flevoland liggen de gemeenten Lelystad (met de kern Lelystad) en Dronten (met de kernen Dronten, Biddinghuizen en Swifterbant). Stedelijke ontwikkeling is in de toekomst met name van belang ten zuiden van Lelystad en in de zone Lelystad-Dronten. De ontwikkeling van bedrijventerreinen aan de A6 zal naar verwachting ook in deze beheerperiode verandering van leefgebied voor fauna inhouden.

Belangrijke natuurgebieden zijn:

- Kamperhoek en randmeer eilanden.
- het Roggebotzand, Revebos-Abbertbos, Greppelveld, het Spijk, Bremerberg, Kievitslanden, Hoge Vaartbos, Harderbos en Harderbroek aan de Oostzijde.
- Knarbos, Larservaartbos, Larserbos en Natuurpark Lelystad aan de Zuidzijde.
- Visvijverbos en Rivierduingebied aan de Noordzijde.

Overige natuurgebieden in de stedelijke invloedssfeer

- Gelderse hout, gemeentebossen Lelystad (vnl. Overijsselse hout) Hollandse hout en Zuigerplasbos.
- Wisentbos en Lagevaartbos.

Belangrijke natuurgebieden bestaande uit open water zijn de randmeren, het Markermeer en het IJsselmeer.

Ten aanzien van infrastructuur zijn de Rijks- en Provinciale wegen A6, N302, N305, N307, N309, N711 belangrijke verkeersaders met hoge verkeersintensiteit. In de toekomst zullen ook de geplande Hanzelijn en A23 bijdragen aan de verdere verhoging van verkeersintensiteit en stedelijke ontwikkeling. In Oostelijk Flevoland ligt tevens vliegveld Lelystad, noodzakelijke beheermaatregelen in relatie tot de veiligheid van het vliegverkeer worden door vliegveld Lelystad nader uitgewerkt.

Zuidelijk Flevoland

Zuidelijk Flevoland grenst aan de Oostzijde aan de randmeren Veluwemeer, Nuldernauw, Nijkerkernauw en Wolderwijd. Deze randmeren vormen de grens met de Provincie Gelderland. Aan de Zuidzijde grenst Zuidelijk Flevoland aan het Eemmeer, het Gooimeer en het IJmeer. Deze randmeren vormen de grens met de Provincie Utrecht en Noord-Holland. Aan de westzijde grenst Zuidelijk Flevoland aan het Markermeer en aan de noordzijde aan Oostelijk Flevoland.

Het centrale deel van Zuidelijk Flevoland bestaat in hoofdzaak uit landbouwgebied met voornamelijk akkerbouw zoals bieten, aardappels, granen en vollegrondsgroenten, een deel grasland en voorts nog fruitteelt, bloemteelt, bollenteelt en glastuinbouw. De veeteelt bestaat in hoofdzaak uit melkveehouderijen en pluimveebedrijven.

In Zuidelijk Flevoland liggen de gemeenten Almere en Zeewolde. De stedelijke uitbreiding en invloedszone van Almere als belangrijke nationale groeikern is gepland in de zone ten zuiden van de lijn N301. In de beheerperiode is de verwachting dat de groei van Almere vooral zorg draagt voor sterke verandering van leefgebied voor fauna in de zone ten zuiden van de A27 en de grens met de Oostvaardersplassen waarin ook o.m. de Lepelaarplassen zijn gelegen.

Belangrijke natuurgebieden zijn:

- Horsterwold, Hulkesteinse bos, Vaartbos.
- Stichtse brug, Gorzenveld, Gruttoveld, Winkelse zand en Priembos.
- Reigerplas, Ooievaarsplas, Knarbos west.
- Noorderplassen, Lepelaarplassen.
- Oostvaardersplassen

Overige natuurgebieden in de stedelijke invloedsfeer

- Cirkelbos, Waterlandse bos.
- Stadbossen/natuurgebieden rond Almere (Almerehout).

Belangrijke natuurgebieden bestaande uit open water zijn de randmeren en het Markermeer.

In Zuidelijk Flevoland ligt als belangrijk natuurgebied de Oostvaardersplassen (OVP). De OVP is een natuurgebied dat fysiek wordt begrenst met een raster. De OVP is onderdeel van het leefgebied van vogels en kleine zoogdieren in Flevoland (doelsoorten water en moerasvogels) voorts is het volledig leefgebied van geïsoleerde populaties Edelherten, Heckrunderen en Konikpaarden.

Ten aanzien van infrastructuur zijn de Rijks- en provinciale wegen A6, A27, N301, N305, N702, N703, belangrijke verkeersaders met hoge verkeersintensiteit.

2.2 Natura 2000 gebied

Nederland kent 162 Natura 2000-gebieden. Dit Natura 2000 netwerk bestaat uit gebieden die zijn aangewezen onder de Vogelrichtlijn en aangemeld onder de Habitatrichtlijn. Beide Europese richtlijnen zijn belangrijke instrumenten om de Europese biodiversiteit te waarborgen. Alle Vogel- of Habitatrichtlijngebieden zijn geselecteerd op grond van het voorkomen van soorten en habitattypen die vanuit Europees oogpunt bescherming nodig hebben.

In de Provincie Flevoland zijn 8 gebieden begrensd als Natura 2000 gebied, het betreft:

Gebied	Status
1. IJsselmeer (72)	VRL, HRL en Wetland

2. Markermeer (73)	VRL, HRL en Wetland
3. Zwartemeer (74)	VRL, HRL en Wetland
4. Ketelmeer en Vossemeer (75)	VRL en Wetland
5. Veluwe randmeren (76)	VRL, HRL en Wetland
a. Veluwemeer	
b. Wolderwijd	
c. Drontermeer	
d. Nuldernauw	
6. Eemmeer (77)	VRL
7. Oostvaardersplassen (78)	VRL en Wetland
8. Lepelaarplassen (79)	VRL

Deze gebieden vallen, behoudens de Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen, buiten het directe werkgebied van de Faunabeheereenheid. Een aantal soorten waarvoor deze gebieden zijn aangewezen foerageren binnen het werkgebied van de Faunabeheereenheid. In de uitwerking van het beleid van de Faunabeheereenheid en de beheermaatregelen is hiermee ter dege rekening gehouden. Voor de leesbaarheid van dit plan is onderstaand een overzicht gegeven van die soorten per gebied waarbij in de uitwerking rekening mee gehouden is en in de uitvoering van het faunabeheer rekening gehouden zal worden.

Soort	Gebied	Instandhoudingdoel
Kleine zwaan	IJsselmeer, Markermeer, Zwartemeer, Ketelmeer en Vossemeer, Veluwe randmeren, Eemmeer	Niet broedvogels
Wilde zwaan	Oostvaardersplassen	Idem
Toendra rietgans	IJsselmeer, Zwartemeer, Ketelmeer en Vossemeer	Idem
Kleine rietgans	IJsselmeer	Idem
Grauwe gans	IJsselmeer, Markermeer, Zwartemeer, Ketelmeer en Vossemeer, Eemmeer, Oostvaardersplassen, Lepelaarplassen	Idem
Kolgans	IJsselmeer, Zwartemeer, Ketelmeer en Vossemeer, Oostvaardersplassen	Idem
Brandgans	IJsselmeer, Markermeer, Oostvaardersplassen	Idem
Smient	IJsselmeer, Markermeer, Zwartemeer, Veluwe randmeren, Eemmeer, Oostvaardersplassen	Idem
Meerkoet	IJsselmeer, Markermeer, Zwartemeer, Ketelmeer en Vossemeer, Eemmeer	Idem

Naast de Natura 2000 gebieden zijn in de Noordoostpolder 2 gebieden aangewezen als beschermd natuurmonument. Het betreft:

- Toppad Urk (ca. 18 hectare gelegen tussen de Urkerweg, Toppad Urk, een kavelpad en Weiland).
- Staartweg Urk (5,74 hectare als onderdeel van boswachterij Urk).

Hoewel beide gebieden gelegen zijn in het werkgebied van de FBE is zijn er voor de beheerperiode geen knelpunten te verwachten met betrekking tot de wettelijk genoemde belangen en de uitvoering van beheermaatregelen.

3 Beleid

3.1 Rijksbeleid

De Flora & Faunawet is sinds 1 april 2002 in werking. Het is een raamwet: in de wet staan de hoofdlijnen van de regels. De Flora & Faunawet richt zich op de bescherming van planten- en diersoorten. Uitgangspunt in de wet is dat alle dieren als genoemd in artikel 4 van de wet beschermd zijn. In dit faunabeheerplan is dit beschermingsprincipe, met inachtneming van het gestelde in artikel 2 F&F wet, uitgangspunt. Op dit moment is de nieuwe wet natuurbescherming in voorbereiding. In de nieuwe natuurwet worden de gebiedsbescherming (natuurbeschermingswet), soortbescherming (de flora- en faunawet) en de bescherming van bossen (boswet) geïntegreerd. Naar verwachting wordt de nieuwe natuurwet op z'n vroegst in 2014 van kracht. Uitgangspunt voor dit faunabeheerplan is de vigerende natuurwetgeving.

Er zijn twee manieren om de soorten te beschermen:

- Door het verbieden van een aantal handelingen die schadelijk zijn voor beschermde planten- en/of diersoorten.
- Door het aanwijzen van kleine terreinen of objecten als beschermde leefomgeving.

De uitwerking is geregeld in aparte besluiten en regelingen. Relevant voor dit faunabeheerplan en daarin verwerkt zijn:

Besluit Faunabeheer

- Eisen voor erkenning van faunabeheereenheden.
- Eisen voor goedkeuring van faunabeheerplannen.

Besluit Beheer en Schadebestrijding

- Aanwijzing schadelijke inheemse beschermde diersoorten.
- Aanwijzing andere belangen voor vrijstelling en ontheffingverlening.
- Middelen voor beheer en schadebestrijding.

Akkoord ganzenbeleid IPO/provincies en G7

- Definities trekganzen, standganzen en exoten
- Ruimtelijke begrenzing rustgebieden ten behoeve van de rust voor trekganzen voor een bepaalde periode (1 november – 1 maart, nog nader te bepalen).
- Voorkomen en beperken van schade door trekganzen in de winterperiode
- Reductie van de schade door standganzen in de zomerperiode tot niveau 2005 (grauwe gans) en niveau 2011 (brandgans).
- Jaarrond bestrijding van exoten Nijlgans, Canadese gans, Indische gans, kolgans in de zomerperiode en gedomesticeerde gans en hybriden (soepganzen) waarbij rust van trekganzen gegarandeerd blijft.

Als beschermde inheemse diersoorten die in het gehele land belangrijke schade aanrichten zijn aangewezen de soorten:

- Houtduif, konijn, kauw, vos, zwarte kraai en Canadese gans.

Deze dieren mogen zowel verontrust, gevangen als gedood worden door de grondgebruiker en bij dreigende schade mag de jager op verzoek van de grondgebruiker deze soorten ook met het geweer bestrijden, mits het perceel gelegen is in een veld dat voldoet aan de afmetingen van een jachtveld conform Flora- en faunawet.

Als beschermde inheemse diersoorten die in delen van het land belangrijke schade aanrichten zijn aangewezen de soorten:

- Brandgans, ekster, fazant, grauwe gans, haas, holenduif, huismus, kleine rietgans, knobbelzwaan, kolgans, meerkoet, rietgans, ringmus, roek, rotgans, smient, spreeuw, wilde eend en woelrat.

3.1.1 Natura 2000 beheerplan

Voor elk aangewezen Natura 2000 gebied moet het bevoegd gezag een beheerplan vaststellen. Het beheerplan wordt opgesteld met eigenaren, gebruikers, andere belanghebbenden en betrokken overheden. Natura 2000 beheerplannen hebben een looptijd van maximaal zes jaar. In het beheerplan staan onder andere de maatregelen die ervoor moeten zorgen dat de instandhoudingdoelen (zie hoofdstuk 2) worden gerealiseerd. In het beheerplan staat ook welke activiteiten in en rond het gebied geen effect hebben op soorten en habitattypen waarvoor het gebied is aangewezen. Voor de activiteiten die in het beheerplan staan beschreven is geen vergunning nodig op grond van de Natuurbeschermingswet 1998.

Relevant voor dit faunabeheerplan is:

- Welke bestaande activiteiten in en nabij het gebied niet schadelijk zijn voor het realiseren van de instandhoudingdoelen.
- Hoe de uitvoering van deze activiteiten gemonitord en gefinancierd worden.

3.2 Provinciaal beleid

In het kader van het rijksbeleid heeft de Provincie het beleid faunabeheer nader uitgewerkt. Het provinciaal beleid faunabeheer is nader uitgewerkt in de Nota Flora & Fauna Flevoland; “Over de Kool en de Geit”, het Omgevingsplan Flevoland en de Uitwerking leefgebiedenbenadering Flevoland voor soorten (2008). Het doel van de nota, het omgevingsplan en de Uitwerking leefgebiedenbenadering Flevoland voor soorten, is aan te geven welk beleid de Provincie Flevoland de komende tijd zal voeren ten aanzien van in het wild levende planten- en diersoorten en hun leefgebieden. Op hoofdlijnen gaat het daarbij om twee aspecten:

1. Beleid ten aanzien van diersoorten die schade of overlast veroorzaken of waarvan het beheer om andere redenen wenselijk wordt geacht (nota Flora en Fauna Flevoland).
2. Op welke wijze het soortenbeleid in Flevoland wordt uitgevoerd en gefinancierd (Omgevingsplan en Uitwerking leefgebiedenbenadering Flevoland voor soorten).

Het beleid van de Provincie spitst zich enerzijds toe op de soorten (of soortgroepen) waarvoor specifieke beheersmaatregelen nodig zijn (schade en overlast) en anderzijds op de leefgebieden van soorten (of soortgroepen) waarvoor specifieke instandhouding of ontwikkeldoelen zijn bepaald.

Beschermde inheemse diersoorten

In navolging van de lijst van beschermde inheemse diersoorten die in delen van het land belangrijke schade aanrichten is in Flevoland vrijstelling verleend voor het verbod dieren op agrarische gronden te verontrusten voor de volgende soorten:

- Brandgans, grauwe gans, kolgans, rietgans;
- Knobbelzwaan, wilde eend, meerkoet en smient;
- Holenduif, huismus, roek, ekster, spreeuw, ringmus;
- Haas.

Soorten als genoemd op de lijst waarvoor in Flevoland geen vrijstelling wordt verleend zijn kleine rietgans en rotgans omdat deze nauwelijks voorkomen (*bron: nota Kool & Geit*).

Soorten Natura 2000

Ongeveer de helft van Flevoland (Oostvaardersplassen, Lepelaarplassen en vrijwel alle grote wateren) is aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn en maakt daarmee onderdeel uit van het internationale natuurnetwerk Natura 2000.

De soorten waarvoor Natura 2000 gebieden zijn aangewezen foerageren ook binnen de grenzen van het gebied waarop dit plan betrekking heeft. Het gaat hierbij om de soorten kleine zwaan, wilde zwaan, toendra rietgans, kleine rietgans, grauwe gans, kolgans, brandgans, smient en meerkoet.

Door dit foerageren kan schade ontstaan aan gewassen. De hiermee samenhangende beleidsregels zijn als volgt geformuleerd:

Kleine zwaan	in beginsel wordt schade vergoed
Wilde zwaan	in beginsel wordt schade vergoed
Kleine rietgans	vrijstelling grondgebruikers (art 65) om opzettelijk te verontrusten
Toendra rietgans	vrijstelling grondgebruikers (art 65) om opzettelijk te verontrusten
Smient	vrijstelling grondgebruikers (art 65) om opzettelijk te verontrusten
Grauwe gans	vrijstelling grondgebruikers (art 65) om opzettelijk te verontrusten onthefing mogelijk voor doden trekvogels op basis van faunabeheerplan aanwijzing mogelijk voor doden standvogels op basis van faunabeheerplan
Kolgans	vrijstelling grondgebruikers (art 65) om opzettelijk te verontrusten onthefing mogelijk voor doden trekvogels op basis van faunabeheerplan
Brandgans	vrijstelling grondgebruikers (art 65) om opzettelijk te verontrusten onthefing in beginsel niet mogelijk Uitzondering bij kapitaalintensieve teelt
Meerkoet	vrijstelling grondgebruikers (art 65) om opzettelijk te verontrusten onthefing voor doden mogelijk op schadepceel en directe omgeving

In het kader van het ganzenakkoord kunnen rustgebieden worden aangewezen. Dit in samenhang met de instandhoudingdoelen van de soorten op basis van de Natuurbeschermingswet waarin voorzien moet zijn in voldoende foerageergebied.

In het kader van beheer en schadebestrijding zijn hierom ten aanzien van foerageren van ganzen geen gevolgen te verwachten voor de instandhoudingdoelen zoals geformuleerd in de aanwijzingsdocumenten.

Omdat eventuele schade door wilde zwanen en kleine zwanen in het werkgebied van de FBE in beginsel vergoed wordt en deze soorten niet groeperen met ganzen, smienten en meerkoeten is er geen sprake van verstoring, verontrusting of doden van de dieren en is er daardoor geen nadelig effect op de instandhoudingdoelen.

Een afweging van een mogelijk effect is gedaan voor de uitvoering van schadebestrijding ter bescherming van vitale maatschappelijke belangen zoals waterkeringen, sluizen en verdeel- en onderstations van energiebedrijven. Het betreft dan verstoring van rustende soorten in de Natura 2000 gebieden door schadebestrijding op buitentaluds van dijken en buitendijks gelegen grondlichamen. Dit mogelijke effect wordt voorkomen omdat beheermaatregelen op basis van een ontheffing slechts incidenteel uitgevoerd worden, beperkt zijn in duur, lokaal plaatsvinden en afgestemd worden op het natuurlijk gedrag van de te beschermen soorten.

Gedeputeerde Staten kan op grond van belangrijke schade aan landbouwgewassen ontheffing verlenen tot het doden van meerkoeten. Dit kan plaatsvinden in de invloedzone van Natura 2000 gebied (binnendijkse foerageerplaatsen) waardoor een afweging van mogelijk effecten nodig is. Ondanks dat de reikwijdte van een dergelijk besluit buiten dit Faunabeheerplan valt is de FBE van mening dat, gezien het incidentele karakter van ontheffingverlening tot doden van meerkoeten, er geen sprake is van wezenlijke invloed op de gunstige staat van instandhouding van de populatie meerkoeten.

Voor het uitvoeren van beheermaatregelen, zoals genoemd in hoofdstuk 6, in en langs Natura 2000 gebieden wordt een afstand van 500 meter tot de aanwezige kwalificerende soorten in de Natura 2000 gebieden aangehouden, voor zo ver de beheermaatregelen een versturende werking hebben binnen deze afstand.

Conclusie

De beschreven beheermaatregelen in dit plan hebben op basis hiervan geen nadelige gevolgen voor de gunstige staat van instandhouding van de genoemde soorten, zowel in de Natura 2000 gebieden als in de invloedszone daarvan. **De FBE gaat er bij goedkeuring van dit plan van uit dat deze conclusie wordt getoetst door de Provincie en de daaruit voortkomende bevindingen worden meegenomen bij de uitwerking van de Natura 2000 beheerplannen binnen de provinciegrenzen.**

Andere diersoorten

Dieren die niet van nature in Nederland voorkomen, of in het geval van vogels in Europa, zijn alleen beschermd wanneer zij als beschermde uitheemse diersoort zijn aangewezen. Overige uitheemse dieren (exoten) mogen door grondgebruikers gedood worden. In Flevoland zijn dit van de opgenomen soorten in bijlage 1 Regeling beheer en schadebestrijding de beverrat, muskusrat, nijlgans, wasbeer en rosse stekelstaart en de genoemde soorten in het ganzenakkoord kolgans in de zomerperiode (komt nog niet voor), nijlgans, Canadese gans, Indische gans en soepgans.

De provincie volgt het Rijksbeleid en ganzenakkoord en maakt daarmee de bestrijding van onbeschermden soorten mogelijk met gebruik van de daarvoor toegestane middelen.

Verwilderde dieren

In Flevoland komen ook verwilderde dieren voor die onbeschermd zijn op grond van de F&F wet. De belangrijkste zijn verwilderde kat en verwilderde duif.

De provincie volgt het Rijksbeleid en staat daarmee de bestrijding van deze verwilderde dieren toe met gebruik van de daarvoor toegestane middelen.

(Hierbij zijn de Provincie en de FBE zich bewust van de huidige ontwikkelingen met betrekking tot de toegestane middelen voor het doden van onbeschermden soorten, in bijzonder het gebruik van kogelbuks of geweer in relatie tot het toepassen van artikel 75, lid 3 F&F wet en/of artikel 67 F&F wet).

Het soortenbeleid van de Provincie is integraal onderdeel van het natuurbeleid en het gebiedenbeleid. In de nota Natuur en Landschap staat voor soortenbeleid de volgende doelstelling geformuleerd: "Het soortenbeleid heeft als centrale doelstelling duurzame instandhouding, herstel en ontwikkeling van een zo groot mogelijke verscheidenheid aan in het wild levende plant- en diersoorten als functionele elementen van het ecosysteem waarvan zij deel uitmaken". De provincie heeft dit Rijksbeleid als eerste provincie in Nederland opgevolgd in de provinciale uitwerking leefgebiedenbenadering Flevoland. De FBE heeft, volgend aan het provinciaal beleid, beleidsuitgangspunten voor faunabeheer nader uitgewerkt in het faunabeheerplan.

Gedeputeerde Staten hebben een kader gegeven voor welke diersoorten een faunabeheerplan verlangd wordt ten behoeve van beheer en schadebestrijding (aanwijzingen of ontheffingen). Dit geldt voor grauwe gans (standgans), knobbelzwaan, edelhert, ree, haas, en roek. Voor soorten die slechts incidenteel belangrijke landbouwschade veroorzaken wordt een faunabeheerplan niet verlangd, dit betreft de soorten: Meerkoet, ringmus, huismus en spreeuw.

Een gedeeltelijk faunabeheerplan (de onderdelen van artikel 10 (zie inleiding) zoals vermeld tussen haakjes kunnen achterwege blijven) is, voor beheer en schadebestrijding, vereist voor holenduif (f,g) grauwe gans (trekvogel) (f,g), kolgans (trekvogel) (f,g), wilde eend (f,g), konijn op industrieterrein en sportvelden.

De FBE gaat er daarbij vanuit dat voorkomen en dan zo nodig bestrijden van schade uitgangspunt is.

3.2 Beleiduitgangspunten FBE

De volgende uitgangspunten voor beleid worden gehanteerd:

1. Invulling geven aan beheer en schadebestrijding binnen de kaders van F&F wet.
2. Aansluiten op provinciaal beleid ('over de kool en de geit', omgevingsplan Flevoland en uitwerking leefgebiedenbenadering Flevoland).
3. Aansluiten op ganzenakkoord).
4. Integrale benadering beheer en schadebestrijding.
5. Integrale benadering grondgebied, inclusief 'witte vlekken'.

Aansluitend op provinciaal beleid binnen de kaders van F&F wet.

De FBE vindt haar bestaansrecht in de Flora- en Faunawet. Binnen dat kader heeft de Provincie de FBE Flevoland erkend. De FBE heeft tot taak 'het beheer van diersoorten' of 'de bestrijding van schade aangericht door dieren'. Ontheffingen en/of aanwijzingen worden verleend op basis van een faunabeheerplan. Voor het schrijven van dat plan stelt de FBE de Flora en Faunawet, het ganzenakkoord en de provinciale nota 'over de kool en de geit', het omgevingsplan Flevoland en de uitwerking leefgebiedenbenadering Flevoland als kader en vertrekpunt. Ook en de 'Verordening Beheer en Schadebestrijding Dieren Flevoland' wordt gevolgd.

Hoewel het beleid van de Provincie en het ganzenakkoord als vertrekpunt en kader wordt gezien, stelt de FBE zich ook ten doel om op basis van voortschrijdend inzicht bij de uitvoering van het plan de provincie te adviseren inzake het door haar vastgestelde beleid. Waar de FBE dat nodig acht zal ze voorstellen doen voor wijzigingen en aanvullingen op het vigerende provinciale beleid aan Gedeputeerde Staten.

Integrale benadering beheer en schadebestrijding door en voor alle FBE-partijen.

De onderliggende partijen moeten een gezamenlijk beleid neerleggen in een gezamenlijk onderschreven faunabeheerplan. Consensus over het beheer per soort over het gehele werkgebied is uitgangspunt, daarbij inbegrepen zijn de wijze van uitvoering, monitoren en rapportage. Deze integrale benadering sluit ook aan op een uitgangspunt van de FF-wet en het provinciale beleid: "Duurzaam beheer van populaties en hun leefgebieden". Populaties en hun leefgebieden houden zich niet aan eigendomsgrenzen, ze maken gebruik van zowel gemeentelijke, als agrarische en natuurgebieden.

In dit plan wordt door de gezamenlijke partijen het uitgewerkte beheer onderschreven.

Om de redenen eenduidigheid, continuïteit, uniformiteit, professionaliteit en kwaliteit heeft de FBE de voorkeur om de uitvoering van het faunabeheer voortvloeiend uit dit faunabeheerplan zo veel mogelijk integraal onder te brengen bij de WBE. Hier geldt dat afwijkingen of uitzonderingen daarop expliciet uiteengezet worden bij de betreffende soort.

Integrale benadering grondgebied, inclusief 'witte vlekken'.

Er is in Flevoland één FBE opgericht voor de gehele Provincie. Uniek voor Nederland is dat ook gemeenten vertegenwoordigd zijn in de FBE, en dus geen "witte vlek" zijn. Hoewel de FBE bestaat uit een evenwichtige vertegenwoordiging van grote eigenaren/jachthouders zullen er ook binnen dit werkgebied witte vlekken zijn.

'Witte vlekken' zijn gronden waarvan de eigenaren/jachthouders niet vertegenwoordigd zijn in de FBE, zoals bijvoorbeeld het waterschap en vliegveld Lelystad. Ook zij kunnen echter de wens hebben om een ontheffing aan te vragen voor beheer of schadebestrijding, of gebruik willen maken van een aan de FBE verleende ontheffing. Vanwege de integrale benadering van het soortenbeheer hanteert de FBE in het gehele werkgebied dezelfde randvoorwaarden en uitgangspunten. Bij gebruik van een ontheffing in een 'witte vlek' zal de aanvrager gehouden worden aan de uniforme voorwaarden voor uitoefening, monitoren en rapporteren. Tevens wordt voor gebruik van een aan de FBE verleende ontheffing in een witte vlek aan de gebruiker € 100,00 per ontheffing in rekening gebracht.

3.3 Visie op faunabeheer

3.3.1. Inleiding

Omdat op Europees niveau steeds meer dieren en plantensoorten in hun voortbestaan bedreigd worden is invulling gegeven aan richtlijnen voor bescherming van soorten en bescherming van gebieden. In 1979 is in Europa de Vogelrichtlijn vastgesteld, gevolgd door de Habitatrichtlijn in 1992.

De Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn beschermen soorten op twee manieren;

- bescherming van algemene- overig- en specifiek beschermde soorten,
- bescherming van bepaalde leefgebieden van specifieke soorten.

Het doel is de instandhouding en waar mogelijk ontwikkeling van de wilde flora en fauna, hun ecosystemen en leefgebieden (habitats). De lidstaten van de Europese Unie zijn verplicht om soortbeschermingsbepalingen uit deze richtlijnen in nationale wetgeving om te zetten. In Nederland is dit gebeurd in de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet. Dit faunabeheerplan volgt rechtsreeks uit de Flora- en faunawet en is in samenhang geschreven met de Natuurbeschermingswet. In dit kader is voor de beheermaatregelen zoals beschreven in hoofdstuk 6 van dit plan een natuurtoets uitgevoerd. In de natuurtoets zijn de mogelijke effecten van de maatregelen op de instandhoudingdoelen beoordeeld.

Het uitgangspunt in de Flora- en Faunawet is het beschermingsprincipe. Op hoofdlijnen betekent dit dat alle zoogdieren, vogels, amfibieën, reptielen en een aantal vlinders, insecten en vissen beschermd zijn. De jacht is in de wet beperkt tot zes diersoorten. (haas, konijn, wilde eend, houtduif, fazant en patrijs). Voor het beheer van fauna betekent dit dat handelingen om dieren te verontrusten, vangen of doden in principe verboden zijn. Wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat en indien geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort kan hiervan worden afgeweken;

- in het belang van de volksgezondheid en openbare veiligheid,
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer,
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren,
- ter voorkoming van schade aan flora en fauna,
- met het oog op andere, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen, belangen.

De Provincie heeft een taak bij de uitvoering van de F&F wet en de uitvoering van de beschermingsmaatregelen. In dit kader heeft de provincie beleid ten aanzien van Flora en Fauna beschreven in de Nota Flora en Fauna Flevoland. In deze beleidsnota staan de beleidsregels en randvoorwaarden voor beheer en schadebestrijding in de provincie Flevoland. Tevens is besloten invulling te geven aan het ganzenakkoord conform de werkwijze als beschreven in hoofdstuk 1. De Faunabeheereenheid heeft in dit faunabeheerplan op basis van wetgeving, beleid en het ganzenakkoord nader invulling gegeven aan het beheer van fauna in de provincie. De visie van de FBE ligt ten grondslag aan de inhoud van dit plan en is in de navolgende tekst uitgewerkt.

3.3.2. Doel en visie

De FBE heeft als doel onder meer het opstellen van het faunabeheerplan. Zij geeft hierbij invulling aan het beheer van uit haar verantwoordelijkheid als samenwerkingsverband van jachthouders. Primair richt de FBE zich hierbij op het vertalen van provinciale beleidsregels naar beheermaatregelen en invulling van het ganzenakkoord. Zij doet dit door planmatig invulling geven aan beheer en schadebestrijding.

Voor de planperiode 2014 - 2018 is voor die soorten waarvoor op basis van provinciaal beleid en het ganzenakkoord een faunabeheerplan nodig is in het kader van beheer en schadebestrijding het beheer nader uitgewerkt.

De visie van de faunabeheereenheid houdt rechtsreeks verband met het doelstelling van de Flora- en faunawet, te weten; de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende planten- en diersoorten. De grond hiervoor is gegeven in de zin van de zorgplicht (artikel 2).

Artikel 2 F&F wet

Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving

De zorg houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voorzover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel andere maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voorzover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zo veel mogelijk te beperken of ongedaan te maken

De partijen in de FBE brengen tevens hun visie op faunabeheer in bij de totstandkoming van het faunabeheer in de planperiode op basis van de belangen van de organisatie die zij vertegenwoordigen.

De visies van de gezamenlijke partijen zijn op hoofdlijnen:

Land- en Tuinbouworganisatie Noord (LTO Noord)

De LTO Noord ziet het beheer van wilde fauna als onderdeel van de bedrijfsvoering in de agrarische sector. Het belang van de LTO Noord is primair gericht op het voorkomen en bestrijden van schade aan gewassen en bedrijfsmatig gehouden vee. Uit oogpunt hiervan acht de LTO Noord het van belang dat het faunabeheerplan integraal voorziet in maatregelen ter voorkoming en zo nodig bestrijding van schade aan gewassen en bedrijfsmatig gehouden vee.

Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV)

De KNJV geeft primair invulling aan de uitvoering van het faunabeheer. Zij ziet het beheer van wilde fauna als middel om invulling te geven aan beheer en schadebestrijding in het werkgebied van de FBE. Het belang van de KNJV is primair gericht op de effectiviteit en uitvoerbaarheid van de maatregelen in het faunabeheerplan.

Stichting Flevolandschap, Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer Directie Oost

De terreinbeherende organisaties zien het beheer van fauna als mogelijkheid waarmee op basis van gebiedsdoelstellingen ingegrepen kan worden in de wilde fauna. Het belang van de terreinbeherende organisaties is primair dat het faunabeheerplan integraal voorziet in maatregelen die kunnen worden ingezet bij het realiseren van de gebiedsdoelstellingen en het duurzaam beheren van populaties diersoorten. Daarnaast dient het plan te voorzien in maatregelen die kunnen worden ingezet bij gevaar voor de veiligheid en schade aan belangen van derden, waarbij voor de keuze van de maatregelen de effectiviteit van groot belang wordt geacht.

Gemeenten

De gemeenten nemen in de FBE bestuurlijk en operationeel een bijzondere plaats in. Zij geven als bestuursorgaan binnen de FBE, naast het faunabeheer in het buitengebied (van gronden waarvan zij jachthouder zijn), in hoofdzaak invulling aan het faunabeheer in de bebouwde kom.

De randvoorwaarden voor de uitvoering van faunabeheer binnen de bebouwde kom zijn anders dan die in het landelijk gebied. In hoofdzaak zijn deze randvoorwaarden terug te voeren op veiligheid en beleving. Tevens is het voorkomen en gedrag van diersoorten in de bebouwde kom doorgaans anders dan in het landelijk gebied. Op basis hiervan is de uitvoering van het beheer voor bijvoorbeeld verwilderde kat, verwilderde duif en vos afwijkend van de uitvoering in het landelijk gebied. Deze verschillen zijn voor de gemeenten beschreven in paragraaf 6.14 van hoofdstuk 6.

Het belang van de gemeenten is dat het faunabeheerplan voorziet in maatregelen die kunnen worden ingezet bij gevaar voor de veiligheid en schade aan belangen zowel binnen de bebouwde kommen als ook in het buitengebied binnen de gemeentegrenzen.

De FBE streeft naar een zoveel mogelijk integrale benadering van het faunabeheer. Op grond van provinciaal beleid en de onderscheidende visies van de partijen in de FBE zijn de uitgangspunten voor de beheerperiode waarop dit plan betrekking heeft als volgt geformuleerd:

- De soorten waarvoor beheer is uitgewerkt zijn soorten waarvoor in het kader van beheer en schadebestrijding voor de planperiode planmatig beheer noodzakelijk is, te weten

Soort	Noodzaak FBP	Argument op hoofdlijnen	Uitwerking
Grauwe gans trekvogel	Schade gewas	Veelvuldig schade aan gewas in de gehele provincie	Par. 6.2
Kolgans trekvogel	Schade gewas	Veelvuldig schade aan gewas in de gehele provincie	Par. 6.2
Grauwe gans standvogel	Schade gewas,	Schade aan gewas vooral in Zuidelijk Flevoland	Par. 6.3
Haas	Schade gewas	Schade in Noordoostpolder	Par. 6.4
Holenduif	Schade aan gewas	Potentieel belangrijke schade aan gewas in oostelijk deel van Zuidelijk en Oostelijk Flevoland	Par. 6.5
Knobbelzwaan	Schade gewas	Schade aan gewas in winterperiode in Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland	Par. 6.6
Ree	Verkeersveiligheid, Schade gewas, (Populatiebeheer)	Hoge aantallen valwild in verkeer in gehele provincie Schade aan gewas incidenteel	Par. 6.7
Roek	Schade aan gewas	Schade incidenteel	Par. 6.8
Vos (in bijzonder sportvelden, industrieterreinen, infrastructuur en hobbyvee)	Schade aan fauna Schade aan vee Openbare veiligheid Schade aan hobbyvee	Schade structureel (vrijstelling) Schade structureel (vrijstelling) Graafschade incidenteel, potentieel gevaar voor veiligheid personen (gebruik) en verkeersveiligheid Schade incidenteel	Par. 6.9
Wilde eend	Schade aan gewas	Schade incidenteel	Par. 6.10

Edelhert	Populatiebeheer	Voorkomen van onnodig lijden Potentieel gevaar voor verkeersveiligheid (artikel 67)	Par. 6.11
Damhert	Verkeersveiligheid (Populatiebeheer)	Aanrijdingen en valwild rond Horsterwold	Par. 6.12
Huismus	Schade aan gewas Volksgezondheid	Schade incidenteel Potentieel gevaar voor gezondheid van personen (hygiëne)	Par. 6.13
Konijn op industrieterreinen, infrastructuur en sportvelden	Openbare veiligheid	Potentieel gevaar voor verkeersveiligheid en veiligheid van personen (gebruik)	Par. 6.14

- Voor wild zwijn is geen planmatig beheer uitgewerkt omdat er geen populatie van deze soorten is in Flevoland.
- Voor Meerkoet, Huismus, Ringmus en Spreeuw is geen planmatig beheer uitgewerkt vanwege het ontbreken van structurele schadereferentie van deze soorten in Flevoland. Wel zijn op grond van eerdere aanvragen bij incidenten de uitgangspunten voor een ontheffing om huismussen te doden uitgewerkt in paragraaf 6.13
- De FBE is zich bewust van schade aan landbouwgewassen en fruitbomen door mezen. Voor mezen is geen planmatig faunabeheer met als grondslag artikel 10 besluit faunabeheer uitgewerkt. Bij sprake van schade door mezen kan ontheffing aangevraagd worden om schade te bestrijden bij de provincie.
- Voor Houtduif, Zwarte kraai, Kauw is geen planmatig beheer uitgewerkt omdat schadebestrijding mogelijk is op grond van een landelijke vrijstelling voor het doden van kraaien en kauwen ter voorkoming en bestrijding van schade aan gewassen.

In verband met de landelijke vrijstelling voor het doden van vossen en de vrijstelling voor het doden van konijnen op agrarische (bos)percelen is er geen faunabeheerplan vereist. Wel zijn de uitgangspunten voor een ontheffing om gebruik te maken van kunstlicht bij het doden van vossen uitgewerkt in paragraaf 6.9.

- Het beheer is nader uitgewerkt op basis van het gestelde in artikel 10, Besluit faunabeheer. De FBE heeft geen nadere invulling gegeven aan gebiedsgerichte maatregelen zoals onder andere biotoopverbetering en ontsnippering vanwege het ontbreken van een grond hiervoor in de eisen voor het faunabeheerplan.
- Voor een aantal beschreven soorten in het provinciaal beleid waarvoor geen faunabeheerplan vereist is om in te kunnen grijpen in de populatie of verstoren en verontrusten van dieren acht de FBE het van belang uitgangspunten en randvoorwaarden aan te geven op basis waarvan in de beheerperiode ingegrepen kan worden in deze populaties in het kader van beheer en schadebestrijding. De uitwerking op hoofdlijnen van deze soorten is beschreven in paragraaf 6.14 van hoofdstuk 6, het betreft de soorten.
 1. Gedomesticeerde gans “Soepgans” in bebouwde kom.
 2. Nijlgans, Canadese gans en “Soepgans” buiten bebouwde kom
 3. Ganzen in bebouwde kom
 4. Verwilderde kat.
 5. Verwilderde duif.
 6. Konijn (vitale maatschappelijke belangen, infrastructuren en begraafplaatsen).
 7. Woelrat.
 8. Muskusrat en Beverrat.
 9. Knobbelzwanen binnen de bebouwde kom en op recreatieterrein.

3.3.3. Professioneel beheer

Het faunabeheer in de provincie Flevoland heeft in de afgelopen beheerperiode op een professionele wijze plaatsgevonden. De provincie Flevoland kent als enige provincie in Nederland één WBE bestaande uit faunabeheerders in dienst van de WBE. De gemeenten Noordoostpolder, Urk, Zeewolde, en Almere maken gebruik van de faunabeheerders van de WBE. De gemeenten Lelystad en Dronten hebben eigen faunabeheerders in dienst.

Voor de komende beheerperiode wil de FBE het faunabeheer in de provincie Flevoland verder professionaliseren. De organisatie die de FBE hierbij hanteert is als volgt;

Bestuur van de FBE

Verantwoordelijk voor het faunabeheerplan.

Secretaris van de FBE

Verantwoordelijk voor de aansturing en coördinatie van de beheermaatregelen zoals beschreven in het faunabeheerplan.

(indien in dit plan gesproken wordt van secretaris van de FBE dan wordt bedoeld de ambtelijke secretaris)

SFF/WBE

Verantwoordelijk voor de aansturing en coördinatie van de uitvoering van de beheermaatregelen zoals beschreven in het faunabeheerplan.

Om invulling te geven aan de verdere professionalisering van het faunabeheer in de provincie Flevoland is door de FBE in 2009 een werkplan opgesteld waarin onder meer organisatie, aansturing, coördinatie en monitoren nader zijn uitgewerkt (zie hoofdstuk 7).

4 Gegevens

4.1 Algemeen

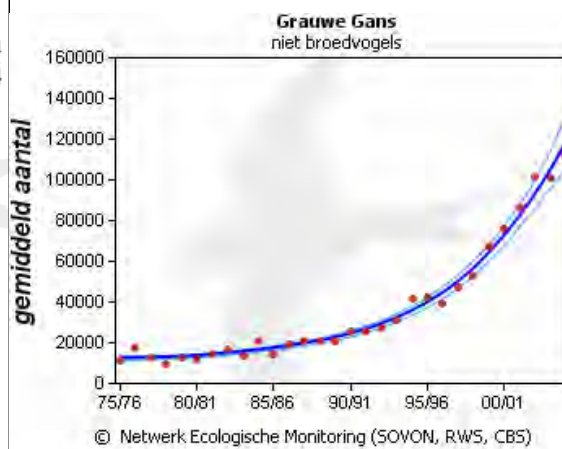
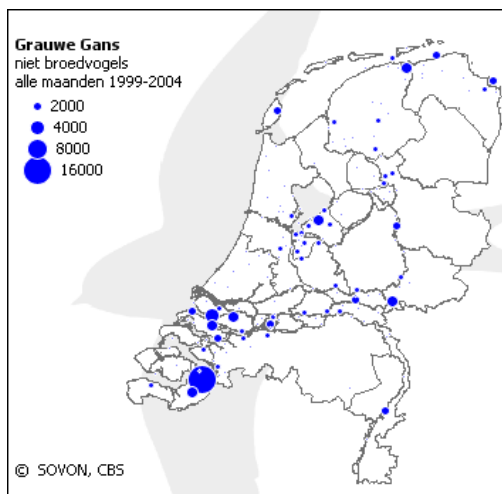
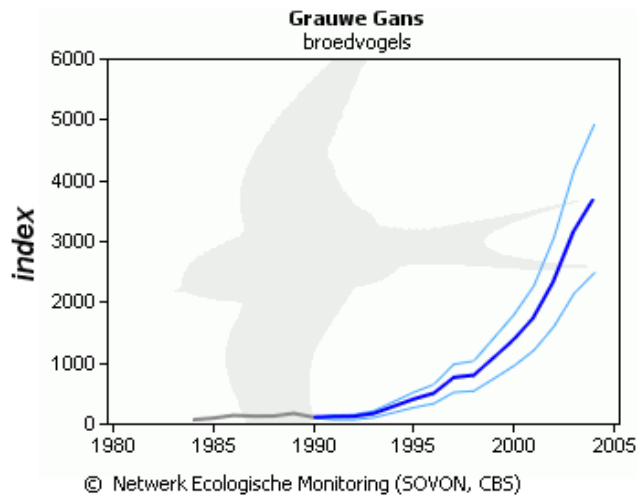
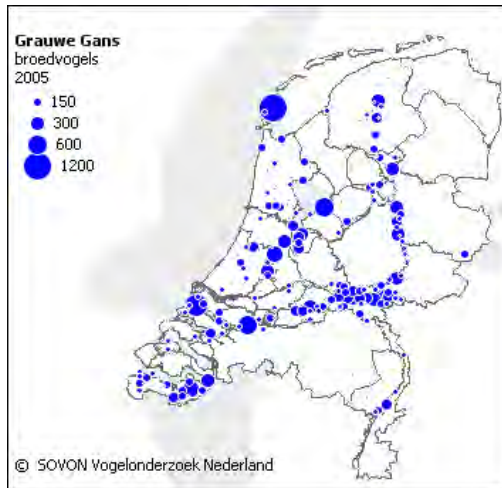
Als basis voor het faunabeheer in de Provincie Flevoland zijn ten behoeve van de benodigde gegevens op hoofdlijnen de volgende organisaties en bronnen geraadpleegd;

- Faunabeheereenheid Flevoland.
 - Monitoring faunabeheerplan 2009-2013.
- Stichting Faunabeheer Flevoland.
 - Telgegevens WBE 2008 t/m 2012.
 - Afschotgegevens WBE 2008 t/m 2012.
 - Valwildgegevens ree 2008 t/m 2012.
 - Beschikking artikel 68 F&F wet woelrat en ree.
 - Proefprojecten wildspiegels.
- Provincie Flevoland.
 - Nota Flora en Fauna Flevoland (Over de kool en de geit).
 - Nota Flora en Fauna Flevoland (bijlage soortbeschrijvingen).
 - Nota van wijziging Flora & Fauna Flevoland (2006).
 - Annotatie evaluatie faunabeheerplan Flevoland, 24 januari 2008.
 - Internetsite provincie (Natura 2000 gebieden).
 - Omgevingsplan Flevoland 2006.
 - Akkoord uitvoering ganzenbeleid tussen IPO/provincies en de Ganzen7.
 - Gebiedsplan Agrarisch Natuurbeheer Flevoland.
 - Uitwerking leefgebiedbenadering Flevoland voor soorten (2008)
- IPO
 - Ganzenakkoord
- Faunafonds.
 - Schadeoverzichten 2008 t/m 2012.
 - Toetsingkader Faunabeheerplannen, 3 april 2008.
- SOVON.
 - Monitoring van het gebruik van ganzenfoerageergebieden 2010/11, rapport 2012-03
 - Internetsite SOVON
 - Nieuwsbrief Flevoland.
 - Nieuwsbrief "Hoe veel ganzen telt overzomerend Nederland" 2010/2
- Ministerie van LNV.
 - Besluit beheer en schadebestrijding
 - Besluit faunabeheer
 - Tussenrapportage opvang overwinterende ganzen en smienten 2007.
 - Handreiking beheerplannen Natura 2000 gebieden.
 - Beleidsnota invasieve exoten.
- Rijkswaterstaat.
 - Telgegevens ganzen Oostvaardersplassen en omgeving.
- Partijen en achterbannen in de FBE (Staatsbosbeheer Directie Oost, Stichting Flevolandschap, Vereniging Natuurmonumenten, Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, Gemeenten, Land- en Tuinbouworganisatie Noord).

De verzamelde gegevens zijn zo veel mogelijk samengevat om een duidelijk en overzichtelijk geheel te krijgen als basis voor het voorgestelde beheer (H6) in dit plan. Een volledig overzicht van gehanteerde gegevens en bronnen is opgenomen in de literatuurlijst van dit plan.

4.2 Kwantitatieve gegevens (art. 10, lid c)

Voor soorten waarvoor duurzaam beheer noodzakelijk wordt geacht is in hoofdstuk 6 per soort een overzicht gegeven van kwantitatieve gegevens en aanwezigheid van de populaties in het gebied gedurende het jaar. Voor de presentatie van de kwantitatieve gegevens is waar mogelijk gebruik gemaakt van onderstaande afbeeldingen zoals door SOVON gemaakt zijn.

5 Doelstellingen

5.1 Algemeen

Overeenkomstig provinciaal beleid faunabeheer is het beheerplan vooral gericht op het inzicht geven in het duurzaam beheer van diersoorten in de Provincie Flevoland ten behoeve van beheer en schadebestrijding. Dit afgestemd op draagkracht en draagvlak in relatie tot andere menselijke functies. Het faunabeheerplan is de onderbouwing van de gestelde beheermaatregelen binnen het werkgebied van de FBE.

5.2 Duurzaam beheer (besluit faunabeheer art. 10, lid c)

Het duurzaam beheer richt zich op het behoud van die soorten die duurzaam beheer volgens een planmatige aanpak nodig hebben in het kader van beheer van dierpopulaties en/of schadebestrijding. Op grond van een soortgerichte uitwerking op gebiedsniveau heeft het beheer tot doel de populaties zoveel mogelijk in evenwicht te brengen met: *(bron F&F wet art. 67 en 68)*

- Het belang van de volksgezondheid en openbare veiligheid.
- Het belang van de veiligheid van het luchtverkeer.
- Het voorkomen van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren.
- Het voorkomen van schade aan flora en fauna.

Hierbij zijn bepalende factoren;

- De draagkracht van leefgebieden.
- De biodiversiteit en ecologische samenhang in leefgebieden.
- Welzijn van mens en dier.

Beheer op basis van belangen en schade

Er is altijd in bepaalde mate sprake van belangenconflicten, en daaruit volgend schade, door diersoorten in de leefgebieden. Schade is hierdoor een normale en acceptabele factor in leefgebieden van fauna. De acceptatie van belangenconflicten en schade wordt bepaald door de omvang van belangenconflicten. Schade is hierdoor de bepalende factor voor ingrijpen in populaties. In dit kader wordt door de FBE de volgende uitgangspunten gehanteerd voor ingrijpen in populaties:

Belang van volksgezondheid en openbare veiligheid

Overbrengen van ziektes door dieren

- De FBE wil het overbrengen van ziektes door vrij levende dieren op mensen en bedrijfsmatig of hobbymatig gehouden dieren zo veel mogelijk voorkomen. De FBE is in het kader van duurzaam beheer volgend aan de rijksoverheid. Voor dit plan betekent dit dat er in het kader van bedreiging van de volksgezondheid op dit moment geen aanleiding is om in te grijpen in populaties diersoorten.

Aanrijdingen met dieren

De FBE zal ter voorkoming van aanrijdingen met dieren beheermaatregelen treffen. De FBE streeft ernaar aanrijdingen met reeën en damherten tot een minimum te beperken. In dit kader zijn op dit moment in de Provincie Flevoland belangrijke knelpunten voor aanrijdingen met reeën (> tien aanrijdingen per jaar); de A6 in de Noordoostpolder, de A6 in Oostelijk Flevoland en de Gooise weg, de Spiekweg en de A6 Almere in Zuidelijk Flevoland. Voor damherten liggen de knelpunten in of in de omgeving van het Horsterwold. Deze knelpunten verdienen bijzondere aandacht bij het nemen van schade voorkomende maatregelen. Op de Slingerweg loopt sinds 2006 een proef met wildreflectoren en ook op de Spiekweg zijn in 2007 wildreflectoren geplaatst. De volgende wegen komen in aanmerking/uitbreiding voor deze wildreflectoren. A6 Lelystad, Dronterweg, A6 Almere, A6 Kuinderbos, Waterlandseweg Almere, Vogelweg Almere, Buitenring Almere. De Gooise weg wordt ter voorkoming van aanrijdingen met damherten uitgerasterd.

Het aantal aanrijdingen met reeën is in de periode 2008 t/m 2012 (registratie van 1 oktober tot 1 oktober) als volgt:

	07/08	08/09	09-10	10-11	11-12
Totaal	323	328	304	283	265

Om op korte termijn te kunnen voldoen aan het streven van nihil aanrijdingen zal de FBE ingrijpen in de populatie reeën in een zone aangrenzend aan de wegen in en nabij de leefgebiedkernen.

Het aantal aanrijdingen met damhert is in de afgelopen 2 jaar van 0 naar 4 gestegen. Naar verwachting zal dit toenemen met de groei van de populatie in het Horsterwold. Om op korte termijn te kunnen voldoen aan het streven van nihil aanrijdingen zal de FBE ingrijpen in de populatie damhert in een zone aangrenzend aan de weg nabij de leefgebiedkern Horsterwold.

Schade aan gebouwen, infrastructuur en dijklichamen

- De FBE zal ter voorkoming van schade aan gebouwen, infrastructuur en dijklichamen beheermaatregelen treffen. De FBE zal zoveel mogelijk trachten schade te voorkomen of beperken als er geen direct gevaar voor de openbare veiligheid is. Bijvoorbeeld graafschade door vossen of dassen in grondlichamen is op zich geen reden om in te grijpen in de populatie. In dit kader is in dit plan alleen ingrijpen in de populatie muskusratten (en beverratten) en konijnen noodzakelijk omdat de schade niet is te voorkomen en de graafschade in de praktijk zonder ingrijpende maatregelen niet of nauwelijks herstelbaar is.

Overlast van dieren

- Voor overlast door dieren zal de FBE in beginsel geen beheermaatregelen uitwerken. Uitzonderingsgevallen van overmatige overlast waarbij het belang van de volksgezondheid wordt geschaad zijn niet aanwezig. Potentiële uitzonderingsgevallen, zoals bijvoorbeeld een vossenbouw in een kruipruimte van een woning, een verblijfplaats van steenmarters in woningen of vraatschade aan kabels door deze dieren worden alleen op hoofdlijnen in dit plan uitgewerkt. In deze gevallen zal separaat ontheffing worden aangevraagd om maatregelen te kunnen treffen.

Belang van de veiligheid van het luchtverkeer

Schade aan vliegtuigen

- De FBE streeft ernaar schade aan vliegverkeer volledig te voorkomen. De FBE zal in beginsel geen beheermaatregelen uitwerken ten behoud van de vliegveiligheid. De verantwoordelijkheid voor de vliegveiligheid ligt bij de beheerder van vliegveld Lelystad. De FBE zal wel afstemming zoeken met de beheerder van het vliegveld in het kader van invulling geven aan planmatig duurzaam beheer. Vliegveld Lelystad maakt een eigen faunabeheerplan.

Voorkomen van schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren

Schade aan gewassen

- Het ontstaan van schade aan gewassen is niet volledig te voorkomen. De FBE streeft er hierom in samenwerking met grondgebruikers naar schade aan gewassen zo veel mogelijk te voorkomen. De FBE adviseert in dit kader de grondgebruikers over:
 - het inzetten van preventieve middelen (handreiking faunaschade 2009),

- het waar mogelijk toepassen van teeltmethoden die schadeverminderend effect hebben,
 - het beheren van agrarische natuur(gebieden).
- De FBE stelt voor in te grijpen in populaties in geval van optreden van (veelvuldige) schade.

Schade aan vee

- De FBE streeft ernaar schade aan vee zo veel mogelijk te voorkomen door het inzetten van preventieve middelen (handreiking faunaschade) zonder dat hierdoor inbreuk wordt gedaan op landschappelijke waarden (bijvoorbeeld “verheking” van het landschap). De FBE adviseert veehouders ter voorkoming en bestrijding van schade aan bedrijfsmatig gehouden vee in een effectieve zone rond bedrijven met geconcentreerd gehouden pluimvee, ganzen en eenden waarbij een uitloop aanwezig is en op percelen en een effectieve zone daaromheen waar schapen worden gehouden in overleg met de SFF gebruik te maken van de landelijke vrijstelling van het doden van vossen. Voor overige vormen van schade aan vee zijn preventieve maatregelen afdoende gebleken. (geen schadereferentie aanwezig in Flevoland of niet toegepast).

Schade aan bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren

- Op dit moment zijn geen schadereferenties aanwezig in de provincie Flevoland. Beheermaatregelen worden op dit moment niet noodzakelijk geacht door de FBE.

Voorkomen van schade aan flora en fauna

Schade aan flora

- Op dit moment zijn geen schadereferenties aanwezig in de provincie Flevoland. Beheermaatregelen worden op dit moment niet noodzakelijk geacht door de FBE.

Schade aan fauna

- Het provinciaal beleid volgend streeft de FBE naar duurzame instandhouding, herstel en ontwikkeling van een zo groot mogelijke verscheidenheid aan in het wild levende planten- en diersoorten als functionele elementen van het ecosysteem waarvan zij deel uitmaken. Voor schade aan fauna is in de huidige situatie alleen sprake bij reeën, damherten en bodembroeders.
 - Schade aan bodembroeders waaronder provinciale aandachtsoorten vindt plaats door onder andere predatie. In die gebieden die leefgebied zijn voor de genoemde soorten is de doelstelling gericht op extra bescherming. Voor faunabeheer betekent dit dat in deze gebieden predatie door onder andere de vos en verwilderde kat zo veel mogelijk beperkt dient te worden, waarmee invulling wordt gegeven aan deze extra bescherming. Het beperken van predatie is mogelijk op basis van een landelijke vrijstelling voor het doden van vossen en een provinciale aanwijzing voor het doden van verwilderde katten in het buitengebied.

Provinciaal soortenbeleid

In Flevoland zijn er vooral opgaven voor instandhouding en verder ontwikkelen van de natuurwaarden voor moerassen, open water, natte bosgebieden en het open agrarisch gebied. Vooral a-biotische omstandigheden zijn bepalend voor de natuurwaarden van een gebied. De a-biotische kwaliteit van de ecologische hoofdstructuur (EHS) moet in de toekomst (2027) toegesneden zijn op de gewenste natuurwaarden. In Flevoland betekent dit vooral aanpak van verdroging, versnippering en verstoring door geluid.

Het soortenbeleid van de provincie is gebiedsgerichte versterking en aanvulling van de EHS, inclusief Natura 2000 gebieden. Bestaande populaties moeten duurzaam in stand gehouden worden (bescherming) en toekomstige populaties moeten zich kunnen ontwikkelen tot duurzame populaties. De bedreigde en ernstig bedreigde soorten van de Rode lijst worden zoveel mogelijk bij de

gebiedsuitwerkingen betrokken. De uitwerking voor soorten in agrarisch gebied is gericht op foerageren van de aan water gebonden soorten. Voor strikt beschermde soorten die in Flevoland algemeen voorkomen wil de provincie een proactieve werkwijze waarbij er voldoende garanties zijn dat de soort duurzaam in Flevoland kan voortbestaan.

Flevoland heeft als eerste provincie het initiatief genomen voor een verdere provinciale invulling van het actieve soortenbeleid via de leefgebiedenbenadering. In de Uitwerking leefgebiedenbenadering Flevoland voor soorten (2008) is het soortenbeleid in vier grote (paraplu)projecten nader uitgewerkt. Het gaat hierbij om de projecten Waternetwerken in de Oostrand, Biodiversiteit verbonden, Akkernatuur en het rugstreeppaddenmanagementplan. De ontwikkeling van nieuwe natuur en natuurinclusief ontwerpen zijn belangrijke onderdelen van deze aanpak.

Uitgangssituatie voor duurzaam beheer

De partijen in de FBE hebben in de afgelopen decennia binnen de kaders van wetgeving beheer gevoerd in de bij hen in eigendom en beheer zijnde gebieden. Het huidige voorkomen van fauna in de Provincie is daardoor ontstaan op basis van natuurlijke processen in combinatie met gevoerd beheer. Deze huidige situatie vormt het uitgangspunt voor duurzaam beheer van dierpopulaties in de Provincie.

6 Beheer

6.1 Soorten, beheer en schadebestrijding

6.1.1. Indeling soorten

In dit hoofdstuk zijn de beheermaatregelen per diersoort in het kader van beheer en schadebestrijding in afzonderlijk paragrafen uitgewerkt. Zoals beschreven in paragraaf 3.3 betreft dit de volgende soorten:

- Trekganzen par. 6.2
 - Grauwe gans
 - Kolgans
- Grauwe gans standgans par. 6.3
- Haas par. 6.4
- Holenduif par. 6.5
- Knobbelzwaan par. 6.6
- Ree par. 6.7
- Roek par. 6.8
- Vos par. 6.9
- Wilde eend par. 6.10
- Edelhert par. 6.11
- Damhert par. 6.12
- Huismus par. 6.13
- Overige soorten par. 6.14
 - Gedomesticeerde gans “Soepgans” in de bebouwde kom
 - Nijlgans, Canadese gans en “Soepgans” buiten de bebouwde kom
 - Ganzen in de bebouwde kom
 - Verwilderde kat
 - Verwilderde duif
 - Konijn
 - Woelrat
 - Muskusrat en Beverrat
 - Knobbelzwaan binnen bebouwde kom en op recreatieterreinen

Voor de soorten waarvoor op grond van dit faunabeheerplan beheer noodzakelijk wordt geacht op basis van een te verlenen ontheffing of aanwijzing is in dit hoofdstuk het beheer uitgewerkt op basis van de onderdelen c t/m l van artikel 10, Besluit faunabeheer (zie par. 1.1).

De onderdelen a en b van artikel 10 zijn beschreven in de voorgaande hoofdstukken.

6.1.2. Uitwerking Ganzenakkoord op hoofdlijnen

Voor de uitwerking van het ganzenbeheer geldt als kader het akkoord uitvoering ganzenbeleid tussen IPO/provincies en de Ganzen 7.

De uitgangspunten voor concrete invulling van beheermaatregelen zijn de aanwezigheid van ganzen, het zo veel mogelijk volgen van natuurlijk gedrag van de ganzen en gelijktijdig zo veel mogelijk voorkomen en beperken van schade binnen de kaders van het ganzenakkoord. Dit houdt in:

- Er zijn en blijven voor de middellange termijn grote hoeveelheden trekganzen aanwezig in Flevoland
- De populaties standganzen zijn in een groeifase
- Ganzen zijn moeilijk tot nauwelijks te sturen (monitoring beleidskader ganzen)
- Ganzen hebben behoefte aan veiligheid en rust (slapen/ruien)

- Ganzen hebben behoefte aan rustig, veilig, voedselrijk broedgebied
- Ganzen hebben behoefte aan voldoende goed voedsel
- Ganzen verbruiken zo weinig mogelijk energie
- Ganzen foerageren bij voorkeur op de meest goede voedselbronnen
- Agrariërs hebben belang bij spreiding van de schadedruk
- Agrariërs moeten de ruimte hebben om te handelen op momenten van dreigende piekschade

Voor de uitwerking van de beheermaatregelen (6.2 en 6.3) zijn deze uitgangspunten voor Flevoland op hoofdlijn als volgt vertaald:

- Het benuttingsgebied voor ganzen in Flevoland bestaat uit Agrarisch gebied met aan de randen natuurgebied, oevers en wateren. In de huidige situatie is er sprake van schade aan landbouwgewassen in het Agrarisch gebied.
- Het Agrarisch gebied bestaat afwisselend uit kwetsbare (schadegevoelige) gewassen en overjarig grasland.
- De agrarische percelen zijn grootschalig
- Trekganzen rusten bij voorkeur in de natuurgebieden en wateren
- Trekganzen foerageren bij voorkeur in de agrarische gebieden op de meest kwetsbare gewassen (meest hoogwaardige voedselbronnen)
- Standganzen broeden bij voorkeur groepsgewijs in de (oevers/moerasdelen van) natuurgebieden. De **kernen** hiervoor zijn OVP, Lepelaarplassen, Harderbroek, IJsselmonding, IJsseloog en Ketelmeer. **Randzones** (kleine kernen in de groeifase) zijn Kampen/zwarte meer, Natuurpark Lelystad, Kamperhoek, Toppad, Burchtkamp, Stichtse Putten, Verbindingszone Oostvaardersplassen-Lepelaarplassen en Horsterwold, de stad/dorp randzones waarvan met name Almere en Zeewolde en de ecologisch ingerichte oevers van vaarten waarvan met name de Larserweg.
- Standganzen foerageren in de nest/broed/kuikenperiode en de ruiperiode in de broed- en ruigebieden (kernen) en op direct aangrenzende foerageerplaatsen.
- Als de jongen van de standganzen vliegvlug zijn en de ruiende standganzen weer kunnen vliegen dan foerageren de standganzen in de agrarische gebieden op de meest kwetsbare gewassen (meest hoogwaardige voedselbronnen) en rusten ze bij voorkeur in de natuurgebieden.

De aanpak in Flevoland

Trekganzen (1 november – 1 maart)

Voor de trekganzen is het uitgangspunt **zoneren** door weren – spreiden – belonen.

- Weren: Ganzen verjagen met ondersteunend afschot op de percelen met kwetsbare gewassen.
- Spreiden: Ganzen foerageren op overjarig grasland met de mogelijkheid om ze te verjagen.
- Belonen: Ganzen laten foerageren op teeltresidu en stoppel, laten foerageren en rusten in de natuurgebieden en niet in agrarische productie zijnde graslanden.

Het voorzien in de behoefte van trekganzen en gelijktijdig voorkomen en beperken van schade wordt bereikt door voldoende rust en veiligheid in de natuurgebieden, voldoende foeragemogelijk op percelen teeltresidu, stoppel en overjarig grasland verspreid door het benuttingsgebied, beperking van piekschade aan overjarig grasland door spreiding van de vratedruk en voorkomen en beperken van schade aan kwetsbare gewassen.

Standganzen (1 maart – 1 november)

Voor de standganzen is het uitgangspunt het reduceren van de stand met als referentie de schade aan gewassen in 2005 (grauwe ganzen) en 2011 (brandganzen) op basis van **zoneren** (weren/reduceren – concentreren – belonen).

- Weren: Ganzen verjagen en stand beperken buiten concentratiegebieden (kernen natuurgebied) in zowel agrarisch gebied als de genoemde randzones met uitzondering van

Natuurpark Lelystad, Kamperhoek, Toppad, Burchtkamp, Stichtse Putten, Verbindingszone Oostvaardersplassen-Lepelaarplassen en Horsterwold. In deze laatstgenoemde randzones wordt de stand van 2013 gehandhaafd zodat deze niet verder groeit. Dit omdat deze beperkte aantallen standganzen op deze specifieke plaatsen bij dragen aan het tegengaan van te snelle successie.

- Concentreren: Ganzen met rust laten in de broed concentratie gebieden (kernen natuurgebied)
- Belonen: Beheermaatregelen treffen in de concentratiegebieden (kernen natuurgebied) waardoor voorzien is in voldoende veiligheid, voedsel en rust.

De gunstige staat van instandhouding van een populatie standganzen en gelijktijdig de reductie van de aantallen standganzen ter beperking van landbouwschade veroorzaakt door standganzen wordt als volgt bereikt:

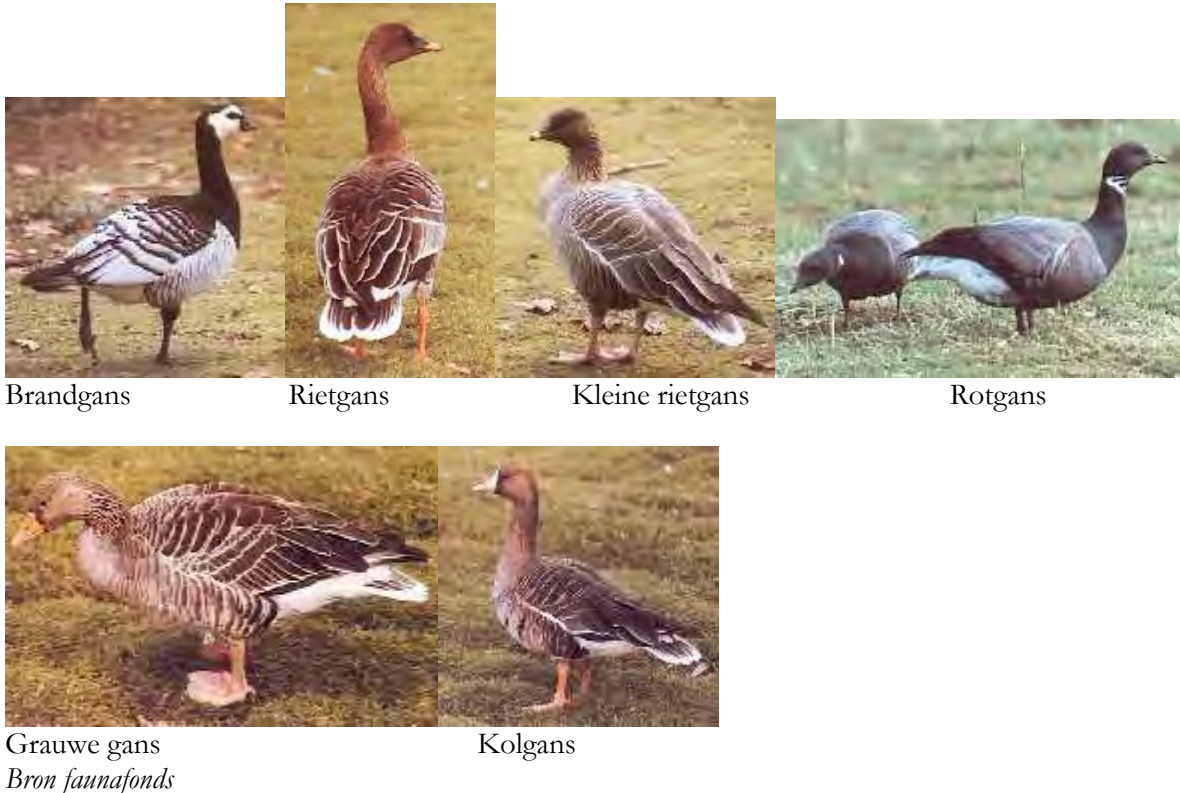
Zo veel mogelijk voorzien in de behoefte van broedende en ruiende ganzen in de kernen en daarbuiten:

- Het aantal broedende ganzen zo veel mogelijk te beperken door het treffen van beheermaatregelen (eieren schudden/eieren prikken/insmeren met kiemolie/weghalen, afschot koppelvormende ganzen)
- Intensief treffen van werende en reducerende maatregelen (verjagen en afschot buiten de kernen en genoemde randzones onder kopje standganzen).

6.2 Trekganzen

6.2.1 Algemeen (art. 10, lid c)

In dit faunabeheerplan worden de populaties grauwe ganzen, brandganzen en kolganzen in de winterperiode en de toendra rietganzen, taiga rietganzen en kleine rietganzen gezien als populaties trekganzen. De winterperiode loopt van 1 november tot 1 maart. Rotganzen komen in zeer geringe aantallen voor in Flevoland. Jaarlijks worden hiervan enkele stuks waargenomen.

De zes soorten ganzen foerageren gedurende de winterperiode, op hoofdlijnen in de volgende gebieden (*Bron Faunafonds en SFF*):

- Brandganzen,
 - In hoofdzaak in Zuidelijk Flevoland en noordwesten van de Noordoostpolder, vooral op graslanden en graanpercelen (voornamelijk in en rond de Oostvaardersplassen).
- Rietganzensoorten,
 - In eerste instantie op percelen met teeltresidu bieten in de Noordoostpolder. Later in de winterperiode verspreid in Flevoland op graslanden en graanpercelen.
- Grauwe ganzen en kolganzen,
 - Gehele provincie, vooral op graslanden, graanpercelen en teeltresidu bieten.

Beheergebied en maatregelen

De ganzen foerageren in veel gevallen samen en/of op dezelfde percelen (vooral later in de winterperiode). In het kader van beheer en schadebestrijding is het voor de ganzen van belang dat er voldoende leefgebied beschikbaar is om gedurende de winterperiode en vroege voorjaar te kunnen voorzien in hun levensbehoefte waarbij landbouwschade zo veel mogelijk wordt voorkomen. In dit kader wordt uitsluitend beheer en schadebestrijding uitgevoerd in Agrarisch gebied (42% van het landoppervlak ofwel 594 km², *bron CBS*). Op maximaal 40% (238 km²) van dit totaal areaal Agrarisch gebied worden kwetsbare gewassen geteeld, in hoofdzaak volle gronds groenten,

wintergraan en graszaad (*bron SFF en Provincie*). Op basis hiervan vindt op maximaal 17% van het totale landoppervlak beheer en schadebestrijding plaats door verjaging met ondersteunend afschot ter bescherming van kwetsbare gewassen.

Op basis van het ganzenakkoord en provinciaal beleid zijn de uitgangspunten voor beheermaatregelen als volgt:

- Op Agrarische percelen mag verjaging van trekganzen plaats vinden ter voorkoming of beperking van schade met uitzondering van percelen met teeltresidu en stoppel.
- Op Agrarische percelen met kwetsbare gewassen mag verjaging van grauwe ganzen en kolganzen plaats vinden door verjaging met ondersteunend afschot.
- Verjaging en/of verjaging met ondersteunend afschot mag geen verontrusting van ganzen veroorzaken in leefgebied waar geen landbouwschade kan ontstaan.

De problematiek met trekganzen is het aanrichten van schade aan kwetsbare (schadegevoelige) gewassen waarbij belangen van grondgebruikers worden geschaad.

In deze paragraaf is een overzicht gegeven van het voorkomen van trekganzen in Flevoland, met als referentie de populatie waarvan zij deel uitmaken. Vervolgens is ingegaan op de belangrijke schade die ontstaat bij grondgebruikers door vraat, vertrapping en vermisting van schadegevoelige gewassen. Voorts is beschreven welke beheermaatregelen de FBE in het kader van schadebestrijding in de beheerperiode wil inzetten. Dit binnen de kaders van het provinciaal beleid, de beleidsregels van het Faunafonds en het akkoord uitvoering ganzenbeleid tussen IPO/provincies en de Ganzen 7 (G7).

6.2.2 Voorkomen

In Nederland is de trend dat aantallen en verspreiding van overwinterende ganzen sterk toe zijn genomen in de afgelopen decennia. Landelijke trends van Kolgans en Grauwe gans over de laatste tien jaar zijn respectievelijk matige toename (< 5% per jaar) en sterke toename (>5% per jaar en minimaal verdubbeling laatste 15 jaar). De populaties kleine rietgans vertoonden een matige toename en de brandgans een sterke toename in deze periode. (*Bron SOVON*).

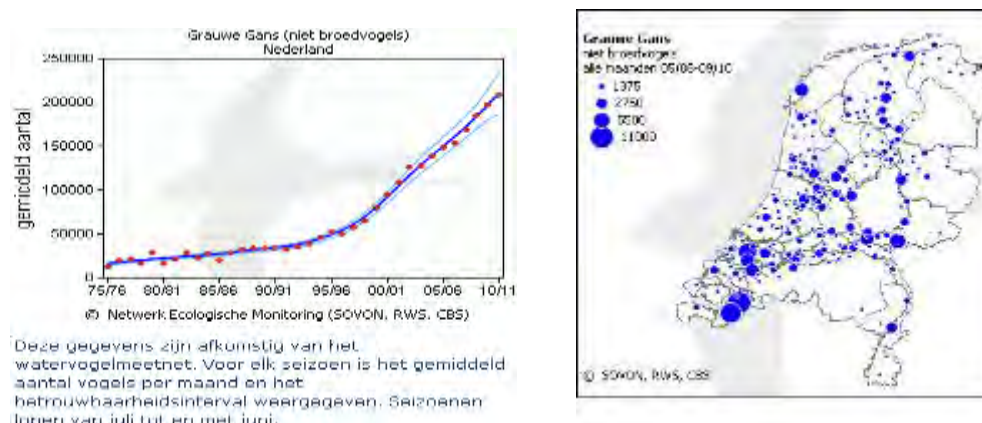
De jaarlijkse fluctuatie in aantallen gedurende de winterperiode is vooral te wijten aan de strengheid en duur van de winter in Noord Europa. Op hoofdlijnen kan gesteld worden: Hoe strenger en langer de winter in Noord en Oost Europa, hoe hoger de aantallen ganzen die gedurende de winterperiode in ons land verblijven.

Flevoland is Nationaal en Europees een belangrijke provincie voor overwinterende ganzen (er verblijft in de winterperiode meer dan 1% van de Noordwest Europese populatie in Flevoland). In Flevoland zijn op piekmomenten (seizoensmaxima) meer ganzen aanwezig ten opzichte van de voorgaande beheerperiode. In de afgelopen 20 jaar is de hoeveelheid gansdagen (aantal ganzen x het aantal dagen waarin ganzen in een gebied verblijven) in Flevoland afgenomen (seizoensgemiddelde). Gemiddeld over de gehele winterperiode zijn de aantallen dalend en op piekmomenten in de winterperiode groeiend (In de jaarpiek, januari 2013 ruim 57.000 slapende ganzen in de Oostvaardersplassen, ca. 80% hiervan vliegt dagelijks richting Markermeer en achterliggend gebied in Noord-Holland, *bron SOVON*). Gedurende de winterperiode foerageert een aanzienlijk deel (dagelijks > 20% met pieken) van de ganzen op de agrarische gronden in de omgeving van de Oostvaardersplassen. In de navolgende tekst is per soort het voorkomen in Nederland en Flevoland nader uitgewerkt.

Grauwe gans

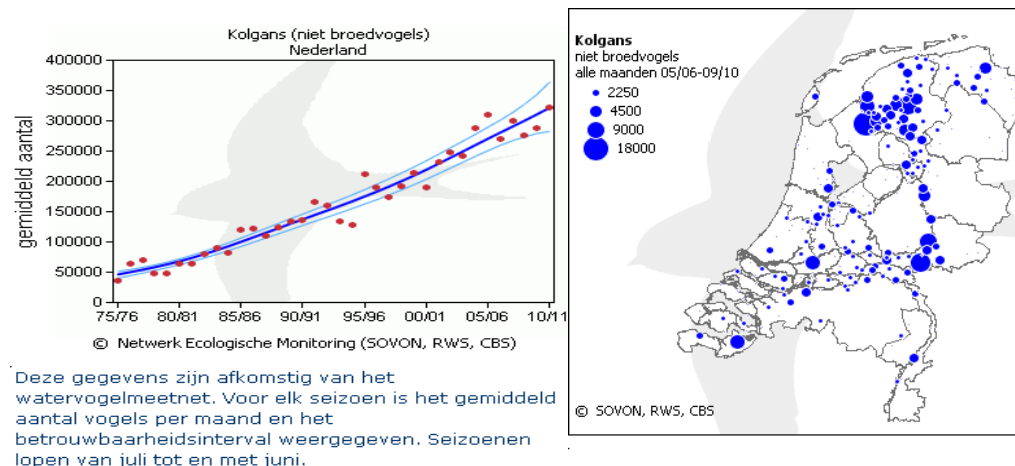
De Nederlandse grauwe ganzen maken deel uit van een deelpopulatie die in Scandinavië, Duitsland en Nederland broedt en voornamelijk in Spanje en Nederland overwintert. De totale populatie waar Nederlandse vogels deel van uitmaken, is in de laatste decennia toegenomen van gemiddeld ca. 30.000 eind jaren zestig tot ca. 200.000 vogels in 2010 (*Bron SOVON 2012/03*). Het seizoenmaximum in de winter voor de totale geschatte populatie is 500.000 grauwe ganzen. 's Winters verblijven naar

schatting gemiddeld ca. 30.000 exemplaren in Flevoland. (ca. 15% van de populatie en ca. 23% van het totaal doortrekkende en overwinterende ganzen in Flevoland).

Kolgans

De populatie overwinterende kolganzen vertoont in Nederland een toename. Seizoensmaxima in Nederland zijn naar schatting inmiddels tot boven de 800.000 exemplaren (Bron SOVON 2012). In Flevoland verblijven 's winters naar schatting maximaal ca. 60.000 exemplaren. (bron SOVON) Hiermee is de omvang van kolganzen in Flevoland ca. 7,5% van de in Nederland verblijvende kolganzen en ca. 45% van het totaal aantel doortrekkende en overwinterende ganzen in Flevoland. (130.000 stuks).

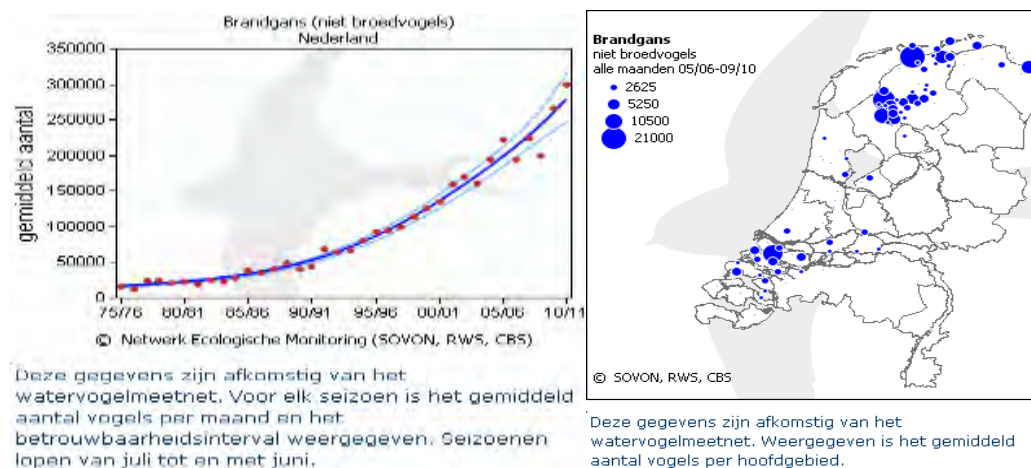
Toendra rietgans, Taiga rietgans en Kleine rietgans

De populaties doortrekkende en overwinterende rietganzensoorten (toendra rietgans, taiga rietgans en kleine rietgans) in Nederland fluctueert tussen de 220.000 exemplaren in een zachte winter (2006/07) en ruim 300.000 in een koude winter (2009/10). Nagenoeg de gehele spitsbergen populatie kleine rietganzen 32.000 – 37.000 vogels verblijft in de winterperiode in Nederland (zw-Friesland). Over de gehele periode 1976-2010 beschouwd is er een matige toename met seizoenmaxima van ca. 300.000 vogels (Bron SOVON 2012). In Flevoland verblijven hiervan slechts kleine aantallen in de Noordoostpolder. Voor de rietganzensoorten is vooral bepalend dat hoe langer en strenger de winterse omstandigheden zijn des te meer ganzen verblijven in Nederland en Flevoland. Incidenteel worden in Flevoland taigarietganzen geteld van de vorm "johansenii" met zwarte snaveltekening. Aannemelijk is dat in de groepen rietganzen die in Flevoland overwinteren deze vorm niet wordt onderscheiden van de toendra rietgans die eveneens een zwarte snaveltekening heeft.

In de winter fluctueren de aantallen Rietganzensoorten naar schatting (*SOVON midwintertellingen*) tussen totaal ca. 1500 tot 6000 exemplaren, vrijwel volledig bestaande uit Toendrarietganzen (en mogelijk taiga rietganzen) en een klein aantal Kleine rietganzen.

Brandgans

De Noordwest Europese populatie vertoont een sterke groei. Gedurende de winter is meer dan 80% van de populatie in Nederland aanwezig, maxima van 400.000 in een zachte winter tot 650.000 exemplaren in een koude winter (januari). De trend is dat het aantal overwinterende brandganzen nog steeds toeneemt (*SOVON 2012*). In Flevoland verblijven 's winters naar schatting ca. 33.000 brandganzen (ca. 25% van het totaal aantal ganzen in Flevoland gedurende de winter).

6.2.3 Leefgebied

Belangrijke gebieden voor doortrekkende en overwinterende ganzen in Flevoland zijn, onderscheiden naar soort, vooral de volgende gebieden:

Grauwe gans

De Oostvaardersplassen, Lepelaarplassen en het midden van Zuidelijk Flevoland zijn als kerngebied van groot belang voor de grauwe gans. Daarnaast komt de grauwe gans verspreid voor in de gehele provincie op grasland en akkerbouwgebieden in de nabijheid van moerassen en open water. Het IJsselmeer, Markermeer, Zwarte meer, Ketelmeer en Vossemeer, Oostvaardersplassen en Lepelaarplassen zijn in het kader van Natura 2000 aangewezen als speciale beschermingszone voor grauwe ganzen.

Kolgans

De kolgans komt algemeen voor op de graslanden in de provincie en in geringe mate in de akkerbouwgebieden. Concentraties kolgen komen voor in de Oostvaardersplassen, Lepelaarplassen, het westen van de Noordoostpolder en het noordoosten van Oostelijk Flevoland. Het IJsselmeer, Zwarte meer, Ketelmeer en Vossemeer en Oostvaardersplassen zijn in het kader van Natura 2000 aangewezen als speciale beschermingszone voor kolgen.

Toendrarietganzen, taiga rietganzen en kleine rietganzen

De rietganzensoorten komen verspreid voor op zowel grasland als akkerland in de Noordoostpolder, Oostelijk Flevoland en Zuidelijk Flevoland. De duur en strengheid van de winter is in hoofdzaak bepalend voor het voorkomen van de soorten in aantallen en verspreiding. Concentraties toendrarietganzen komen voor in de Noordoostpolder west en het noorden van Oostelijk Flevoland, concentraties taiga rietganzen zijn waargenomen in Zuidelijk Flevoland, de kleine rietgans komt in kleine groepen verspreid voor in de provincie.

Het IJsselmeer en de Oostvaardersplassen zijn aangemerkt als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn en watergebied van internationale betekenis vanwege het voorkomen van de kleine

rietganzen. Het IJsselmeer, Zwarte meer, Ketelmeer en Vossemeer zijn in het kader van Natura 2000 aangewezen als speciale beschermingszone voor toendra en taiga rietganzen.

Brandganzen

Concentraties brandganzen komen voor in de Oostvaardersplassen en het westen van de Noordoostpolder. Het IJsselmeer, Markermeer en de Oostvaardersplassen zijn in het kader van Natura 2000 aangewezen als speciale beschermingszone voor brandganzen.

6.2.4 Provinciaal beleid

De provincie hanteert in haar beleid de volgende regels;

- Overwinterende ganzen richten structureel belangrijke schade aan landbouwgewassen aan. Door Gedeputeerde Staten is hierom vrijstelling verleend om overwinterende grauwe ganzen, kolganzen, brandganzen en rietganzen te verontrusten op schadegevoelige percelen met uitzondering van percelen met teeltresidu en stoppel.
- Voor overwinterende grauwe ganzen en kolganzen kan op basis van een faunabeheerplan ontheffing worden verleend voor afschot op schadegevoelige percelen op voorwaarde dat ook in voldoende leefgebied waar geen landbouwschade kan ontstaan is voorzien.
- Voor overwinterende brandganzen wordt in beginsel geen ontheffing verleend voor afschot omdat er nauwelijks schade is. In geval van schade op kapitaalintensieve teelt (saldo > € 2500,00/ha) kan ontheffing verleent worden.
- Er wordt geen ontheffing verleend om rietganzensoorten te doden.

Naast het provinciaal beleid is er het akkoord uitvoering ganzenbeleid IPO/provincies en G7. Dit akkoord is uitgangspunt bij het ganzenbeheer in Flevoland.

De provincie streeft naar overeenstemming over afspraken over uitvoering van beheermaatregelen.

Op basis van bovenstaande heeft de FBE de navolgende beheerdoelstelling geformuleerd.

6.2.5 Doelstelling beheer (art. 10, lid d en e)

De FBE richt haar beheer in de periode 1 november tot 1 maart op zonering in de combinatie weren – spreiden – belonen van de populatie trekganzen in Flevoland om daarmee te voorzien in de behoeften van de trekganzen en gelijktijdig schade aan gewassen zo veel mogelijk te voorkomen en beperken. Beheermaatregelen toepassen in agrarisch gebied waar schade aan landbouw kan ontstaan en daarbuiten niet.

Hiermee sluit de FBE aan op het provinciale beleidskader en het ganzenakkoord:

- In agrarisch gebied waar schade kan ontstaan is verjaging van trekganzen toegestaan.
 - Het verjagen van grauwe ganzen en kolganzen kan op basis van een faunabeheerplan worden ondersteund met afschot.
 - Bij verjaging van rietganzen(soorten) en kleine rietganzen is (ondersteunend) afschot niet toegestaan.
 - Bij verjaging van brandganzen is (ondersteunend) afschot in beginsel niet toegestaan.
- In agrarisch gebied is, behoudens verjaging met ondersteunend afschot ter bescherming van kwetsbare gewassen, geen afschot toegestaan en zijn verjagingsinspanningen niet verplicht om in aanmerking te komen voor een schadevergoeding. Overjarig grasland wordt voor deze regeling niet beschouwd als kwetsbaar gewas.

Belangen van grondgebruikers

Omdat bij landbouwschade aangericht door ganzen doorgaans sprake is van gemengde groepen en/of verschillende ganzen die na elkaar hetzelfde perceel begrazen is de schade moeilijk per soort te onderscheiden. De omvang van de schade wordt in belangrijke mate bepaald door weersomstandigheden.

In de afgelopen beheerperiode werd door het Faunafonds voorzien in een financiële tegemoetkoming aan bedrijven waar belangrijke schade was opgetreden veroorzaakt door ganzen. De totale omvang van getaxeerde schade aangericht door ganzen op basis van gegevens van het Faunafonds in de periode 2008-2012 is als volgt:

Soort / Jaar	2008	2009	2010	2011	2012
Grauwe gans	€ 6.120,-	€ 8.579,-	€ 20.024	€ 16.615	€ 11.986

In de afgelopen beheerperiode is de schade aan landbouwgewassen beperkt gebleven. Het aantal Canadese ganzen in Flevoland veroorzaakt nog geen noemenswaardige schade. De schade is in de periode door alle soorten vooral aangericht aan grasland en wintergraan.

De omvang van de schade is in de afgelopen beheerperiode beperkt gebleven tot de genoemde bedragen door onder andere inzet van gecoördineerde en intensieve verjaging. De tijdsinvestering die hiermee gemoeid is geweest is niet gekwantificeerd. Wel is duidelijk dat bij toenemende aantallen ganzen naar verwachting de noodzakelijke inzet voor verjaging ook zal toenemen.

Als er geen beheermaatregelen ter voorkoming en beperking van schade worden uitgevoerd is de verwachting dat de schade de komende beheerperiode zal toenemen in Flevoland.

Immers juist de uitgevoerde beheermaatregelen hebben ertoe geleid dat de door ganzen veroorzaakte schade aan gewas in Flevoland beperkt is gebleven (*bron monitoring faunabeheerplan*). De mate van de toename is vooral afhankelijk van de omvang van de populatie waarvan de ganzen deel uitmaken, de lengte en strengheid van de winters in de beheerperiode en de inzet bij verjagingacties.

6.2.6 Beheermaatregelen (art.10, lid g)

In het kader van schadebestrijding worden in de beheerperiode schade voorkomende en beperkende handelingen verricht:

Ter voorkoming en beperking van schade aan gewassen (vooral akkerbouwgewassen en overjarig grasland) worden in de beheerperiode op WBE niveau in eerste instantie de volgende maatregelen genomen:

1. Verjagen van ganzen met visuele middelen: o.a. vogelverschrikkers, vlaggen en linten,
2. Verjagen van ganzen met akoestische middelen: o.a. knalapparaten, vogelafweerpistool,
3. Verjagen van ganzen door regelmatige verontrusting,
4. Verjagen door in de lucht te schieten (uitsluitend door faunabeheerders van de SFF).

Het betreft hierbij verjagen van grauwe ganzen, kolgenzen en riet ganzen(soorten) en brand ganzen.

Het is gebleken dat preventieve middelen en verjaging zonder afschot slechts enkele dagen effectief zijn. Fysieke aanwezigheid is wegens ontbreken van voldoende capaciteit praktisch geen oplossing gebleken (*bron WBE*). Het hiertoe uitgevoerde beheer in de winterperiode 2008 - 2012 is in onderstaand overzicht weergegeven.

Gebied	Soort	Gewas	Preventie	Verjaagd	Effectief	Gedood
NOP	Grauwe gans	Tarwe/gras	Ja	Ja	Nee 21x	89
					Ja 4x	--
	Kolgenzen		Ja	Ja	Nee 12x	30
OFL	Grauwe gans	Tarwe/gras	Ja	Ja	Nee 89x	182
					Ja 54x	--

	Kolgans		Ja	Ja	Nee 2x	3
ZFL	Grauwe gans	Tarwe/gras, haver/bieten	Ja	Ja	Nee 105x	293
					Ja 52x	--
	Kolgans		Ja	--		--
Totaal						

Omdat blijkt dat de preventieve maatregelen alleen onvoldoende effect hebben wordt in navolging van het provinciale beleidskader gebruik gemaakt van de maatregel flankerend afschot bij verjagen van grauwe ganzen en kolganzen op percelen met kwetsbare gewassen. Specifiek voor brandganzen zijn in de huidige situatie uitsluitend mogelijkheden voor de maatregel flankerend afschot bij schade aan kapitaalsintensieve teelten (saldo > € 2500,00 per hectare). Deze maatregel zal uitsluitend als uitzondering gehanteerd worden onder coördinatie van de jachtopzichters van de WBE na afstemming met de Provincie.

6.2.7 Plaats en periode inzet beheermaatregelen (art. 10, lid j)

De FBE hanteert het volgende uitgangspunt. Op alle kwetsbare landbouw- en teeltpercelen waar belangrijke schade kan optreden zullen de genoemde beheermaatregelen verjaging (grauwe gans, kolgans, rietgans en brandgans) en flankerend afschot (grauwe gans en kolgans) worden ingezet. Op overjarig grasland wordt agrariërs de mogelijk geboden de beheermaatregel verjaging in te zetten. Op percelen teeltresidu, stoppel en braakliggend wordt de beheermaatregel verjaging niet ingezet. Hiermee wordt invulling gegeven aan het belang van grondgebruikers ter voorkoming en bestrijding van schade en het werend en spreidend effect van de beheermaatregelen zo goed mogelijk benut.

De beheermaatregelen worden onder de volgende voorwaarden ingezet:

1. Afschot alleen op de kwetsbare schadepercelen.
2. Indien er meer dan 500 ganzen in een groep aanwezig zijn mogen er in beginsel niet meer dan 15 ganzen worden gedood door middel van afschot. Als in de beheerperiode blijkt dat op basis van landelijke gegevens een hoger maximaal afschot effectiever is kan de FBE dit op voorstel van de werkgroep GAK Flevoland aanpassen en ter goedkeuring aan de provincie voorleggen.
3. Per schadeperceel mogen in beginsel niet meer dan 15 ganzen per dag gedood worden door middel van afschot. Als in de beheerperiode blijkt dat op basis van landelijke gegevens een hoger maximaal afschot effectiever is kan de FBE dit op voorstel van de werkgroep GAK Flevoland aanpassen en ter goedkeuring aan de provincie voorleggen.
4. Afschot van grauwe ganzen en kolganzen op het schadeperceel mag alleen dan plaatsvinden indien en geen sprake is van vermenging met (groepen) kleine en wilde zwanen.
5. Op percelen teeltresidu, stoppel en braakliggend en binnen de gebieden die worden aangewezen als rustgebied voor trekganzen mag geen gebruik gemaakt worden van de beheermaatregelen verjagen en verjagen met ondersteunend afschot.
6. Bij inzet van de beheermaatregelen mogen trekganzen buiten agrarisch gebied waar schade kan ontstaan niet verontrust worden. (aandachtspunt bij afweging voor gebruik van akoestische middelen en afschot)
7. De coördinatie van de beheermaatregel afschot wordt uitgevoerd door de secretaris van de FBE.

Periode van inzet van beheermaatregelen.

In navolging van het provinciale beleidskader en het ganzenakkoord worden de beheermaatregelen ingezet in de periode van 1 november tot 1 maart. De beheermaatregelen verjaging van de ganzen met visuele en akoestische middelen en regelmatige verontrusting wordt waar nodig gedurende de gehele dag ingezet. De beheermaatregel ondersteunend afschot wordt waar nodig ingezet van een half uur voor zonsopkomst tot 12.00 uur 's middags. Hiermee wordt aangesloten bij het gedrag en de

levenswijze van ganzen die bij de ochtendschemering naar foerageerplaatsen trekken. Het blijkt uit de resultaten van de afgelopen beheerperiode dat voor 12.00 uur 's middags het gewenste resultaat van de verjaging gerealiseerd is (*Bron monitoring faunabeheerplan Flevoland*).

6.2.8 Effectiviteit van beheermaatregelen (art. 10, lid k)

In de afgelopen beheerperiode is in de praktijk gebleken dat de inzet van alleen preventieve (akoestische en visuele) middelen niet leidt tot effectieve voorkoming van belangrijke schade aan gewassen omdat gewinning bij ganzen blijkt op te treden. De middelen werken voor een korte duur. De FBE verwacht dat bij inzet van flankerend afschot als ondersteunend middel er vermijdingsgedrag zal gaan plaatsvinden van grauwe ganzen en kolganzen op de schadegevoelige percelen. Deze verwachting is gebaseerd op de monitoringgegevens in de afgelopen beheerperiode (tabel paragraaf 6.2.6). De FBE verwacht bij toepassing van de preventieve maatregelen en flankerend afschot dat optreden van belangrijke schade aan gewassen evenals in de afgelopen beheerperiode beperkt zal blijven. In de beheerperiode zullen de gekozen beheermaatregelen voldoende effect op kunnen leveren omdat voorzien wordt in zonering op basis van weren – spreiden - belonen.

Naar verwachting zal het duurzaam behoud van de populatie overwinterende ganzen niet in gevaar worden gebracht door de maatregel flankerend afschot. Het afschot van geringe aantallen ganzen per schadeperceel per dag is hierbij bepalend. De stand van de ganzen wordt niet gereguleerd zodat er geen sprake zal zijn van gebiedsdekkend (afschot op maximaal 17% van het benuttingsgebied in agrarisch gebied) afschot van ganzen en sterke reductie van de stand. Het afschot is perceelsgewijs bij optredende schade en zal, mede gezien de groeiende populaties grauwe ganzen en kolganzen, naar verwachting een zeer beperkte invloed hebben op de totale stand ganzen in de provincie.

6.2.9 Uitvoering beheermaatregelen (art. 10, lid I ged.)

De uitvoering van het ganzenbeheer zal gedurende de beheerperiode als op de volgende wijze plaatsvinden:

Organisatie

1. De houder van de ontheffing voor flankerend afschot is de FBE.
2. De uitvoering van de beheermaatregelen wordt gecoördineerd door de secretaris van de FBE.
3. De FBE stelt voor verslaglegging van gegevens en beheermaatregelen kwalitatieve en uniforme formulieren ter beschikking en adviseert grondgebruikers bij de uitvoering van schadevoorkomende en beperkende maatregelen.
4. De secretaris van de FBE is verantwoordelijk voor de verslaglegging van de uitgevoerde beheermaatregelen van de grondgebruikers, de FBE is verantwoordelijk voor het aanleveren van de verslaglegging aan Gedeputeerde Staten van de Provincie.

Uitvoering

Voor de uitvoering van de beheermaatregelen ter voorkoming van schade aan gewassen door trekganzen is de grondgebruiker verantwoordelijk voor de inzet van preventieve middelen.

Voor de inzet van de beheermaatregel flankerend afschot dient de grondgebruiker voorafgaand aan de periode waarin flankerend afschot is toegestaan aan de secretaris van de FBE een overzicht aan te leveren van schadegevoelige percelen op kaart en de namen en adresgegevens van de jachthouder(s) en eventueel jachtaktehouders van deze percelen die uitvoering zullen geven aan de beheermaatregel flankerend afschot. De FBE staat voor dat de beheermaatregel flankerend afschot in eerste instantie wordt uitgevoerd door de faunabeheerders van de SFF met ondersteuning van maximaal vier jachtaktehouders per faunabeheerder. De FBE verwacht hiermee schade grotendeels te kunnen voorkomen en beperken. Indien in incidentele gevallen blijkt dat er inzet van meer jachtaktehouders noodzakelijk is om piekschade te voorkomen staat de FBE voor dat de faunabeheerders ondersteuning kunnen krijgen van maximaal 10 jachtaktehouders per faunabeheerder. Dit zal uitsluitend plaatsvinden na melding van piekschade bij de provincie.

De faunabeheerders van de SFF mogen alleen dan van de beheermaatregel flankerend afschot gebruik maken indien de inzet van 2 preventieve maatregelen door de grondgebruiker onvoldoende is gebleken. Voor de deugdelijke inzet en toepassing van preventieve maatregelen wordt verwezen naar de handreiking Faunaschade van het Faunafonds. Tevens zal op verzoek de secretaris van de FBE de grondgebruiker adviseren over de inzet van preventieve maatregelen.

De beheermaatregel flankerend afschot mag niet eerder worden ingezet dan nadat de grondgebruiker bij de eerste actie op het betreffende perceel hiervan 24 uur van te voren melding heeft gemaakt bij de secretaris van de FBE onder vermelding van:

Naam en telefoonnummer, locatie, perceel en tijdstip en aard van de voorgenomen handelingen.

6.2.10 Monitoren van beheermaatregelen (art. 10, lid I ged.)

(zie hoofdstuk 7)

6.3 Standganzen

6.3.1 Algemeen (art. 10, lid c)

In deze paragraaf worden de grauwe ganzen (*Anser anser* ‘anser’) die in Flevoland verblijven in de periode 1 maart tot 1 november (zomerperiode) gezien als standganzen.

Het betreft hierbij zowel de broedvogels als ook de vogels die voor de ruiperiode in Flevoland verblijven. Conform het ganzenakkoord is ook de brandgans gedefinieerd als standgans. In Flevoland is er op dit moment geen noodzaak om in te grijpen in de stand van brandganzen.

Bron Universiteit Leiden

In het kader van beheer en schadebestrijding is het voor de overzomerende grauwe ganzen van belang dat er voldoende leefgebied beschikbaar is om gedurende de zomerperiode te kunnen voorzien in hun levensbehoefte. De problematiek met overzomerende grauwe ganzen is het aanrichten van schade aan gewassen waarbij belangen van grondgebruikers worden geschaad. Potentieel kunnen overzomerende ganzen bij toenemende aantallen schade aan flora en fauna veroorzaken bij overmatige vraat en vertrapping van vegetatie en oevers.

In deze paragraaf is een overzicht gegeven van het voorkomen van overzomerende grauwe ganzen in Flevoland, met als referentie de populatie waarvan zij deel uitmaken. Vervolgens is ingegaan op de belangrijke schade die ontstaat bij grondgebruikers door vraat, vertrapping en vermessing van schadegevoelige gewassen. Voorts is beschreven welke beheermaatregelen de FBE in het kader van schadebestrijding in de beheerperiode wil inzetten binnen het provinciale beleidskader en het ganzenakkoord.

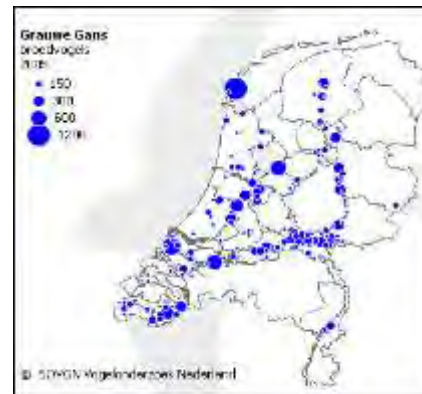
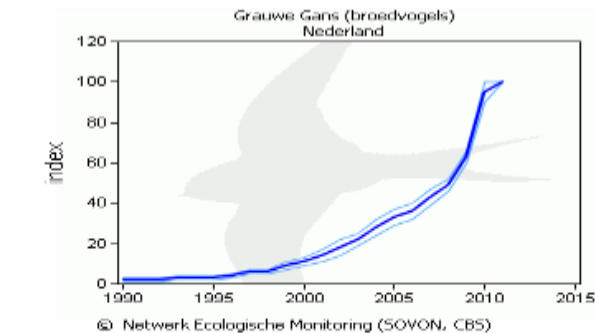
6.3.2 Voorkomen

De overzomerende ganzen behoren inmiddels tot de succesvolste broedvogels van Nederland in het afgelopen decennium (*van der Jeugd et al. 2006*). De ontwikkeling en aantallen overzomerende ganzen zijn onderstaand weergegeven, de genoemde groeiende trend is hierin duidelijk herkenbaar (*bron SOVON 2007-2012*).

Ontwikkeling broedende ganzenpopulatie in Nederland (*bron SOVON 2007/2012*):

Soort	Schatting 1998-2000	Schatting 2005	Schatting 2008	Trend 2002-12
Kolgans	225	450	750	++
Grauwe gans	9500	25000	35000	++
Soepgans	3500	>5000	> 5000	n.v.t.
Canadese gans	1200	3200	4200	++
Brandgans	1000	6000	8300	++
Totaal	15425	39650	53250	++

Uit de tabel is af te leiden dat vooral de grauwe ganzen in absolute aantallen sterk blijven toenemen. Een prognose op basis van geschikt habitat in Nederland (*van der Jeugd et al 2006*) geeft aantallen van 60.000 tot 90.000 broedparen in 2040. Onderstaande grafiek en beeld geven de sterke ontwikkeling van de populatie grauwe ganzen rond de natte gebieden sinds 1995 goed weer.

Deze gegevens zijn afkomstig van het Broedvogel Monitoring Project (BMP). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index en het betrouwbaarheids-interval, gebaseerd op tellingen in steekproefgebieden in het hele land. De gegevens uit 1984-1989 kunnen minder betrouwbaar zijn.

De Nederlandse trend zet zich ook door in Flevoland. De grootste aantallen grauwe ganzen (ruiende ganzen) verblijven gedurende de zomerperiode vooral in de natuurgebieden Oostvaardersplassen en Lepelaarsplassen. (ca. 28.000 dieren) Het belangrijkste broedgebied in Flevoland is de Oostvaardersplassen met naar schatting gemiddeld ca. 500 broedparen. Het aantal broedparen in de Oostvaardersplassen schommelt jaarlijks tussen de 400 en 600 wat vooral veroorzaakt lijkt te worden door wisselende waterstanden. (*bron Rijkswaterstaat*). Nieuwe kerngebieden voor broedparen grauwe ganzen zijn Lepelaarsplassen, Harderbroek, IJsselmonding, IJsselooog en Ketelmeer. Ook in Natuurpark Lelystad, Stichtse putten, Zwarte meer, Gooi- en Eemmeer, het Gorzenveld, Vossemeer, Drontermeer, Horsterwold en Kamperhoek ontwikkelen zich kernen van broedende ganzen. Het huidige totaal aantal broedparen in Flevoland is naar schatting ca. 800. (ca. 85% van totaal broedt in Zuidelijk Flevoland). Ontwikkeling broedende ganzenpopulatie in Flevoland (*bron SOVON 2007*): Deze gegevens zijn minimale aantallen.

Soort	Trend	Locatie
Kolgans	0	
Grauwe gans	++	Verspreid met hoogste concentratie in Oostvaardersplassen
Soepgans	+	Verspreid
Canadese gans	0	
Brandgans	+	Dronten

6.3.3 Provinciaal beleid

De provincie hanteert in haar beleid de volgende uitgangspunten en regels;

- Het broeden van grauwe ganzen in natuurgebieden vervult een belangrijke rol in de levensgemeenschappen, anderzijds dient ontoelaatbare schade op omliggende landbouwgronden voorkomen te worden.
- Overzomerende grauwe ganzen richten structureel belangrijke schade aan landbouwgewassen aan. Door Gedeputeerde Staten is hierom vrijstelling verleend om in de gehele provincie overzomerende grauwe ganzen te verontrusten op agrarische percelen.
- Op grond van artikel 67, 1^e lid, zullen jachtaktehouders en faunabeheerders in dienst van de SFF worden aangewezen om de stand van overzomerende grauwe gans te beperken op basis van een faunabeheerplan.
- De stand kan worden beperkt in gebieden wanneer deze niet zijn gelegen binnen een beschermd natuurgebied. Behalve rapen, insmeren, prikken of schudden van eieren kan ook gebruik van het geweer worden toegestaan.
- De gemeente komt als eerst in aanmerking om problemen met gedomesticeerde grauwe ganzen binnen de bebouwde kom te behandelen (zie paragraaf 6.12).

Ganzenakkoord

Naast het provinciaal beleid is er het akkoord uitvoering ganzenbeleid IPO/provincies en G7 waarin het uitgangspunt het terugbrengen van schade aan landbouwgewassen is. Dit akkoord is uitgangspunt bij het ganzenbeheer in Flevoland. Voor Flevoland belangrijke onderwerpen uit het ganzenakkoord zijn:

- Uitgangspunt voor schadebestrijding en beheer is het terugbrengen van de feitelijke (uitgekeerde) schade, veroorzaakt door overzomerende standganzen, tot het schade niveau van respectievelijk 2005 (grauwe gans) en 2011 (brandgans).
- Uitgangspunt voor streefwaarde van de populatieomvang is voor Flevoland streven naar zo weinig mogelijk broedende ganzen en niet broedende ganzen in agrarisch gebied. Het voorkomen van nieuwe broedkernen ganzen. Behoud van de bestaande broedkernen in natuurgebieden.
- Afschot van koppelvormende ganzen wordt op dit moment niet noodzakelijk geacht.
- Ingrepen in de populatie broedende brandganzen wordt op dit moment niet noodzakelijk geacht. Indien in de beheerperiode de noodzaak alsnog ontstaat zal de FBE hiervoor beheermaatregelen uitwerken en treffen.

De provincie streeft naar overeenstemming over afspraken over uitvoering van beheermaatregelen.

Op basis van bovenstaande heeft de FBE de navolgende beheerdoelstelling geformuleerd.

6.3.4 Doelstelling beheer (art. 10, lid d en e)

De FBE richt haar beheer op voorkoming van schade aan gewassen en het beperken van de groei van de populatie standganzen grauwe ganzen buiten bestaande kernen in natuurgebieden. De bestaande kernen (concentratiegebieden) betreffen; Oostvaardersplassen, Lepelaarplassen, Harderbroek, IJsselmonding, IJsseloog en Ketelmeer. Hiermee volgt de FBE met haar beheer de huidige situatie waarin overzomerende ganzen vooral verblijven, ruïen en broeden in de natuurgebieden in Flevoland, en er slechts beperkt schade optreedt aan gewassen.

In dit kader is:

- In de agrarische gebieden waar schade kan ontstaan verjaging van ganzen, indien nodig ondersteund met afschot, noodzakelijk.
- In de gebieden buiten de hierboven genoemde bestaande kernen in de natuurgebieden waar broedende ganzen zich gevestigd hebben of zich vestigen verontrusting, verjagen en het rapen, insmeren, prikken en schudden van eieren mogelijk.

- Afschot van ruiende ganzen is niet toegestaan.
- Afschot van koppelvormende ganzen en broedende ganzen wordt voornamelijk niet ingezet

Dit omdat een tegemoetkoming van schade alleen dan mogelijk is indien de daartoe voorgestane verjagingsmethoden, voor zover toegestaan met ondersteunend afschot, op schadepercelen onvoldoende werking heeft gehad. Tevens is het doel de schade te reduceren tot niveau 2005 (grauwe gans). Dit houdt in Flevoland zo veel mogelijk voorkomen van aanwezigheid van stand ganzen in agrarisch gebied. Het ontstaan van nieuwe kernen van broedende ganzen wordt in overleg met grondgebruikers zo veel mogelijk voorkomen. Hierdoor blijven de ganzen zo veel mogelijk in de bestaande kernen in de natuurgebieden en zullen daar dichtheid afhankelijke factoren de ganzenpopulatie in hoofdzaak beïnvloeden.

Belangen van grondgebruikers

De omvang van de schade wordt in belangrijke mate bepaald door weersomstandigheden. In de afgelopen beheerperiode werd door het Faunafonds voorzien in een financiële tegemoetkoming aan bedrijven waar belangrijke schade aan gewassen (ten minste € 250,00 per geval) was opgetreden veroorzaakt door grauwe ganzen.

In de periode 2008-2013 is de getaxeerde schade van overzomerende ganzen als volgt geweest:

Soort / Jaar	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Brandgans	--	--	--	--
Grauwe gans	€ 14.809,-	€ 43.194,-	€ 24.728,-	€ 45.454,-

Als er geen beheermaatregelen ter voorkoming en beperking van schade worden uitgevoerd is de verwachting dat de schade de komende beheerperiode zal toenemen bij toenemende aantallen overzomerende ganzen in Flevoland. De uitgevoerde beheermaatregelen in combinatie met het verblijf van overzomerende ganzen in de kernen in natuurgebieden hebben ertoe geleid dat de door ganzen veroorzaakte schade aan gewas in Flevoland beperkt toegenomen is (*bron evaluatie faunabeheerplan*). De omvang van de verwachte toename bij niet beheren is vooral afhankelijk van de groei van de populatie waarvan de ganzen deel uitmaken in samenhang met het gedrag en de inzet bij verjagingsacties. Naar verwachting zal de toename van schade dan substantieel zijn.

Als de huidige beheermaatregelen worden voortgezet met aanvullend het voorkomen van nieuwe kernen broedende ganzen is de verwachting dat de schade de komende beheerperiode niet structureel zal toenemen omdat de aantallen broedende ganzen lijkt te stabiliseren in bestaande kernen (*bron Rijkswaterstaat*). Wel blijft de kans op incidentele hoge schade aanwezig in zuidelijk Flevoland en in bijzonder in de directe omgeving van de Oostvaardersplassen vanwege het relatief grote aantal broedende ganzen en ruiende ganzen, ondanks dat deze laatste veelal direct terug vliegen naar het noorden.

6.3.5 Beheermaatregelen (art. 10, lid g)

Ter voorkoming en beperking van schade aan gewassen worden in de beheerperiode op FBE niveau in eerste instantie de volgende maatregel worden ingezet:

Verjagen van ganzen door regelmatige verontrusting in agrarisch gebied met gebruik van de maatregel afschot. Het betreft hierbij verjagen en afschot van niet broedende grauwe ganzen.

Indien in de beheerperiode sprake is van (dreigende) schade aan flora en fauna in bestaande broedkernen zal lokaal gebruikt gemaakt worden van de beheermaatregel eieren schudden, insmeren en wegnemen en verstoren van nesten. Tevens zal deze structureel maatregel worden ingezet waar sprake is van een beginnende populatie broedvogels grauwe ganzen buiten de in 6.3.4. genoemde bestaande kernen broedende ganzen in natuurgebieden.

De betreffende grondgebruiker zal voorafgaand aan de inzet van deze maatregel een onderbouwing aanleveren bij de FBE in geval van schade aan gewassen en flora en fauna over de te verwachten of

aanwezige schade. In geval van ontstaan van nieuwe broedkernen maakt de grondgebruiker melding over de situatie en kwantitatieve gegevens (aantallen).

6.3.6 Plaats en periode inzet beheermaatregelen (art. 10, lid j)

De FBE hanteert het volgende uitgangspunt. Op alle landbouwpercelen en teeltpercelen in Flevoland waar belangrijke schade kan optreden (het betreft met name granen, aardappelen, suikerbieten, peulvruchten, grasland, graszaad en vollegrondsgroenten op agrarische gronden in de provincie Flevoland) zal de genoemde beheermaatregel verjagen met afschot (niet broedende grauwe ganzen) ingezet. Hiermee wordt invulling gegeven aan het belang van grondgebruikers ter voorkoming en bestrijding van schade en het verblijf van overzomerende ganzen in natuurgebieden optimaal benut.

De beheermaatregel ondersteunend afschot wordt onder de volgende voorwaarden ingezet:

1. Afschot alleen in het agrarische gebied.
2. Bij afschot mogen alle wettelijk toegestane middelen worden ingezet.
3. In beschermde natuurgebieden mag geen afschot plaatsvinden.
4. De coördinatie van de beheermaatregel afschot wordt uitgevoerd door de secretaris van de FBE.
5. De coördinatie van de beheermaatregel schudden, insmeren, weghalen van eieren en verstoren van nesten wordt uitgevoerd door de secretaris van de FBE.

Periode van inzet van beheermaatregelen

In navolging van het ganzenakkoord worden de beheermaatregelen ingezet in de periode van 1 maart tot 1 november. De maatregel voorkomen van nieuwe broedkernen wordt ingezet in de periode dat ganzen gaan nestelen. Dit kan in afwijking van de zomerperiode 1 maart al plaats vinden vanaf 1 februari.

De maatregel afschot wordt waar nodig ingezet van een uur voor zonsopkomst tot een uur na zonsondergang.

De beheermaatregel eieren schudden en verstoren van nesten wordt ingezet in de periode 1 februari tot en met 31 mei, tussen zonsopkomst en zonsondergang. De duur van deze periode is afgestemd op zowel eerste legsels al vervolglegels.

6.3.7 Effectiviteit van beheermaatregelen (art. 10, lid k)

In de afgelopen beheerperiode is in de praktijk gebleken dat de inzet van alleen preventieve (akoestische en visuele) middelen niet leidt tot effectieve voorkoming van belangrijke schade aan gewassen omdat de stand groeit en er gewinning blijkt op te treden bij de ganzen. De middelen werken vaak voor een korte duur. De FBE verwacht dat bij inzet van afschot als middel er vermijdingsgedrag zal gaan plaatsvinden van grauwe ganzen op de schadegevoelige percelen. Deze verwachting is gebaseerd op de bevindingen van faunabeheerders van de SFF in de afgelopen beheerperiode. De FBE verwacht tevens dat bij de inzet van beheermaatregelen ter voorkoming van nieuwe kernen broedende ganzen de stand zal stabiliseren. Enerzijds door beperking van aanwas buiten de kernen in natuurgebieden en anderzijds door dichtheidsafhankelijke factoren in de kerngebieden.

De FBE verwacht bij toepassing van de maatregelen verjagen, afschot en voorkomen nieuwe broedkernen dat optreden van belangrijke schade aan gewassen evenals in de afgelopen beheerperiode beperkt zal blijven. In de beheerperiode zullen de gekozen beheermaatregel voldoende effect op kunnen leveren omdat er voldoende kerngebied in natuurgebied beschikbaar is voor verblijf van overzomerende grauwe ganzen.

Naar verwachting zal het duurzaam behoud van de populatie overzomerende ganzen niet in gevaar worden gebracht door de maatregelen afschot en voorkomen van nieuwe broedkernen. De stand van de ganzen wordt niet gereguleerd in bestaande broedkernen zodat er geen sprake zal zijn van gebiedsdekkend afschot van ganzen en overmatige reductie van de stand. Het afschot is

perceelsgewijs in agrarisch gebied waar schade aan gewassen kan ontstaan en zal naar verwachting de gunstige staat van instandhouding van standganzen in de provincie niet in gevaar brengen.

6.3.8 Uitvoering beheermaatregelen (art. 10, lid 1 ged.)

De uitvoering van het ganzenbeheer zal gedurende de beheerperiode op de volgende wijze plaatsvinden:

Organisatie

1. De houder van de aanwijzing voor afschot is de FBE.
2. De houder van de aanwijzing voor voorkomen van nieuwe broedkernen is de FBE.
3. De uitvoering van de beheermaatregelen wordt gecoördineerd door de secretaris van de FBE.
4. De FBE stelt voor verslaglegging van gegevens en beheermaatregelen kwalitatieve en uniforme formulieren ter beschikking.
5. De secretaris van de FBE adviseert grondgebruikers bij de uitvoering van schadevoorkomende en beperkende maatregelen.
6. De secretaris van de FBE is verantwoordelijk voor de verslaglegging van de uitgevoerde beheermaatregelen van de grondgebruikers, de FBE is verantwoordelijk voor het aanleveren van de verslaglegging aan Gedeputeerde Staten van de Provincie.

Uitvoering

Voor de uitvoering van de beheermaatregelen ter voorkoming van schade aan gewassen en het ontstaan van nieuwe broedkernen is de grondgebruiker verantwoordelijk voor de inzet van preventieve middelen. Voor de inzet van de beheermaatregel afschot dient de grondgebruiker voorafgaand aan de periode waarin afschot is toegestaan aan de secretaris van de FBE een overzicht aan te leveren van schadegevoelige percelen op kaart en de namen en adresgegevens van de jachthouder(s) en eventueel jachtaktehouders van deze percelen die uitvoering zullen geven aan de beheermaatregel afschot.

De FBE staat voor dat de beheermaatregel afschot wordt uitgevoerd door de faunabeheerders van de SFF met ondersteuning van jachtaktehouders aangesloten bij de stichting Faunabeheer Flevoland.

Voor de inzet van de beheermaatregel schudden, insmeren, weghalen van eieren en verstoren van nesten dient de grondgebruiker voorafgaand aan de periode waarin de beheermaatregel wordt ingezet aan de secretaris van de FBE een overzicht aan te leveren van de situatie op kaart en de (te verwachten) aantallen en de gewenste aanpak en de namen en adresgegevens van bevoegde personen die uitvoering zullen geven aan de beheermaatregelen.

De FBE staat voor dat de beheermaatregelen schudden, insmeren, weghalen van eieren en verstoren van nesten worden uitgevoerd door of namens de grondgebruiker na akkoord van de secretaris van de FBE en onder toezicht van de faunabeheerders van de SFF.

6.3.9 Monitoren van beheermaatregelen (art. 10, lid 1 ged.)

(zie hoofdstuk 7)

6.4 Haas

6.4.1 Algemeen (art. 10, lid c)

De haas komt in vrijwel de gehele provincie Flevoland voor. De aantallen en dichtheden variëren sterk per deelgebied. In de Noordoostpolder is de hazenstand beduidend hoger dan in Zuidelijk en Oostelijk Flevoland.

Bron Faunafonds

Vanaf 2007 wordt er in het voorjaar (april) door de WBE vlak dekkend geteld.

De telgegevens van de WBE met betrekking tot de **voorjaarsstand**, met als referentie de schatting uit de faunabeheerplannen 2004-2008 en 2009-2013 zijn als volgt:

Gebied/ Jaar	2004 FBP <i>geschat</i>	2007	2008	2009	2010	2011	2012
NOP	3000	2383	3379	3394	3529	2534	2463
OFL	250	723	669	790	838	645	641
ZFL	100	348	426	372	447	384	315

In de Noordoostpolder varieert de voorjaarsstand van hazen over de gehele periode tussen 2400 tot 3500 hazen. Ondanks de variatie is de onder en bovengrens van de stand wel stabiel te noemen.

Vanaf 2004 daalt de stand tot 2400 in 2007, stijgt dan weer naar 3500 in 2010 en daalt vervolgens weer naar een stand van 2400 zoals in 2007. Niet bekend is wat de variatie veroorzaakt.

In Oostelijke en Zuidelijk Flevoland was in het voorgaande faunabeheerplan niet duidelijk of de hazenstand zou stijgen. Inmiddels blijkt dat de stand hier ook met een bepaalde variatie stabiel is. In grote lijnen stijgt en daalt de voorjaarsstand in de drie gebieden gelijkmatig.

De haas is een wildsoort. Het jachtseizoen van hazen is van 15 oktober t/m 31 december. Het aantal hazen dat in het najaar aanwezig is, is beduidend hoger dan de voorjaarsstand, immers de aanwas van jonge hazen in het voorjaar en de zomer heeft dan plaatsgevonden. In de periode 2008 tot en met 2011 heeft in het jachtseizoen het volgende afschot plaatsgevonden:

Gebied/Jaar	2004	2007	2008	2009	2010	2011
NOP	1321	1847	1972	2226	1691	1423
OFL	156	123	121	137	84	102
ZFL	68	48	33	43	38	43
Flevoland	1545	2018	2126	2406	1813	1568

Over de afgelopen vijf jaar is het afschot van het aantal hazen en de hazenstand stabiel te noemen. Ten opzichte van de Nederlandse populatie hazen is de hazenstand in de Noordoostpolder (ca. 10 stuks/100 ha) ongeveer de helft van het landelijk gemiddelde van ca. 22 stuks/100ha (bron KNJV)) en in Oostelijk en Zuidelijk Flevoland een fractie van het landelijk gemiddelde.

De haas is een wildsoort. In de periode 15 oktober tot 31 december mogen hazen worden bejaagd. In de Noordoostpolder is de problematiek met hazen het aanrichten van schade aan gewassen buiten de jachtperiode waarbij belangen van grondgebruikers worden geschaad. In Oostelijk en Zuidelijk Flevoland is in de afgelopen beheerperiode preventie afdoende gebleken om schade te voorkomen. In deze paragraaf is ingegaan op de belangrijke schade die ontstaat bij grondgebruikers door vraat aan schadegevoelige gewassen. Voorts is beschreven welke beheermaatregelen de FBE in het kader van schadebestrijding in de beheerperiode wil inzetten aansluitend bij het beleid van de provincie.

6.4.2 Leefgebied

Het leefgebied van de haas is bij voorkeur open cultuurlandschap met voldoende gevarieerd voedsel, dekkingsmogelijkheden in de vorm van kruidachtige begroeiing, geaccidenteerd terrein en voldoende drooglegging. In Nederland komen hoge dichtheden hazen voor in de kustprovincies waar deze optimale biotopen aanwezig zijn. De provincie Flevoland is op basis van deze biotoopeisen een matig tot slecht leefgebied voor hazen. Vooral in Zuidelijk en Oostelijk Flevoland is de biotoop voor hazen marginaal. De condities voor hazen worden nog verslechterd, mede door de gevolgen van grootschalige landbouw, predatiedruk op een geringe hazenstand en mogelijke effecten van geslachtsziekte onder hazen (*bron FBE*).

In de Noordoostpolder zijn de noodzakelijke leefgebiedeisen beter dan in de rest van het werkgebied, vooral door de grondsoort (zavel) en de vollegrondsgroenteteelt, bloemen, bloembollen en fruitteelt. Ook de overwegend kleinschaligere landbouw in de NOP draagt bij aan een hogere hazenstand. Naar verwachting zal het leefgebied voor hazen in Flevoland, en dan vooral in Oostelijk en Zuidelijk Flevoland, verder afnemen in de beheerperiode.

6.4.3 Provinciaal Beleid

De provincie hanteert in haar beleid de volgende uitgangspunten en regels;

- De hazenstand moet door reguliere bejaging in Flevoland op een voor de landbouw acceptabel niveau gehouden worden, dus afgestemd op het voorkómen van schade aan landbouw.
- Op basis van een faunabeheerplan kan ontheffing worden verleend om in aanvulling op reguliere bejaging extra beheer uit te voeren in de Noordoostpolder indien wettelijke belangen geschaad worden.
- Voor Oostelijk en zuidelijk Flevoland wordt geen ontheffing verleend voor beheer buiten de reguliere bejagingperiode. Een uitzondering wordt gemaakt voor hazenschade aan kapitaalsintensieve teelten en hazenschade op percelen die zijn voorzien van een hazenkerend raster. De provincie verstaat onder kapitaalsintensieve teelten: teelten met een saldo > € 2500,- per ha, zoals bollen- fruit-, bloemen- en boomteelt.

6.4.4 Doelstelling beheer (art. 10, lid d en e)

De FBE heeft als uitwerking van het provinciale beleid de navolgende beheerdoelstelling geformuleerd. De FBE richt het beheer op duurzaam behoud van het hazenbestand in Flevoland en zal de uitvoering richten op knelpunten. Binnen dit kader heeft het beheer tot doel het hazenbestand zo veel mogelijk in evenwicht te brengen met de belangen van grondgebruikers.

De FBE hanteert de volgende lijn:

1. De haas kent als wildsoort een geopende jachtperiode waarin aantalregulatie kan plaats vinden. De FBE gaat er dan ook vanuit dat deze periode gebruikt wordt om het hazenbestand in evenwicht te brengen met de belangen van grondgebruikers (hierbij wijst de FBE overigens met nadruk op de wettelijke verplichting van een jachthouder een redelijke wildstand in stand te houden, dan wel bij het ontbreken daarvan niet of minder te jagen). Bij schade gedurende de geopende jachtperiode kan de jachthouder adequaat optreden.

2. Mocht er, ondanks het gepast gebruik maken van de regulatiemogelijkheid in de geopende jachtperiode, buiten deze periode schade optreden aan belangen kunnen preventieve maatregelen ingezet worden of indien deze geen bevredigende oplossing bieden ontheffing voor afschot worden verleend.

Een punt van zorg voor de FBE blijft de lage hazenstand in de provincie. De FBE zou deze beheerperiode graag nader inzicht verwerven in de verliesoorzaken onder hazen in Flevoland. Hiervoor doet de FBE een voorstel aan de provincie.

In de verdere uitwerking van deze doelstelling wordt de populatie hazen in Oostelijk en Zuidelijk Flevoland gezien als deelpopulatie in Flevoland omdat uitwisseling met aangrenzende gebieden vanwege de randmeren minimaal is.

Belangen van grondgebruikers

In Flevoland veroorzaken hazen schade aan bieten, bloembollen, bloementeelt, vollegrondsgroenten en fruitteelt. In de afgelopen beheerperiode is de schade veroorzaakt in bieten en groenten in de periode april t/m juni. In de afgelopen beheerperiode zijn in de Noordoostpolder in de periode mei t/m september de schade en maatregelen als volgt geweest.

Jaar	Gewas	Schade	Preventie	Effectief	Gedood
2008	Bieten 16x Groente 6x	€ 2716,-	Verjagen	Onvoldoende	34
2009	Bieten 17x Groente 6x	€ 15553,-	Verjagen	Onvoldoende	48
2010	Bieten 11x Groente 2x	€ 9163,-	Verjagen	Onvoldoende	29
2011	Bieten 11x Groente 2x	€ 8491,-	Verjagen	Onvoldoende	21
Totaal	Bieten 55x Groente 16x	€ 35923,-	Verjagen	Onvoldoende	132

De schade is aan te merken als “lokaal” en volledig ontstaan ten westen van de A6. Dit is in de lijn met het voorkomen van de hoogste dichtheden hazen in Flevoland (*bron FBE*).

Het blijkt dat schade door hazen in de Noordoostpolder structureel is en in redelijkheid niet voorkomen kan worden bij niet duurzaam geteelde gewassen. De omvang van het te beschermen areaal is hiervoor te groot om fysiek aanwezig te kunnen zijn. Ingrijpen door middel van afschot is tot op heden de enige effectieve oplossing gebleken om schade lokaal te beperken zonder negatieve effecten op de duurzame instandhouding van de hazenpopulatie.

Het aantal klachten van vermeende hazenschade bij de WBE is aanzienlijk. Vooral in de maanden april, mei en juni is er verhoogde kans op dreigende hazenschade aan gewassen. De meeste meldingen van schade door hazen komen uit de Noordoostpolder en dan vooral het Noordwestelijk deel.

Bij niet beheren is de verwachting dat de schade in de beheerperiode zal blijven ontstaan. Op basis hiervan zijn de volgende beheermaatregelen uitgewerkt.

6.4.5 Beheermaatregelen (art. 10, lid g)

Ter voorkoming en beperking van schade aan gewassen worden in de beheerperiode op gebiedsniveau de volgende maatregelen genomen:

- Kapitaalsintensieve en blijvende teelten, gewassen met een batig saldo van > € 2500,-
 - plaatsen van hazenkerend raster.

Onder kapitaalsintensieve en blijvende teelten worden verstaan; fruitteelt, bollenteelt, bloemeteelt en boomteelt. Bij deze teeltvormen kan de investering van het plaatsen van een hazenkerend raster in verhouding zijn met de opbrengsten van de gewassen gerekend over een langere termijn.

Bij de kapitaalsintensieve teelten die zijn voorzien van een hazenkerend raster is het incidenteel mogelijk dat hazen alsnog binnen het raster komen via toegangen of tijdelijke beschadigingen in het raster. In deze incidentele gevallen (2x in beheerperiode) wordt gebruik gemaakt van de maatregel afschot ter voorkoming van schade. Het vangen of uit het raster drijven van hazen blijkt in de praktijk niet werkbaar en is hierdoor ook geen bevredigende oplossing.

- Overige landbouwgewassen.
 - Verjagen van hazen met akoestische middelen: o.a knalapparaten, elektronische geluidsgolven.
 - Verjagen van hazen door regelmatige verontrusting.
 - Bestrijden van schade door middel van afschot.

Indien bij de voorkoming en beperking van schade blijkt dat de preventieve maatregelen onvoldoende effect hebben wordt gebruik gemaakt van de maatregel afschot. Het utrasteren van overige landbouwgewassen is geen bevredigende oplossing vanwege de hoge investeringskosten in relatie tot de opbrengsten van de gewassen. Tevens zijn de overige landbouwgewassen geen permanente teelten zodat door teeltwisseling de investeringskosten bij herhaling gemaakt moeten worden waardoor de verhouding met de opbrengst van de gewassen niet rendabel is te krijgen.

6.4.6 Plaats en periode inzet beheermaatregelen (art. 10, lid j)

Plaats van inzet beheermaatregelen

De maatregelen verjagen wordt ingezet op schadegevoelige percelen zoals genoemd in het handboek faunaschade. (in Flevoland op basis van schadereferentie vollegrondsgroenten, suikerbieten, koolsoorten en overige akkerbouwgewassen). De beheermaatregel afschot wordt alleen toegestaan als blijkt dat preventieve middelen geen effect hebben gehad.

Periode van inzet van beheermaatregelen

De perioden waarin de maatregelen worden ingezet zijn;

Suikerbieten: gedurende de kiemperiode (vanaf inzaai tot 1 juni)

Vollegrondsgroenten: gedurende de gehele teeltperiode

Overige gewassen: 1 januari tot 15 oktober

Het tijdstip waarin de beheermaatregelen worden ingezet is van zonsopkomst tot zonsondergang. Indien blijkt dat dit gedeelte van de dag niet effectief blijkt worden ook tussen zonsondergang en zonsopkomst de maatregelen ingezet. Hierbij zal zo mogelijk, als aanvullend middel gebruik gemaakt worden van een kunstmatige lichtbron door de faunabeheerders van de WBE.

Gedurende de jachtperiode (15 oktober tot en met 31 december) zijn preventieve maatregelen als verjagen van hazen ten behoeve van voorkomen van schade door hazen wettelijk niet verplicht omdat afschot in deze periode zondermeer is toegestaan. De FBE zal grondgebruikers in deze periode adviseren ook gebruik te maken van de maatregel verjagen. Het effect van de maatregelen wordt hierdoor vergroot.

6.4.7 Effectiviteit van beheermaatregelen (art. 10, lid k)

In de afgelopen beheerperiode is in de praktijk gebleken dat de inzet van alleen preventieve (akoestische) middelen niet leidt tot effectieve voorkoming van belangrijke schade aan gewassen. De middelen werken vaak voor een korte duur. Op basis van ervaringen uit de afgelopen beheerperiode

verwacht de FBE dat bij inzet van ondersteunend afschot het gewenste resultaat van de maatregelen het meest optimaal is (*bron monitoring faunabeheerplan Flevoland*).

Uit afschotcijfers in het kader van schadebestrijding buiten de jachtperiode blijkt dat per jaar circa 30 hazen worden geschoten (in de Noordoostpolder). Ten opzichte van het totale afschot (jaarlijks variërend van 1550 tot 2400 hazen) is het percentage afschot ten behoeve van schadebestrijding ca. 1 a 2%. De duurzame instandhouding van de populatie hazen wordt hierdoor niet in gevaar gebracht.

6.4.8 Uitvoering beheermaatregelen (art. 10, lid 1 ged.)

De uitvoering van het hazenbeheer zal gedurende de beheerperiode op de volgende wijze plaatsvinden:

Organisatie

1. De houder van de ontheffing voor afschot is de FBE.
2. De uitvoering van de beheermaatregelen wordt gecoördineerd door de secretaris van de FBE.
3. De FBE stelt voor verslaglegging van gegevens en beheermaatregelen kwalitatieve en uniforme formulieren ter beschikking en adviseert grondgebruikers bij de uitvoering van schadevoorkomende en beperkende maatregelen.
4. De secretaris van de FBE is verantwoordelijk voor de verslaglegging van de uitgevoerde beheermaatregelen van de grondgebruikers, de FBE is verantwoordelijk voor het aanleveren van de verslaglegging aan Gedeputeerde Staten van de Provincie.

Uitvoering schadebestrijding

Voor de uitvoering van de beheermaatregelen ter voorkoming van schade aan gewassen is de grondgebruiker verantwoordelijk voor de inzet van preventieve middelen. Voor de inzet van de beheermaatregel afschot dient de grondgebruiker voorafgaand aan de periode waarin afschot is toegestaan aan de secretaris van de FBE een overzicht aan te leveren van schadegevoelige percelen op kaart.

Faunabeheerders van de SFF geven invulling aan de beheermaatregel afschot en zullen de schadelocaties beoordelen op het effectief kunnen uitvoeren van de beheermaatregel afschot.

De faunabeheerder van de SFF mag alleen dan van de beheermaatregel afschot gebruik maken indien de inzet van twee preventieve maatregelen door de grondgebruiker onvoldoende is gebleken. Voor de deugdelijke inzet en toepassing van preventieve maatregelen wordt verwezen naar het Handboek Faunaschade van het Faunafonds. Tevens zal op verzoek de secretaris van de FBE de grondgebruiker adviseren over de inzet van preventieve maatregelen. De inzet van de beheermaatregel afschot mag niet eerder worden ingezet dan nadat de grondgebruiker bij de eerste actie op het betreffende perceel hiervan 24 uur van tevoren melding heeft gemaakt bij de secretaris van de FBE onder vermelding van: Naam en telefoonnummer, locatie en perceel en tijdstip en aard van de voorgenomen handelingen.

Voor gebruik van kunstlicht bij afschot tussen zonsondergang en zonsopkomst dient de faunabeheerder van de SFF 24 uur van tevoren melding te doen bij de secretaris van de FBE. De secretaris van de FBE melding zal doen bij de handhaver (politie). De uitvoering van afschot met gebruik van kunstlicht mag alleen worden uitgevoerd door faunabeheerders van de SFF.

6.4.9 Monitoren van beheermaatregelen (art. 10, lid 1 ged.)

(Zie hoofdstuk 7)

6.5 Holenduif

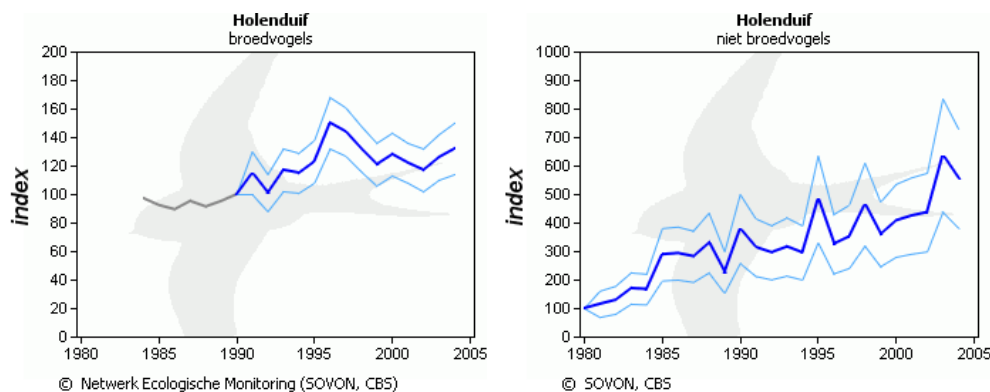

Bron Faunafonds

6.5.1 Algemeen (art. 10, lid c)

De Holenduif komt in Nederland voor als standvogel en wintergast. Het aantal broedvogels is toegenomen van ca. 30.000 tot 40.000 broedparen in 1985 tot ca. 50.000 -70.000 broedparen nu en is in de huidige situatie stabiel (bron Sovon 2013).

Het aantal overwinterende holenduiven in Nederland laat tussen 1980 en 2000 een sterke toename zien tot 150.000 getelde dieren. De populatie is in de afgelopen beheerperiode stabiel.

De eerste telling van de WBE in september 2006 geeft het volgende resultaat:

NOP 550 holenduiven
 OFL 413 holenduiven
 ZFL 1100 holenduiven

Vanaf 2008 wordt er in het voorjaar (april) door de WBE vlak dekkend geteld. De telgegevens van de WBE met betrekking tot de **zomerstand** zijn als volgt:

Gebied/ Jaar	2006/07	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
NOP	550	1005	1050	2650	2490
OFL	413	580	560	1000	2400
ZFL	1100	1165	1395	3300	3900

In Flevoland is het aantal broedparen vanaf 1970 parallel aan de Nederlandse trend toegenomen. Nog altijd lijkt aan de toename in Nederland geen einde gekomen te zijn, hoewel deze geringer wordt. Vooral in het westen van het land lijkt de groei zich voort te zetten (bron vogelbescherming) Gebieden met hogere dichtheden zijn omgeving Horsterwold, het Rivierduingebied, omgeving Larserbos en een

groot deel van de Noordoostpolder. Met het ouder worden van bos en houtopstanden (struwelen, singels, e.d) in Flevoland zal het aantal broedparen naar verwachting stabiel blijven tot lokaal toenemen.

Bron SOVON

Vanuit omliggende provincies (Gelderland, Utrecht, Overijssel) vliegen holenduiven op foerageertochten Flevoland in. Op schadegevoelige percelen worden groepen met maxima tot 500 holenduiven waargenomen. De “invliegende” duiven foerageren verspreid in het gehele beheergebied. Het grootste deel in de Noordoostpolder en in Zuidelijk en Oostelijk Flevoland ten oosten van de lijn Dronten-Biddinghuizen.

6.5.2 Provinciaal beleid

De provincie hanteert in haar beleid de volgende uitgangspunten en regels;

- Door verjaging en in enkele gevallen bejaging is belangrijke schade tot nog toe voorkomen. De provincie ziet vooralsnog geen aanleiding de populatie holenduiven te reguleren.
- In incidentele gevallen zal ontheffing op grond van artikel 68 F&F wet worden verleend.

Op basis van bovenstaande heeft de FBE de navolgende beheerdoelstelling geformuleerd.

6.5.3 Doelstelling beheer (art. 10, lid d en e)

De FBE richt het beheer op het voorkomen en beperken van schade aan gewassen door holenduiven in de gehele provincie Flevoland op basis van schadereferentie in relatie tot gevoerd beheer in de afgelopen periode en de verdere groei en verspreiding van holenduiven in de gehele provincie waardoor ook schadegevallen verwacht worden in de NOP en ten westen van de lijn Dronten-Biddinghuizen.

Schadereferentie

Jaarlijks is er schade aan granen en erwten, in hoofdzaak in de periode juli t/m september, soms doorlopend tot in december (wintergraan). In de afgelopen beheerperiode is de getaxeerde landbouwschade veroorzaakt door holenduiven beperkt gebleven. Dit is vooral toe te schrijven aan het intensief voorkomen van schade door verjagingacties van faunabeheerders van de SFF in samenwerking met de grondgebruikers zoals onderstaand bij gevoerd beheer is beschreven.

Gevoerd beheer

In onderstaand overzicht zijn de schade en de maatregelen in de afgelopen beheerperiode weergegeven.

Jaar	Gewas	Schade	Preventie	Effectief	Gedood
2008/09	Graan 4x Erwt 2x	--	Verjagen	Voldoende	--
2009/10	Graan 3x Erwt 2x	€ 189,-	Verjagen	1x onvoldoende	--
2010/11	Graan 7x	--	Verjagen	Voldoende	--
2011/12	Graan 16x	--	Verjagen	2x onvoldoende	285
Totaal	Graan 30x Erwt 4x	€ 189,-	Verjagen	Incidenteel onvoldoende	285

Inzet van preventieve maatregelen zoals de inzet van schriklint, aanwezigheid van honden en verstoring door personen hebben niet geleid tot het beoogde resultaat en zijn daarom als onbevredigend te betitelen. De inzet van akoestische middelen zoals een gaskanon, een claxon, een geluidspistool en geweer worden wel ingezet maar blijken ook niet blijvend effectief. De duiven vliegen wel op maar vallen daarna op beperkte afstand weer in op de schadegevoelige percelen zodat er geen sprake is van definitieve verjaging.

De schade is in de afgelopen beheerperiode beperkt gebleven en vooral voorkomen omdat op basis van de landelijke vrijstelling houtduiven geschoten worden ter voorkoming en beperking van schade aan gewassen. Tot 2011 was verjaging door middel van afschot van houtduiven in de meeste gevallen effectief om ook schade door holenduiven beperkt te houden. In het laatste jaar van de beheerperiode bleek dat niet voldoende effectief en is de beheermaatregel afschot ingezet ter voorkoming van schade.

Lokaal maatwerk voor inzet van specifieke beheermaatregelen bij schade door holenduiven is wel noodzakelijk op basis van de schadereferentie en uitgevoerde beheermaatregelen. Het betreft inzet van beheermaatregelen in de “invlieggebieden” van uit de omliggende provincies te weten; Noordoostpolder en in Zuidelijk en Oostelijk Flevoland (met name ten oosten van de lijn Dronten, Biddinghuizen, Gooise weg en Stichtse brug).

6.5.4 Beheermaatregelen (art. 10, lid g)

Ter voorkoming en beperking van schade aan gewassen worden in de beheerperiode op gebiedsniveau de volgende maatregelen genomen:

- Verjagen van holenduiven.
 - Met akoestische middelen.
- Verjagen van holenduiven in gemengde groepen houtduiven.
 - Akoestisch met geweer.

In incidentele gevallen wanneer bovengenoemde maatregelen onvoldoende effect blijken te hebben wordt ter voorkoming en beperking van schade gebruik gemaakt van de maatregel afschot.

Werkwijze

De grondgebruiker zal bij dreigende schade melding maken van de dreigende schade bij de WBE en in eerste instantie de volgende maatregelen inzetten:

- Verjagen van holenduiven met akoestische middelen: o.a. knalapparaat, gaskanon, claxon, vogelafweerpistool.

Indien blijkt dat deze preventieve maatregelen onvoldoende effect hebben wordt op verzoek van de grondgebruiker door de faunabeheerders van de WBE gebruik gemaakt van het geweer als akoestisch middel om de holenduiven te verjagen. Indien de holenduiven niet blijvend verjaagd worden door de inzet van genoemde middelen zal worden overgegaan tot afschot van holenduiven als preventief middel.

De beheermaatregel afschot wordt onder de volgende voorwaarde ingezet:

- Afschot alleen op de schadepercelen of in de directe nabijheid in de aanvliegroute op de schadepercelen.
- Indien in een groep houtduiven ook holenduiven voorkomen is afschot van holenduiven toegestaan. In dat geval in focus afschot op houtduiven.

6.5.5 Plaats en periode inzet beheermaatregelen (art. 10, lid j)

Schadegevoelige gewassen zijn granen, erwten en kool. De beheermaatregelen worden in de het gehele beheergebied op deze gewassen ingezet. Naar verwachting zullen beheermaatregelen voor het grootste deel ingezet worden in de Noordoostpolder en in Zuidelijk en Oostelijk Flevoland ten oosten van de lijn Dronten-Biddinghuizen.

Vooraf de inzaaiperiode van wintergraan in het najaar is een periode dat holenduiven schade kunnen veroorzaken zonder dat er sprake is van menging met houtduiven waardoor het zwaartepunt van de inzet van beheermaatregelen in deze periode ligt. Het tijdstip van inzet van de beheermaatregel is van zonsopkomst tot zonsondergang.

6.5.6 Effectiviteit van beheermaatregelen (art. 10, lid k)

De FBE verwacht op basis van resultaten van gevoerd beheer dat bij inzet van de beheermaatregelen dat schade aan gewassen wordt voorkomen.

Het duurzaam behoud van de populatie holenduiven wordt niet in gevaar worden gebracht door de maatregel afschot. Bepalend hierbij is:

- Op basis van de schadereferentie en de stabiele populatie holenduiven zal slechts incidenteel zal gebruik gemaakt worden van de beheermaatregel afschot.
- De holenduif in de Nederland omringende landen een algemeen voorkomende soort is met relatief hoge dichtheden.
- De trend is dat het aantal holenduiven stabiel is tot licht toeneemt in Nederland.

6.5.7 Uitvoering beheermaatregelen (art. 10, lid l ged.)

De uitvoering van de beheermaatregelen zal gedurende de beheerperiode als op de volgende wijze plaatsvinden:

Organisatie

1. De houder van de ontheffing voor afschot is de FBE.
2. De uitvoering van de beheermaatregelen wordt gecoördineerd door de secretaris van de FBE.
3. De FBE stelt voor verslaglegging van gegevens en beheermaatregelen kwalitatieve en uniforme formulieren ter beschikking.

4. De secretaris van de FBE adviseert grondgebruikers bij de uitvoering van schadevoorkomende maatregelen.
5. De secretaris van de FBE is verantwoordelijk voor de verslaglegging van de uitgevoerde beheermaatregelen van de grondgebruikers, de FBE is verantwoordelijk voor het aanleveren van de verslaglegging aan Gedeputeerde Staten van de Provincie.

Uitvoering

Voorafgaand aan de periode waarin schade aan gewassen kan ontstaan, dient de grondgebruiker aan de secretaris van de FBE een overzicht aan te leveren van schadegevoelige percelen op kaart.

De faunabeheerders van de SFF zijn belast met de uitvoering van afschot. Zij mogen zich daarbij laten ondersteunen door jachthouders en jachtaktehouders.

Er mag alleen dan van de beheermaatregel afschot gebruik gemaakt worden indien de inzet van 2 preventieve maatregelen door de grondgebruiker onvoldoende zijn gebleken.

De inzet van de beheermaatregel afschot mag niet eerder worden ingezet dan nadat de grondgebruiker bij de eerste actie op het betreffende perceel hiervan 24 uur van te voren melding heeft gemaakt bij de secretaris van de FBE onder vermelding van:

Naam en telefoonnummer, locatie en perceel en tijdstip en aard van de voorgenomen handelingen.

6.5.8 Monitoren van beheermaatregelen (art. 10, lid 1 ged.)

(zie hoofdstuk 7)

6.6 Knobbelzwaan

Bron vogelbescherming Nederland

6.6.1 Algemeen (art. 10, lid c)

De populatie knobbelzwanen in Flevoland bestaat uit overwinterende en overzomerende vogels. Knobbelzwanen die tussen 15 september en 1 april in Nederland verblijven worden tot de overwinterende vogels gerekend. Knobbelzwanen die in de periode 1 april tot 15 september in Nederland verblijven worden tot de overzomerende vogels gerekend.

Bij beheer van de populatie overwinterende knobbelzwanen in Nederland is het van belang dat de vogels voldoende leefgebied tot hun beschikking hebben om gedurende de winterperiode te kunnen voorzien in hun levensbehoefte. De problematiek met overwinterende knobbelzwanen ligt vooral in het aanrichten van schade aan gewassen waarbij belangen van grondgebruikers worden geschaad.

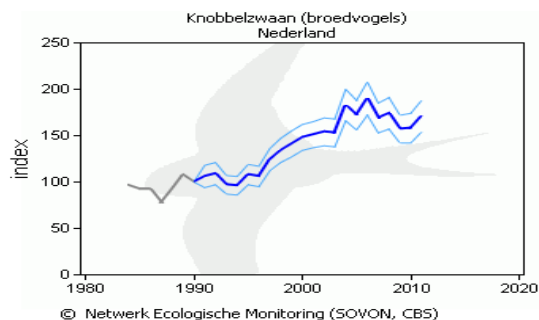
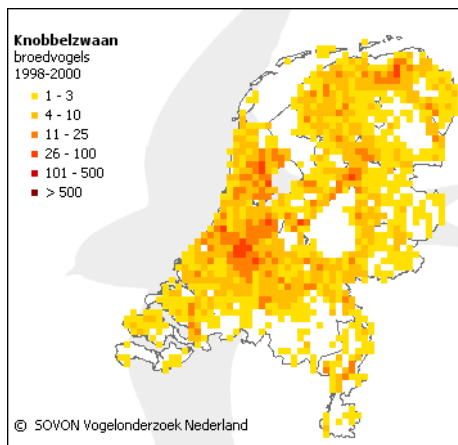
In deze paragraaf is een overzicht gegeven van het voorkomen van overwinterende en overzomerende knobbelzwanen in Flevoland, met als referentie de populatie waarvan zij deel uitmaken. Vervolgens wordt ingegaan op de belangrijke schade die ontstaat bij grondgebruikers door vraat, vertrapping en vermesting van schadegevoelige gewassen. Voorts wordt beschreven welke beheermaatregelen de FBE in het kader van schadebestrijding in de beheerperiode wil inzetten aansluitend bij het beleid van de provincie en het Faunafonds.

6.6.2 Voorkomen en leefgebied

Voorkomen

De knobbelzwanen in Nederland maken deel uit van een populatie die in hoofdzaak zijn oorsprong vindt in gehouden exemplaren. Eind veertiger jaren ontstond een vrij levende populatie knobbelzwanen rond het zwarte meer. De totale noord west Europese populatie waarvan de Nederlandse vogels deel uitmaken is redelijk stabiel en omvat ca. 250.000 exemplaren (*SOVON watervogelrapportage 2005*). In Nederland komt naast de “Nederlandse” vorm met zwarte poten en grijze jongen ook de “Poolse” vorm voor die grijze poten en witte jongen heeft.

Landelijk laat de populatie knobbelzwanen een stabiele trend zien (*SOVON 2013*). In de zomer (ruiperiode) en najaar bevinden zich grote aantallen knobbelzwanen in Flevolandse wateren (*Provincie 2004*).

Deze gegevens zijn afkomstig van het Broedvogel Monitoring Project (BMP). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index en het betrouwbaarheids-interval, gebaseerd op tellingen in steekproefgebieden in het hele land. De gegevens uit 1984-1989 kunnen minder betrouwbaar zijn.

In Flevoland broeden jaarlijks naar schatting enkele honderden exemplaren. De relatieve dichtheid van broedvogels in Flevoland is vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde.

In de ruiperiode lopen de aantallen op tot enkele duizenden vogels op de randmeren met concentraties tot 1500 vogels. In de winterperiode verblijven in Nederland tot maxima van 40.000 vogels. De trend is dat het aantal broedvogels in Flevoland stabiel is parallel aan de Nederlandse trend. Het aantal ruiende vogels is in Flevoland sterk toegenomen vanwege de uitbreiding van de fonteinkruid- en kranswiervelden in de randmeren.

In Flevoland is het aantal knobbelzwanen onveranderd positief. In 2003/2004 werd een seizoensmaximum van ruim 12.000 exemplaren vastgesteld. Dit is ongeveer 40% van het maximum in Nederland (*SOVON watervogelrapportage 2005*). Het overgrote deel van de dieren verblijft in de randmeren en op de oevers daarvan.

Vanaf 2006/07 wordt er in het vroege voorjaar (maart) door de WBE in het werkgebied geteld. De telgegevens van de WBE zijn als volgt:

Gebied/ Jaar	2006/07	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	Gemiddeld
NOP	1012	706	310	578	455	610
OFL	998	1040	828	446	742	810
ZFL	327	477	480	417	292	400

De aantallen in het werkgebied fluctueren rond de genoemde gemiddelden. Ondanks de variatie zijn de aantallen stabiel te noemen met name omdat de telling een momentopname betreft.

Leefgebied

Het leefgebied van de knobbelzwaan in Flevoland is seizoensgebonden. De knobbelzwanen broeden hoofdzakelijk langs watergangen in agrarisch gebied verspreid in geheel Flevoland. De broedparen foerageren gedurende de broedperiode hoofdzakelijk in de watergangen en op de landbouwpercelen. In de periode dat de knobbelzwanenkuikens opgroeien, blijven de vogels in de omgeving van de nesten, waarbij het foerageergebied in omvang toeneemt.

Voor de ruiperiode trekken de knobbelzwanen naar de randmeren (op alle randmeren worden grote groepen ruiende zwanen aangetroffen, de grootste concentraties met enkele duizenden exemplaren bevinden zich op het Gooimeer, Wolderwijd en Veluwemeer). In de ondiepe randmeren foerageren de vogels op de fonteinkruid- en kranswiervelden.

In de winterperiode trekken de knobbelzwanen weer de polders in om daar op de landbouwpercelen te foerageren. De knobbelzwanen trekken zowel naar gebieden in de provincie Flevoland als ook naar gebieden in Overijssel, Gelderland en Utrecht. Voor de broedperiode worden aansluitend de watergangen in de agrarische gebieden weer opgezocht.

Bron Sovon watervogelrapportage 2005

6.6.3 Provinciaal beleid

De provincie hanteert in haar beleid de volgende uitgangspunten en regels;

- Ter voorkoming van probleemsituaties van grote groepen zwanen in Flevoland of naburige provincies staat de provincie populatiebeheer (F&F wet art. 67) in de hele provincie voor indien onderbouwd in een faunabeheerplan.
- Op basis van een faunabeheerplan kan ontheffing verleend worden voor het rapen en schudden van eieren en afschot.
- GS zullen geen ontheffing verlenen voor het doden van paartjes broedende zwanen en hun niet vliegvlugge jongen.
- Verstoring van knobbelzwanen die zich ophouden in groepen kleine en wilde zwanen is niet toegestaan.

Op basis van bovenstaande heeft de FBE de navolgende beheerdoelstelling geformuleerd.

6.6.4 Doelstelling beheer (art. 10, lid d en e)

De FBE richt beheer op voorkomen en bestrijden van schade aan gewassen waardoor mogelijk een sturend effect kan ontstaan van de overwinterende knobbelzwanen in Flevoland naar natuurgebieden en er slechts beperkt schade optreedt aan gewassen. Hierbij in acht genomen dat verstoring van knobbelzwanen die zich ophouden in groepen kleine zwanen en wilde zwanen niet is toegestaan. Dit omdat een tegemoetkoming van schade alleen dan mogelijk is indien de daartoe voorgestane verjagingmethoden, voor zover toegestaan met ondersteunend afschot, op schadepercelen onvoldoende werking heeft gehad.

Belangen van grondgebruikers

In de afgelopen beheerperiode werd bij het Faunafonds jaarlijks melding gemaakt door bedrijven waar belangrijke schade aan gewassen (ten minste € 250 per geval) was opgetreden veroorzaakt door knobbelzwanen. De getaxeerde schade is volledig veroorzaakt door overwinterende knobbelzwanen. Overzomerende knobbelzwanen veroorzaken beperkte schade aan gewassen, de omvang van de schade in deze periode is niet bekend.

De getaxeerde landbouwschade veroorzaakt door knobbelzwanen betreft volledig schade aan graspercelen. In onderstaand overzicht zijn de schade en de maatregelen in de afgelopen beheerperiode weergegeven.

Jaar	Gewas	Schade	Preventie	Effectief	Gedood
2008/09	Tarwe 5x Gras 14x	€ 1404,-	Verjagen	1x onvoldoende	--
2009/10	Tarwe 8x Gras 16x	€ 2627,-	Verjagen	2x onvoldoende	--
2010/11	Gras 58x	€ 3261,-	Verjagen	onvoldoende	81
2011/12	Tarwe 3x Gras 72x	€ 1922,-	Verjagen	onvoldoende	77
Totaal	Tarwe 19x Gras 160x	€ 9214,-	Verjagen	Structureel onvoldoende	158

De verspreiding van de schade is door de gehele provincie. Belangrijke schade (tenminste € 250 per geval) is alleen veroorzaakt in Oostelijk Flevoland en Zuidelijk Flevoland. In de Noordoostpolder is de getaxeerde schade lager geweest dan € 250 per geval.

De schademeldingen op grasland zijn sinds 2010 structureel toegenomen. Vanaf dat moment is gebruik gemaakt van de beheermaatregel afschot om schade beperkt te houden.

Bij niet ingrijpen is de verwachting dat de schade de komende beheerperiode zal toenemen door de gegroeide populatie overwinterende knobbelzwanen in de genoemde leefgebieden in Flevoland. De omvang van de toename is vooral afhankelijk van de lengte en strengheid van de winters. De verwachting in het voorgaande faunabeheerplan was dat kans op landbouwschade in de zomerperiode toe zou nemen. Uit de monitoring is gebleken dat dit in de afgelopen beheerperiode slechts incidenteel heeft plaats gevonden. Toename van de schade wordt niet verwacht, incidenteel zal wel schade ontstaan in de zomer.

6.6.5 Beheermaatregelen (art. 10, lid g)

Ter voorkoming en beperking van schade aan gewassen worden in de beheerperiode in eerste instantie de volgende maatregelen genomen:

1. Verjagen van knobbelzwanen met visuele middelen: o.a. vogelverschrikkers, vlaggen en linten.
2. Verjagen van knobbelzwanen met akoestische middelen: o.a. knalapparaten, vogelafweerpistool.
3. Verjagen van knobbelzwanen door regelmatige verontrusting.

Indien blijkt dat de preventieve maatregelen onvoldoende effect hebben wordt gebruik gemaakt van de maatregel afschot bij verjagen van knobbelzwanen.

6.6.6 Plaats en periode inzet beheermaatregelen (art. 10, lid j)

De FBE hanteert het volgende uitgangspunt. Op alle landbouwpercelen waar belangrijke schade kan ontstaan die niet voor vergoeding van het Faunafonds in aanmerking komt zullen de genoemde beheermaatregelen verjaging en afschot worden ingezet. Hiermee wordt invulling gegeven aan het belang van grondgebruikers ter voorkoming en bestrijding van schade.

De beheermaatregel ondersteunend afschot wordt onder de volgende voorwaarden ingezet:

- Afschot alleen op de schadepercelen.
- Afschot van maximaal 2 knobbelzwanen per perceel per dag.
- Afschot mag alleen worden uitgevoerd door faunabeheerders van de SFF.
- Afschot van knobbelzwanen op het schadeperceel mag alleen dan plaatsvinden indien er geen sprake is van vermenging met (groepen) kleine en wilde zwanen.

Periode van inzet van beheermaatregelen

De beheermaatregelen worden ingezet in de periode van 15 september tot 1 april.

De beheermaatregelen verjaging van de knobbelzwanen met visuele en akoestische middelen en regelmatige verontrusting wordt ingezet tussen zonsopkomst en zonsondergang.

De beheermaatregel ondersteunend afschot wordt ingezet tussen zonsopkomst en zonsondergang.

6.6.7 Effectiviteit van beheermaatregelen (art. 10, lid k)

In de afgelopen beheerperiode is in de praktijk gebleken dat de inzet van preventieve (akoestische en visuele) middelen onvoldoende leidt tot effectieve voorkoming van belangrijke schade aan gewassen (*bron monitoring faunabeheerplan Flevoland*). Omdat knobbelzwanen vaker en in grotere getale hardnekkig terugkeren op de percelen waarvan zij verjaagd worden, werken de middelen voor een steeds kortere duur en ontstaat er schade (*bron SFF*). Uit het gevoerde beheer blijkt dat bij inzet van afschot als ondersteunend middel de schade beperkt gehouden wordt. De FBE verwacht op termijn dat er vermijdingsgedrag zal gaan plaatsvinden van knobbelzwanen op de betreffende schadegevoelige percelen.

In de beheerperiode zullen de gekozen beheermaatregelen op grond van de ervaringen uit de afgelopen beheerperiode voldoende effect op kunnen leveren. In de afgelopen beheerperiode heeft er in de laatste 2 jaar afschot plaatsgevonden van ca. 80 knobbelzwanen ter beperking van schade. De verwachting voor de komende beheerperiode is dat dit zo blijft, e.e.a. afhankelijk van strengheid en duur van de winter. Op de totale populatie overwinterende knobbelzwanen in de provincie Flevoland (inclusief wateren) bedraagt het afschot minder dan 1%. Het duurzaam behoud van de populatie knobbelzwanen zal hierom niet in gevaar gebracht worden door de beheermaatregel afschot.

6.6.8 Uitvoering beheermaatregelen (art. 10, lid 1 ged.)

De uitvoering van het knobbelzwanenbeheer zal gedurende de beheerperiode op de volgende wijze plaatsvinden:

Organisatie

1. De houder van de ontheffing voor afschot als ondersteunend middel is de FBE.
2. De uitvoering van de beheermaatregelen wordt gecoördineerd door de secretaris van de FBE.
3. De FBE stelt voor verslaglegging van gegevens en beheermaatregelen kwalitatieve en uniforme formulieren ter beschikking.
4. De secretaris van de FBE adviseert grondgebruikers bij de uitvoering van schadevoorkomende maatregelen.
5. De secretaris van de FBE is verantwoordelijk voor de verslaglegging van de uitgevoerde beheermaatregelen van de grondgebruikers, de FBE is verantwoordelijk voor het aanleveren van de verslaglegging aan Gedeputeerde Staten van de Provincie.

Uitvoering

Voor de uitvoering van de beheermaatregelen ter voorkoming van schade aan gewassen is de grondgebruiker verantwoordelijk voor de inzet van preventieve middelen.

Voor de inzet van de beheermaatregel afschot dient de grondgebruiker voorafgaand aan de periode waarin afschot is toegestaan aan de secretaris van de FBE een overzicht aan te leveren van schadegevoelige percelen op kaart en de namen en adresgegevens van de jachthouder(s) van deze percelen. De faunabeheerders van de SFF zijn belast met de uitvoering van afschot.

Er mag alleen dan van de beheermaatregel afschot gebruik gemaakt worden indien de inzet van twee preventieve maatregelen door de grondgebruiker onvoldoende is gebleken. Voor de deugdelijke inzet en toepassing van preventieve maatregelen wordt verwezen naar het Handboek Faunaschade van het Faunafonds. Tevens zal op verzoek de secretaris van de FBE de grondgebruiker adviseren over de inzet van preventieve maatregelen.

De inzet van de beheermaatregel flankerend afschot mag niet eerder worden ingezet dan nadat de grondgebruiker bij de eerste actie op het betreffende perceel hiervan 24 uur van te voren melding

heeft gemaakt bij de secretaris van de FBE onder vermelding van: Naam en telefoonnummer, locatie en perceel en tijdstip en aard van de voorgenomen handelingen.

6.6.9 Monitoren van beheermaatregelen (art. 10, lid 1 ged.)

(zie hoofdstuk 7)

6.7 Ree

6.7.1 Algemeen (art. 10, lid c)

Het ree is in de provincie Flevoland een algemeen voorkomende soort. Het komt voor in de Noordoostpolder, Zuidelijk en Oostelijk Flevoland. De reeën in Zuidelijk en Oostelijk Flevoland leven in een door grote wateren omgeven gebied die als barrière fungeren waardoor uitwisseling met reeën in de Noordoostpolder of andere provincies slechts beperkt is. De reeën in de Noordoostpolder leven in een gebied dat zonder barrière aansluit op leefgebied in aangrenzende provincies. Hier is structureel uitwisseling mogelijk. Noordoostpolder en Zuidelijk en Oostelijk Flevoland worden als twee afzonderlijk leefgebieden beschouwd en als zodanig al vele jaren beheerd.

Volgens jaarlijkse gebiedsdekkende tellingen is de populatie reeën in Flevoland stabiel. De reeën leven in en rondom veertien kerngebieden (zie tabel). Tijdens de tellingen wordt, op basis van jarenlange ervaringen in de praktijk, gemiddeld in Flevoland ca. 80% van de populatie geteld (2400 reeën), naar schatting leven er hierdoor ongeveer 3.000 reeën in de gehele provincie. In Nederland leven naar schatting inmiddels ca. 100.000 reeën (*bron ver. Het Reevild 2013*). De aantallen in Nederland zijn in de afgelopen jaren nog sterk gegroeid en de groei (en verspreiding) zet zich nog steeds door. De populatie in Flevoland is stabiel en omvat ongeveer 3% van de Nederlandse populatie. De verdeling van de populatie over de provincie is gelijkmatig over de benuttingsgebieden in de provincie. De benuttingsgebieden van de reeën zijn gelegen rond kerngebieden waar de reeën gedurende de winterperiode hoofdzakelijk verblijven. Als kerngebieden voor de reeën worden in Flevoland de volgende 14 gebieden onderscheiden:

Leefgebied	Kerngebieden	beheerder	Oppervlak in hectare
1	Kuinderbos	SBB	1110
2	Voorsterbos	NM	550
3	Roggebotzand, Reve Abbertbos Greppelveld	SBB SFL	1575
4	Spijk-Bremenberg, Hoge Vaartbos Harderbos, Harderbroek	SBB NM	2200
5	Lage Vaartbos, Dronterwegstrook Natuurpark, Larserbos, Wildwallen	SBB SFL	1030
6	Gelderse hout, Visvijverbos, Zuigerplasbos, Rivierduingebied Gemeentebossen Lelystad 't Zand	SBB Gem. Lelystad SFL	1320
7	Hollandse hout, Praambos, Fluitbos, Kotterbos, Oostvaardersplassen Wilgenbos	SBB SFL	8075
8	Muiderzand, Muiderstrand, Kromslootpark Pampushout, Lepelaarsplassen, Noorderplassenbos Zilverstrand	SBB SFL Gem. Almere	1300
9	Almeerderhout	SBB	1410
10	Horsterwold, Hulkesteinsebos Stichtse brug, Gorzenveld, Gruttoveld, Winkelse zand, Priembos	SBB SFL	3915
11	Adelaarswegtrace, Roerdomp/Lepelaar/ Eendentochtstrook, Wilgenreservaat, Knarbos west, Loistrook, Ooievaar/reigerplas, Burchtkamp,	SFL	1180

	Knarbos, Larservaartbos		
12	Kamperhoek	SFL	70
13	Urkerbos	SFL	210
14	Schokland en kleine leefgebiedkernen	Divers	1280
	Totaal		25225

Gemiddeld leven er per 100 hectare leefgebied in Flevoland tien reeën. Lokaal kan deze gemiddelde dichtheid hoger of lager zijn door onder meer verstoring (lage dichtheden) of gebied waar geen afschot wordt uitgevoerd (hoge dichtheden). Gemiddeld bevindt de populatie zich op een niveau waarop natuurlijke mechanismen de stand nog niet beduidend beperken.

Bron Vereniging Het Reenvild

Een knelpunt in het huidig beheer blijft het aantal verkeersslachtoffers onder reeën. Door gerichte inzet van de beheermaatregel afschot en het toepassen van ITEK wildreflectoren op knelpuntlocaties is bij stabiel gebleven aantallen en dichtheden reeën in de afgelopen vijf jaar het aantal verkeersslachtoffers met ca. 25% afgenomen.

Bron Vereniging Het Reenvild

ITEK wildreflector, bron IPC Groene Ruimte

Het aantal aanrijdingen met reeën is in de periode 2008 t/m 2012 (registratie van 1 oktober tot 1 oktober) als volgt:

	07/08	08/09	09-10	10-11	11-12
Totaal	323	328	304	283	265

Door migratie van reeën in het leefgebied worden veelvuldig drukke wegen gekruist. Hierdoor ontstaan aanrijdingen. Onderzoek in Utrecht en op de Veluwe (*Alterra/VWV 2011 en FBE 2011*) heeft uitgewezen dat er een directe relatie is tussen de dichtheid reeën en aanrijdingen. Landelijk is het percentage aanrijdingen gemiddeld ruim 10% van het totaal aantal reeën. In Flevoland was dit percentage aan het begin van de beheerperiode gelijk en is nu op basis van het gevoerde beheer lager.

Het aantal verdrinken reeën is in de periode 2008 t/m 2012 (registratie van 1 oktober tot 1 oktober) als volgt:

	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12
Totaal	9	7	4	6	2

Jaarlijks verdrinken er reeën die migreren. Dit is niet volledig te voorkomen. Door het gevoerde beheer is de stand stabiel en blijven het aantal verdrinkingen minimaal.

De getaxeerde landbouwschade veroorzaakt door reeën is in de periode 2008 tot en met 2012 als volgt:

	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12
Aanvraag schadevergoeding	3x afgewezen	1x afgewezen	2x afgewezen	3x afgewezen	1x toegekend
Uitgekeerde schadevergoeding	--	--	--	€ 6019,-	€ 513,-

Het afwijzen van de aanvragen voor schadevergoeding is vanwege onvoldoende treffen van preventieve maatregelen door de grondgebruiker.

De schade in 2011 en 2012 betreft schade aan bloembollen en sperziebonen en kan gezien worden als een incident. Dergelijke incidenten zijn in de toekomst echter niet uit te sluiten. Hier is afstemming tussen grondgebruiker en FBE belangrijk om schade te kunnen voorkomen.

6.7.2 Provinciaal beleid reeën

De provincie hanteert in haar beleid de volgende uitgangspunten en regels:

- Groei van de reeënpopulatie in Flevoland tot een niveau waarop natuurlijke mechanismen de stand beperken wordt door GS ongewenst geacht.
- Als andere belangen als bedoeld in artikel 68 is in het Besluit beheer en schadebestrijding aangewezen: De voorkoming en bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren, behorende tot de diersoorten edelhert, ree, damhert of wild zwijn;
- Jachtaktehouders en jachtopzichters in dienst van de SFF zullen worden aangewezen als categorie personen die in hun jachtveld de stand van reeën mogen beperken als dat wenselijk blijkt op basis van een faunabeheerplan.
- Ontheffing wordt verleend voor het doden van reeën die zich op of direct langs de openbare weg bevinden en een gevaar voor de verkeersveiligheid vormen.
- Ter voorkoming of beperking van landbouwschade wordt desgevraagd op voorhand ontheffing verleend voor het doden van reeën indien in tenminste 2 van de vijf voorafgaande jaren belangrijke schade is veroorzaakt.

GS kiezen voor voortzetting van het tot nu toe gevoerde beleid van populatiebeheer en zullen zo nodig blijkt categorieën van personen aanwijzen die op basis van dit faunabeheerplan de reeënstand beheren. Hiertoe dient per leefgebied de voorjaarsstand te worden bepaald in overeenstemming met de draagkracht van de leefgebieden. In begeleide natuurlijke eenheden (Oostvaardersplassen) beperkt het beheer zich tot voorkomen en bestrijden van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren.

Voor andere gebieden dient de populatieomvang afgestemd te zijn op het beperken van aanrijdingen en landbouwschade door de reeënstand in overeenstemming te brengen met de draagkracht van de bos- en natuurgebieden.

Op basis van bovenstaande heeft de FBE de navolgende beheerdoelstelling geformuleerd.

6.7.3 Doelstelling (art. 10, lid d en e)

De FBE wil in de beheerperiode 2014-2018 het beheer richten op duurzaam behoud van de populatie reeën (2400 tot ca. 3000 dieren) in Flevoland en de uitvoering focussen op knelpunten. Binnen dit kader heeft het beheer tot doel de reeënpopulatie zo veel mogelijk af te stemmen op:

- De veiligheid van weggebruikers.
- De omvang van leefgebiedkernen
- De belangen van grondgebruikers.
- Flora en Fauna in het leefgebied.

Voor zover het actief ingrijpen in de populatie betreft, acht de FBE Flevoland afschot de meest effectieve methode en bevredigende oplossing. Ervaren en deskundige jagers zullen deze taak onder toezicht van de SFF verrichten. Onder deskundig wordt verstaan het met goed gevolg afgerond hebben van het examen behorende bij de cursus reeënbeheer van de VHR. Daarnaast dient jaarlijks voorafgaand aan de afschotperiode de schietproef te met goed gevolg te worden afgerond aantoonbaar in het nationaal jachtschietpaspoort van de KNJV. In het vervolg van deze paragraaf is het beheer nader uitgewerkt. Voor de langere termijn hanteert de FBE de volgende specifieke doelen:

1. Het bevorderen van maatregelen gericht op vermindering van het aantal stuks valwild;
2. Dichtheden afgestemd op de beheerdoelstellingen van de terreineigenaren en andere functies binnen de te onderscheiden leefgebieden;

Aansluitend hanteert de FBE de volgende hiervan afgeleide doelen:

- Een zo natuurlijk mogelijke levenswijze van reeën met dichtheden die afgestemd zijn op het natuurlijk voedselaanbod;
- Bevorderen van veilige uitwisselingsmogelijkheden, in eerste instantie vooral gericht op voorkomen ofwel overbruggen van fysieke barrières zoals wegen, spoorlijnen en kanalen;
- Een gezamenlijke en centraal gecoördineerde aantalregulatie, waarbij zo ingegrepen dient te worden dat de natuurlijke populatiestructuur uitgedrukt in leeftijdsklassenopbouw en geslachtsverhouding zo min mogelijk wordt verstoord en het natuurlijk gedrag zo veel mogelijk behouden blijft.

6.7.4 Draagkracht (art. 10, lid i ged.)

Er is in beginsel gekozen voor een meetmethode die uitgaat van conditie van reeën om inzicht te verkrijgen in draagkracht omdat er in de leefgebieden in Flevoland sterke functiescheidingen zijn tussen stedelijk-, agrarisch- en bos/natuurgebied. De conditie van reeën als factor voor draagkracht is in deze situatie het meest betrouwbaar.

De conditie van reeën wordt onder andere bepaald op basis van gewicht. In periode voor 1980 lagen de gemiddelde gewichten (ontweid) van reeën op 19 kg tot 23 kg voor geiten en 21 kg - 25 kg voor bokken. In deze periode was het voedselaanbod hoog (vooral luzerne en pionierbos) en de aantallen, dichtheden en verstoring laag. Thans liggen de gemiddelde gewichten gemiddeld 5 kg tot 9 kg lager voor zowel de geiten als de bokken ten opzichte van 1980. Het voedselaanbod is afgenomen (bos in stakenfase) en de aantallen, dichtheden en verstoring zijn toegenomen. In de afgelopen beheerperiode zijn de gemiddelde gewichten van de reeën niet verder afgenomen (*bron reeën rapportage 2008-2012 SFF*).

Indien niet tot beheer van de populatie wordt overgegaan zijn de volgende effecten te verwachten:

- Door de aanwezigheid van onnatuurlijk voedselaanbod (landbouwgewas) zal de populatie reeën in een groeifase blijven, hierdoor zal het migratiegedrag van niet dominante reeën hoog blijven. Een gevolg hiervan is dat de frequentie waarmee wegen, vaarten, spoorlijnen e.d. worden overgestoken zal toenemen, met daardoor een verhoogde kans op aanrijdingen en verdrinking.
- Reeënpopulaties die de draagkracht van leefgebieden overschrijden, met als gevolg toenemende dichtheden in de kerngebieden waardoor de factor stress toeneemt. De factor stress zal een negatief effect hebben op het welzijn en de conditie van reeën in de provincie. Hierdoor is tevens een grotere vatbaarheid voor ziekten en parasieten te verwachten.
- Door toenemende dichtheden is toename van schade aan gewassen en teelten te verwachten, vooral rond de kernen in de leefgebieden. Om deze toenemende schade te voorkomen zullen preventieve maatregelen leiden tot “verhekkings” van het landschap en naar verwachting economisch niet verantwoord zijn. Door veranderende beheermethoden (geïntegreerd en natuurlijk bosbeheer) is schade aan bossen beperkt.

Populatie in de Oostvaardersplassen

De reeën in de Oostvaardersplassen waren onderdeel van een praktisch geïsoleerde populatie. De draagkracht van dit leefgebied is beperkt tot enkele stuks als gevolg van aanwezigheid van hoge dichtheden grote grazers als het Edelhert, het Heckrond en het Konikpaard waardoor het ree door concurrentie met als gevolg sterfte uit het gebied is verdwenen .

De FBE gaat er van uit dat in dit FBP het ICMO II advies leidend is, zoals afgesproken tussen Rijk en grondgebruiker. In dit faunabeheerplan volgt de FBE hierom voor dit moment de beleidslijn waarin het beheer zoals beschreven in ICMO II volstaat met het voorkomen en bestrijden van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren door afschot, uit te voeren door beheerders van de Oostvaardersplassen die in bezit zijn van een geldige jachttakte.

Belangen van grondgebruikers

In Flevoland is de getaxeerde schade aangericht door reeën aan gewassen en bossen in de afgelopen 10 jaar beperkt tot een incident. In de afgelopen beheerperiode is geen schadereferentie bekend van schade aan bossen.

De schade aan gewassen en bossen is in de afgelopen beheerperiode laag geweest omdat er door inzet van preventieve middelen (uitrastering kapitaalsintensieve teelten en verjaging) schade is voorkomen en omdat de populatie in deze periode door afschot is gereguleerd.

Bij niet beheren zal naar verwachting de schade aan gewassen en bossen toenemen. De omvang hiervan is echter zeer moeilijk in te schatten. (o.a. vanwege ontbreken van goede schadereferentie). In het verlengde hiervan vindt de FBE de verhekkings van het landschap door inrasteren en de hiermee gepaard gaande relatief hoge investeringen geen bevredigende oplossing.

Veiligheid van weggebruikers

Schade aan verkeersveiligheid wordt veroorzaakt door aanrijdingen met reeën. In de afgelopen beheerperiode zijn in de gehele provincie door faunabeheerders van de SFF in samenwerking met politie en wegbeheerders schademeldingen geregistreerd van aanrijdingen met reeën. Het totale valwild op basis van de jaarlijkse monitoring is weergegeven in paragraaf 6.7.1. Het blijkt dat van het totaal valwild in alle jaren tussen de 90% en 95% bestaat uit valwild door aanrijdingen.

Het valwild dat niet gemeld wordt maakt geen onderdeel uit van de totalen. Een inschatting van de omvang hiervan is niet voorhanden, wel is duidelijk dat het aantal geregistreerde meldingen de ondergrens is van het totale valwild door aanrijdingen.

Het totaal valwild door aanrijdingen bedraagt in de provincie Flevoland over de afgelopen 5 jaar gemiddeld ca. 270 reeën per jaar en neemt af. In relatie tot de totale populatie (gemiddeld ca. 2700 stuks) bedraagt het valwild in de laatste 2 jaar van de beheerperiode minder dan 10% van de populatie. Het percentage valwild is hierdoor inmiddels lager dan het landelijk gemiddelde.

Naast maatregelen ter voorkoming van verkeersslachtoffers op knelpuntlocaties blijkt regulering van de stand een bepalende positieve bijdrage te leveren aan beperking van onveilige verkeerssituaties door aanrijding met reeën. De beheermaatregelen blijken effectief te zijn.

De maatregelen ter voorkoming van aanrijdingen met reeën betreffen de toepassing van een type wildspiegel (ITEK wildreflector). Er is gestart met een proef aan weerszijde van de knelpuntlocatie: Slingerweg (2004). In de proefperiode van één jaar is het aantal aanrijdingen met reeën op de Slingerweg afgenomen van gemiddeld 15 per jaar naar één dier. De proefperiode is met twee jaar verlengd om de effectiviteit over meerdere jaren te kunnen vaststellen. Tevens is in 2006 een tweede proef gestart langs de Spiekweg. In 2008 bleek dat de proef op Slingerweg heeft geleid tot een afname van aanrijdingen van 15 naar gemiddeld 4 dieren per jaar (75% afname). De proef op de Spiekweg heeft geleid tot een afname van jaarlijks gemiddeld 23 naar 14 reeën (40% afname). De afname is bereikt door de combinatie preventie (wildreflectoren) en afschot rond de knelpunten.

Een verdere afname van aanrijdingen lijkt niet mogelijk. De effectiviteit van wildreflectoren (in combinatie met het huidige afschot) is daarvoor ontoereikend. De dichtheid van reeën zou verder structureel omlaag gebracht moeten worden om nog meer effect te kunnen bereiken en dat brengt niet het gewenste effect uit oogpunt van gedrag in relatie tot zichtbaarheid, populatiedynamica in samenhang effectiviteit van afschot. Door de afschotdruk structureel op te voeren zullen reeën heimelijker gaan leven en zich op plaatsen waar structureel gevaar dreigt hun gedrag aanpassen (sneller vluchten). Dat houdt in dat in open terrein reeën minder zichtbaar worden (nachtactief) en reeën in zones langs wegen moeilijker onvoorspelbaar gedrag gaan vertonen waardoor effectiviteit van afschot juist daar afneemt. Daarbij komt dat reeën de strategie hebben zo veel mogelijk aanwas te produceren als daar ruimte in leefgebied met goede kwaliteit voor is. Daaruit volgt dat er meer jonge dieren komen en de afschotdruk structureel hoog blijft. Op dit moment is de balans tussen voorkomen van reeën, aanrijdingen en afschot rond het optimum.

De FBE zal bij aanvang van de beheerperiode 2014-2018 nieuwe projecten met wildreflectoren starten als de provincie dat financiert. De FBE stelt hiervoor een plan van aanpak op waarin begrepen: de betreffende wegen, het bermbeheer, nieuwe technologie in wildreflectoren, lokaal maatwerk in afschot. De FBE zal tevens in overleg met de provincie beoordelen of een wild signaleringssysteem (zoals in 2012 in Overijssel is toegepast) tot de mogelijkheden behoort om aanrijdingen te verminderen in Flevoland.

Uit een raming van economische schade door aanrijdingen met reeën opgesteld door WBE Lemelerberg in Overijssel blijkt de materiële schade gemiddeld te liggen op € 2500,00. Ter indicatie van de omvang van de materiële schade in Flevoland: 90% - 95% van het valwild heeft als oorzaak een verkeersongeval, dus gemiddeld $90\% \times 300$ reeën = 270 reeën per jaar, $270 \times € 2500,00$ = gemiddeld ca. € 675.000 per jaar. Bij niet beheren zal de dichtheid van reeën toenemen. Hierdoor zal verhoogd migratiegedrag optreden door voedselconcurrentie en territoriaal gedrag. Het gevolg hiervan is dat het aantal aanrijdingen verder zal stijgen.

Flora en Fauna

In de afgelopen beheerperiode is geen melding gemaakt van schade aan flora veroorzaakt door reeën. Bij voortzetting van het huidige beheer wordt in de komende beheerperiode schadeontwikkeling op dit vlak dan ook niet verwacht.

Reeën vertonen het grootste deel van het jaar gedrag dat berust op een individuele levenswijze, reebokken zijn daarbij ook nog territoriaal. Bij toenemende aantallen en dichtheden door niet beheren ontstaat concurrentie om voedsel en ruimte en stress vanwege de individuele en bijkomend de territoriale levenswijze van de reebokken. Gevolg zal zijn dat de conditie van reeën achteruit gaat en er verhoogde kans is op parasitaire infecties in de populatie. Ook vanuit ethisch oogpunt is dit niet wenselijk.

6.7.5 Gewenst stand (art. 10, lid f)

De gewenste voorjaarsstand van de populatie is voor de provincie Flevoland op basis van draagkracht en relatie met schadereferentie (migratie en schade verkeersveiligheid) bepaald op minimaal 2400 reeën. Het gemiddelde aantal reeën per 100 hectare kerngebied in het leefgebied is gemiddeld tien dieren.

6.7.6 Biotoop (art. 10, lid i ged.)

Het werkgebied van de FBE bestaat voor ca. 25225 hectare uit bos, wallen en riet en voor ca. 73200 hectare uit agrarisch gebied. Het agrarisch gebied is vooral van belang voor de reeën uit het oogpunt van voedselaanbod. Het grondgebruik bestaat in hoofdzaak uit akkerbouw en vollegrondsgroenteteelt en op beperktere schaal uit grasland. Verder komen verspreid liggend boomteelt en fruitteeltbedrijven voor. De akkerbouwgewassen (vooral oogstresidu en wintergewassen) bieden ook in de winterperiode voldoende voedselaanbod, de graslanden vormen geen goede voedselbron. De bos en natuurgebieden vormen de kernen van de leefgebieden voor reeën en bieden voldoende dekking. Afhankelijk van de soort dekking en de groeifase waarin vegetatie zich bevindt bieden de gebieden meer of minder voedsel. Vooral in de rietlanden en bossen in de stakenfase is het voedselaanbod gering. De rust in de biotopen wordt vooral bepaald door recreatief gebruik van de gebieden. Door toenemende verstedelijking is rust vooral in de biotopen rond de steden en bij recreatieve voorzieningen (campings e.d.) een beperkende factor voor de kwaliteit van de biotopen.

Migratie tussen leefgebiedkernen vindt hoofdzakelijk in de lente en zomermaanden plaats wanneer niet dominante reeën uit de goede biotopen worden verjaagd. De migratie is vooral een factor die het aantal aanrijdingen in het werkgebied bepaald.

Aanwas van de populatie

De jaarlijkse aanwas van de populatie wordt bepaald op basis van telling van de voorjaarsstand conform telprotocol van de VHR en de jaarrond telling. Beide uitgevoerd door de faunabeheerders van de SFF in samenhang met de geslachtsverhouding en de aanwasfactor (gemiddeld aantal kalveren per geit dat de winter doorkomt). De aanwasfactor is gemiddeld 0,9 kalf per geit, met een jaarlijkse variatie tussen 0,7 en 1,2.

De voorkomende geslachtsverhouding (GV) in de populatie is gemiddeld in de gehele provincie Flevoland $\text{♂}:\text{♀} = 1:1,2$. De GV wordt bepaald op basis van voorjaar- en jaarrond tellingen.

In de beheerperiode streeft de FBE naar een GV $\text{♂}:\text{♀} = 1:1$, zoveel mogelijk in aansluiting op de natuurlijke GV van de aanwas.

Voor de beheerperiode waarop dit plan betrekking heeft is de doelstelling van de FBE de gewenste stand van de reeënpopulatie te behouden op gemiddeld tien reeën per 100 hectare kerngebied in het leefgebied.

6.7.7 Beheermaatregelen (art. 10, lid g)

In het kader van beheer van de populatie reeën in de provincie Flevoland worden in de beheerperiode de volgende typen handelingen verricht:

1. Schade voorkomende maatregelen.
2. Noodzakelijke bijsturing van de populatie door afschot.

Schadevoorkomende maatregelen

Ter voorkoming van schade wordt in de beheerperiode ingezet op het belang van de verkeersveiligheid en het voorkomen van schade aan bossen en gewassen.

In het kader van de verkeersveiligheid kunnen de volgende maatregelen worden genomen:

1. Onttrekken van wegen aan gemotoriseerd verkeer;
2. Toepassen van verkeersremmende en snelheidsbeperkende maatregelen;
3. Plaatsen van wildsignaleringsystemen, geleiderasters;

4. Plaatsen van wildspiegels en reflectoren;
5. Regulatie van de populatie.

Voor de eerste vier onderdelen heeft de FBE een signalerende taak. Het zijn in hoofdzaak wegbeherende overheden die verantwoordelijk zijn voor deze taakvelden en, in overleg en indien mogelijk, voorstellen van de FBE kunnen realiseren. Jaarlijks zal de FBE aan de Provincie in een rapportage voorstellen aandragen ter voorkoming van schade aan verkeersveiligheid voor de eerste vier genoemde punten. De proeven met de wildreflectoren op de Slingerweg, de Spiekweg zijn goede voorbeelden van samenwerking tussen de FBE en de Provincie in dit kader.

In het kader van regulatie van populatie heeft de FBE een initiërende en uitvoerende taak. Het is vooral van belang om bij regulatie van de populatie afschot waar noodzakelijk te realiseren in de directe nabijheid van de knelpuntlocaties op wegen en vooral het accent te leggen op jonge dieren en reebokken zonder territorium.

In Flevoland blijkt op basis van de valwildgegevens van 2008 t/m 2012 dat er sprake is van knelpunten waar extreem veel aanrijdingen (> tien aanrijdingen per jaar) met reeën plaatsvinden. Deze knelpunten zijn de A6 Kuinderbos in de Noordoostpolder (10), de A6 Lelystad (10) in Oostelijk Flevoland en de Gooise weg (Horsterwold (12), de Waterlandse weg (13), Vogelweg (10) en de A6 Almere (17) in Zuidelijk Flevoland.

Deze knelpunten verdienen bijzondere aandacht en prioriteit bij het uitvoeren van schade voorkomende maatregelen.

Ter voorkoming van schade aan bossen en gewassen kunnen de volgende maatregelen worden genoemd:

- Uitrasteren van kapitaalsintensieve teelten.
 - In Flevoland zullen dit hoofdzakelijk de percelen boomteelt en fruitteelt zijn. Vanwege de verspreide ligging van de percelen en de aantrekkingskracht hiervan op reeën in de omgeving is op dit moment uitrasteren van de percelen en verjaging effectief.
- Bespuiten/aansmeren van kwetsbare gewassen met anti veeg op vraatmiddel.
 - Vooral in de gebieden waar kwetsbare gewassen zijn aangeplant of ingezaaid kan het aanbrengen van werende middelen tijdelijk effectief zijn. Vooral bij nieuwe aanplant van plantmateriaal zoals aanplantingen in herinrichtingsgebied en erfbeplantingen is herhaald aanbrengen noodzakelijk om effectief te zijn. De kosten van beschermingsmaatregelen staan hierdoor doorgaans niet meer in verhouding tot de investeringen in nieuwe aanplant.
- Lokaal dichtheden afstemmen op verjongingsdoelen van terreinbeheerders is effectief.
 - Door de individuele levenswijze van reeën en territoriaal zijn van de bokken is het afstemmen van dichtheden veelal op eigendomsniveau mogelijk. Afschot van dominante reeën (territoriumhouders en dominante geiten) is ongewenst.

Bijsturing populatie (regulatie)

Voor de komende beheerperiode wil de FBE de gewenste voorjaarsstand van gemiddeld tien reeën per 100 hectare kerngebied in het leefgebied handhaven door regulatie.

Voor de beheerperiode 2014 - 2018 geldt een na te streven voorjaarsstand van 2400 stuks. Op basis van de jaarlijkse tellingen en de waarneming en trend bepaalde aanwas wordt de zomerstand bepaald. Het verschil tussen de zomerstand en de na te streven voorjaarsstand bepaalt de jaarlijkse vermindering.

Jaarlijks wordt dit door de WBE in een werkplan vastgesteld.

Bij de uitvoering van de regulatie worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. De indeling van het afschot is gebaseerd op een zo natuurlijk mogelijke populatiestructuur. Dit betekent realisatie van 50% van het afschot in de leeftijdsklasse van nul tot en met één

jaar en realisatie van 50% in de leeftijdsklasse van twee jaar en ouder met focus op de jonge en oude dieren.

2. Voorafgaand aan de vaststelling van het afschot zal de WBE de stand in het betreffende jaar op basis van de telling per 1 april in een werkplan aan de FBE indienen. Het jaarlijkse afschot kan hierdoor fluctueren.
3. Voor vaststelling van het afschot dient de WBE voor 15 april een werkplan in te dienen aan de secretaris van de FBE om de stand te reguleren, bestaande uit de volgende onderdelen:
 - Getelde stand per 1 april onderverdeeld in kalf mannelijk/vrouwelijk, reebok en reegeit. De niet aangesproken reeën (=niet herkend als bok of geit) worden evenredig verdeeld over reebokken en reegeiten;
 - Berekende aanwas;
 - Gewenste stand in de WBE op basis van de bepaalde draagkracht (onderbouwd met monitoringgegevens);
 - Noodzakelijk afschot;
 - Afschot- en valwildgegevens worden centraal via een afschotmeldingkaart geregistreerd en van het nog openstaande afschotquotum afgetrokken.

6.7.8 Plaats van afschot (art. 10, lid j)

Het noodzakelijk afschot per jaar zal op WBE niveau dienen te worden bepaald. De WBE dient hierbij in het jaarlijkse werkplan voorafgaand aan het jaar van realisatie van het afschot (1 mei tot 1 mei van het volgend jaar) op niveau van grondgebruiker aan te geven welk afschot waar wordt gerealiseerd. Van belang is dat de focus van het afschot in eerste instantie is gericht op de aanrijdingplaatsen met verkeer en plaatsen bij schadegevoelige bossen en gewassen. In het jaarlijkse werkplan dienen deze plaatsen met bijbehorend afschot te worden aangegeven. Van belang is dat de reeën leefgebied dekkend beheerd worden conform deze paragraaf. Hierom dient in alle leefgebiedkernen afschot plaats te vinden. Immers door de scherpe functiescheidingen is het beheer in de leefgebiedkernen (kernzones) en nabij de leefgebiedkernen (randzones) bepalend voor de aanwas, migratie en knelpunten. In overleg met de beheerders van de leefgebiedkernen dient in het werkplan gedetailleerd (kaart en aanpak) bepaald te worden waar, wanneer, door wie en op welke wijze afschot gepleegd wordt uit oogpunt van het planmatig duurzaam beheer zoals in deze paragraaf beschreven en met inachtneming van de belangen van de beheerders.

Hierbij worden de volgende afschotperioden gehanteerd:

Reebok	1 april t/m 15 september
Reegeit	1 december tot 1 april
Smalree	idem
Geitkalf	idem
Bokkalf	idem

De verdeling van het afschot bokken, geiten en kalveren is in het jaarlijkse werkplan van de WBE in 2013 als volgt:

Gebied	Bok	Geit	Bokkalf	Geitkalf	Totaal
Schade	19	20	22	30	91
Verkeersveiligheid	49	47	41	43	180
Populatiebeheer	23	28	36	28	115
Totaal	91	95	99	101	386

Voorts is toestemming verleend aan de WBE (SFF) om buiten de genoemde afschotperioden maximaal 50 reeën te doden bij ziekte, verwonding, gevaar voor de verkeersveiligheid of veroorzaken van schade. Maximaal afschot van reeën komt hiermee op 436.

6.7.9 Effectiviteit van beheermaatregelen (art. 10, lid k)

Voor de populatie reeën in Flevoland is afschot één van de sterftefactoren naast aanrijding, verdrinking, ziekte, ouderdom en predatie. Het afschot bevindt zich nu onder het niveau van de aanwas, vooral het aantal verkeersslachtoffers zorgt ervoor dat de stand niet groeit. Voor de komende beheerperiode is het afschot gelijk gesteld aan de aanwas, hierin bij de realisatie inbegrepen de andere sterftefactoren. Het resultaat van deze maatregel en de uitvoering is dat de stand zich stabiliseert op het niveau van de draagkracht. De te verwachten effecten zijn:

- Vermindering van het aantal verkeersslachtoffers en verdrinkingslachtoffers door vermindering van het migratiegedrag als gevolg van het afschot; indien biotoopverbeterende maatregelen gericht op rust en ontsnippering van geschikte leefgebieden gerealiseerd kunnen worden zal dat bijdragen aan vermindering van het aantal valwild;
- Het verminderen van het aantal verkeersslachtoffers en verdrinkingslachtoffers door focus van het afschot in gebieden rond knelpunten en het in samenwerking met overheden en terreineigenaren treffen van maatregelen ter voorkoming van aanrijding en/of verdrinking;
- Instandhouding van het welzijn van de populatie reeën omdat de draagkracht niet wordt overschreden en het afschot volledig gericht is op een zo natuurlijk mogelijke populatiestructuur;
- Verdere ontwikkeling van het beheer van de populatie reeën in Flevoland op basis van centraal gecoördineerd gegevensbeheer in de FBE en operationele ondersteuning van uit de Vereniging 'het Reewild'.

Bron Vereniging het Reewild

Bron Stichting Zweethonden Nederland

6.7.10 Uitvoering beheermaatregelen (art. 10, lid l ged.)

De uitvoering van het reeënbeheer zal gedurende de beheerperiode op de volgende wijze plaatsvinden:

Inventarisatie populatie

1. De uitvoering van de jaarlijkse inventarisatie wordt gecoördineerd door de secretaris in de WBE.
2. De FBE is verantwoordelijk voor de kwaliteitsbewaking en de uniforme verwerking van de inventarisatiegegevens.
3. De Vereniging 'het Reewild' stelt hiervoor kwalitatieve en uniforme inventarisatieformulieren ter beschikking en adviseert de WBE bij de voorbereiding en uitvoering van de inventarisatie.
4. De secretaris van de FBE is verantwoordelijk voor de verslaglegging van de uitgevoerde inventarisaties van de WBE, de FBE is verantwoordelijk voor het aanleveren van de verslaglegging aan Gedeputeerde Staten van de Provincie.

Meldingsysteem

Van elke ree die geschoten wordt, een natuurlijke dood sterft door ziekte of predatie, sterft door aanrijding of verdrinking ofwel op een andere wijze sterft wordt door de jachthouders een melding gedaan aan de secretaris in de WBE. De melding is voorzien van alle relevante informatie van het betreffende dier zodat bijvoorbeeld ook gegevens over conditie en gezondheid kunnen worden

opgebouwd. De gegevens worden door de secretaris verwerkt in het jaarlijkse werkplan voor de WBE.

Uitvoering beheermaatregelen

1. De FBE is houder van de provinciale ontheffing.
2. De FBE delegeert de ontheffing aan de WBE op basis van het jaarlijkse werkplan dat voorafgaand aan de jaarlijkse beheerperiode ter goedkeuring aan de provincie, via de FBE, wordt ingediend. De FBE vraagt advies van de Vereniging 'het reewild' over de inhoud van het werkplan.
3. De houder van de ontheffing (secretaris) in de WBE schrijft de ontheffing door aan de in de WBE uitvoerende ervaren en aantoonbaar deskundige jachthouders in de vorm van een gebruikersontheffing.
4. Jachthouders kunnen onder hun verantwoordelijkheid de gebruikersontheffing doorschrijven aan aantoonbaar deskundige jachtaktehouders.
5. Bij realisatie van het afschot blijft de verantwoordelijkheid bij de WBE. Uitgangspunt is dat de jachtopzichters aanwezig zijn bij de realisatie van het afschot door jachthouders of andere jachtaktehouders.

Identificatie reeën

Op dit moment worden de reeën die worden afgeschoten of op een andere wijze sterven niet of nauwelijks geïdentificeerd in de WBE. Uit oogpunt van registratie, toezicht en handhaving, maar ook van uit oogpunt van wildkeuring (wildhygiëne VWA), is het in ieder geval wenselijk dat de reeën worden voorzien van een uniek nummer. Het verzoek van de FBE aan de ontheffingverlener is om het gebruik van wildmerken van de Vereniging Het Reewild onderdeel te maken van de ontheffing.

6.7.11 Monitoren van beheermaatregelen (art. 10, lid 1 ged.)

(zie hoofdstuk 7)

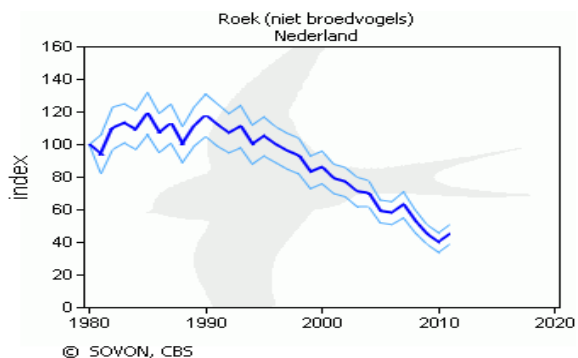
6.8 Roek

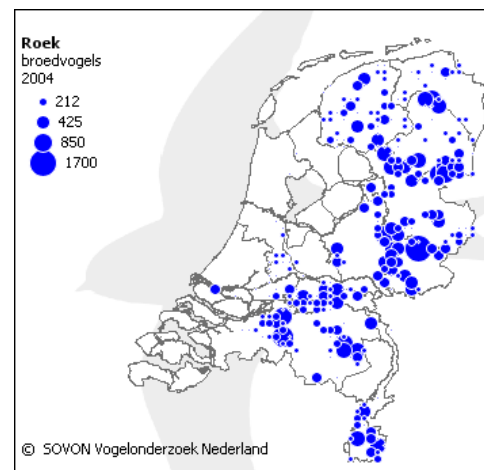
Bron Vogelbescherming Nederland

6.8.1 Algemeen (art. 10, lid c)

Landelijk laat de populatie roeken een licht dalende trend zien die vooral wordt veroorzaakt in de gebieden op de zandgronden. In Nederland worden ca. 55.000 paren (110.000 exemplaren) geteld in het broedseizoen en minder dan 200.000 exemplaren in de winter. De grootste kolonies komen voor in Oost-Nederland (SOVON 2007). De populatie niet broedvogels zet een sterk dalende trend (>5% halvering in 15 jaar) in over de afgelopen 10 jaar (SOVON 2013).

Deze gegevens zijn afkomstig van het Punt Transect Tellingen project (PTT) in december. Ze geven de jaarlijkse populatie index (met betrouwbaarheidsinterval) weer, gebaseerd op ongeveer 400 routes.

De Roek broedt in kolonies buiten Flevoland. Roeken foerageren in de Noord en Oostrand van Flevoland. In dit kader bevinden zich relevante kolonies voor Flevoland in de omgeving van Lemmer, Oldebroek, Elburg en Harderwijk. Naar verwachting zal met het ouder worden van de bossen, houtopstanden e.d. in Flevoland in de toekomst roeken ook tot Flevolandse broedvogels gaan behoren.

Schadegevoelige gewassen in Flevoland in relatie tot foeragerende roeken zijn aardappelen, appels en peren, gras, maïs, wintergraan en zomergraan. In de afgelopen beheerperiode 2008-2013 is er geen schade veroorzaakt door roeken, in de periode daarvoor (2003-2007) wel.

De landbouwschade veroorzaakt door roeken is incidenteel. Preventieve maatregelen ter voorkoming van schade blijken tot op heden voldoende te werken. In de komende beheerperiode wordt geen toename van de schade verwacht. Een incident kan wel plaats vinden.

6.8.2 Provinciaal Beleid

De provincie hanteert in haar beleid de volgende uitgangspunten en regels:

- Preventieve maatregelen zijn in de meeste gevallen toereikend om schade te voorkomen;

- Op dit moment kan volstaan worden met een ontheffing als belangrijke schade is geconstateerd;
- Ontheffing op voorhand is mogelijk als in het faunabeheerplan het te voeren beheer nauwkeurig is omschreven;
- De gemeente komt als eerste in aanmerking om problemen in de bebouwde kom te behandelen;
- De ontheffingsperiode is 1 juni tot 1 april.

Op basis van bovenstaande heeft de FBE de navolgende beheerdoelstelling geformuleerd.

6.8.3 Doelstelling beheer (art. 10, lid d en e)

De FBE richt het beheer op het voorkomen en beperken van schade aan gewassen door roeken in de gehele provincie Flevoland op basis van schadereferentie en gevoerd beheer.

De FBE acht het mogelijk dat in de komende beheerperiode een eerste roekenkolonie kan ontstaan in Flevoland. Overlast door bevuiling, geluid en vernieling met als gevolg bedreiging van de volksgezondheid wordt echter niet verwacht. Mocht in de beheerperiode toch overlast van roeken optreden, met als gevolg bedreiging van de volksgezondheid en/of openbare veiligheid, zal een verklaring van de GG&GD en/of gemeente onderdeel uitmaken van een eventuele ontheffingsaanvraag.

In dit kader acht de FBE uitwerking van beheermaatregelen voor overlast nog niet noodzakelijk.

Schadereferentie

De schade is tot 2013 beperkt gebleven tot 2 incidenten in 10 jaar en vooral voorkomen doordat inzet van preventieve maatregelen in de meeste gevallen toereikend is.

Gevoerd beheer

Inzet van preventieve maatregelen zoals de inzet van visuele middelen als schriklint, vlaggen, verstoring door personen en de inzet van akoestische middelen zoals een gaskanon, een geluidspistool en knalapparaat blijken doorgaans effectief. Incidenteel blijkt de inzet van preventieve maatregelen niet blijvend effectief door omvang van de percelen of hardnekkig terugkeren van de roeken. In deze gevallen zijn in de periode 2003-2007 ontheffingen aangevraagd om roekenschade te bestrijden door afschot.

6.8.4 Beheermaatregelen (art. 10, lid g)

In de komende beheerperiode zal de FBE ter voorkoming en beperking van schade door roeken het gevoerde beheer voortzetten. Daarbij zal de FBE in incidentele gevallen dat verjaging onvoldoende effect heeft de beheermaatregel afschot inzetten ter voorkoming van verdere schade op de schadegevoelige percelen. Er wordt ontheffing aangevraagd om gebruik te kunnen maken van de maatregel afschot zodat op een snelle wijze gereageerd kan worden in de incidentele gevallen van schade.

De werkwijze en randvoorwaarden zijn hierbij als volgt:

Werkwijze

De grondgebruiker zal bij dreigende schade melding maken van de dreigende schade bij de WBE en in eerste instantie de volgende maatregelen inzetten:

- Verjagen van roeken met visuele middelen: vlaggen, schriklinten, verstoring door personen met evt. inzet van een hond,
- Verjagen van roeken met akoestische middelen: o.a. knalapparaat, gaskanon, claxon, vogelafweerpistool.

Indien blijkt dat deze preventieve maatregelen onvoldoende effect hebben wordt op verzoek van de grondgebruiker door de faunabeheerders van de SFF gebruik gemaakt van het geweer om in de lucht te schieten als middel om de roeken te verjagen.

Indien de roeken niet blijvend verjaagd worden door de inzet van genoemde middelen zal worden overgegaan tot afschot van roeken om verdere schade te voorkomen

De beheermaatregel afschot wordt onder de volgende voorwaarden ingezet:

- Afschot alleen op de schadepercelen.

6.8.5 Plaats en periode inzet beheermaatregelen (art. 10, lid j)

De beheermaatregelen worden in de gehele provincie ingezet op de percelen met schadegevoelige gewassen als genoemd in paragraaf 6.8.1. In eerste instantie verwacht de FBE dat de inzet van de beheermaatregelen beperkt blijft tot de randen van de provincie in de invloedzone van de roekenkolonies buiten de provincie. De periode waarin preventieve beheermaatregelen worden ingezet is het gehele jaar. De periode waarin de beheermaatregel afschot wordt ingezet is 1 juni tot 1 maart. De FBE maakt hierbij uit oogpunt van vroege nestvorming niet volledig gebruik van de genoemde ontheffingsperiode in de provinciale nota. Mocht in de beheerperiode blijken dat een langere ontheffingsperiode noodzakelijk is zal deze worden bijgesteld.

Het tijdstip van inzet van de beheermaatregel afschot is van zonsopkomst tot zonsondergang.

6.8.6 Effectiviteit van beheermaatregelen (art. 10, lid k)

De FBE verwacht op basis van resultaten van gevoerd beheer dat bij inzet van de beheermaatregelen dat schade aan gewassen wordt voorkomen.

Het duurzaam behoud van de populatie roeken wordt niet in gevaar worden gebracht door de maatregel afschot. Bepalend hierin is:

- Schade door roeken komt incidenteel voor waardoor in de afgelopen beheerperiode 2008-2013 er in het kader van schadebestrijding geen roeken zijn geschoten (*bron SFF*).

6.8.7 Uitvoering beheermaatregelen (art. 10, lid 1 ged.)

De uitvoering van de beheermaatregelen zal gedurende de beheerperiode op de volgende wijze plaatsvinden:

Organisatie

- De houder van de ontheffing voor afschot is de FBE;
- De uitvoering van de beheermaatregelen wordt gecoördineerd door de secretaris van de FBE;
- De FBE stelt voor verslaglegging van gegevens en beheermaatregelen kwalitatieve en uniforme formulieren ter beschikking;
- De secretaris van de FBE adviseert grondgebruikers bij de uitvoering van schadevoorkomende maatregelen;
- De secretaris van de FBE is verantwoordelijk voor de verslaglegging van de uitgevoerde beheermaatregelen van de grondgebruikers, de FBE is verantwoordelijk voor het aanleveren van de verslaglegging aan Gedeputeerde Staten van de Provincie.

Uitvoering

Voorafgaand aan de periode waarin schade aan gewassen kan ontstaan, dient de grondgebruiker aan de secretaris van de FBE een overzicht aan te leveren van schadegevoelige percelen op kaart en de namen en adresgegevens van de jachthouder(s) van deze percelen.

De faunabeheerders van de SFF zijn belast met de uitvoering van afschot. In het geval van meerdere percelen waardoor niet door één persoon effectief ingegrepen kan worden, mogen zich laten ondersteunen door maximaal twee jachtaktehouders.

Er mag alleen dan van de beheermaatregel afschot gebruik gemaakt worden indien de inzet van twee preventieve maatregelen onvoldoende is gebleken, waaronder verjaging met gebruik van een geweer als akoestisch middel.

De inzet van de beheermaatregel afschot mag niet eerder worden ingezet dan nadat de grondgebruiker bij de eerste actie op het betreffende perceel hiervan 24 uur van te voren melding heeft gemaakt bij de secretaris van de FBE onder vermelding van: Naam en telefoonnummer, locatie en perceel en tijdstip en aard van de voorgenomen handelingen.

6.8.8 Monitoren van beheermaatregelen (art. 10, lid 1 ged.)
(zie hoofdstuk 7)

6.9 Vos

Bron KNJV

6.9.1 Algemeen (art. 10, lid c)

De vos is algemeen voorkomend in de gehele provincie. In de beheerperiode laat de vossenstand op basis van aantal en verspreiding van bewoonde burchten eerst een stijgende en na 2009 een dalende lijn zien (*SFF 2013*).

De vlakdekkende gebiedstelling van de WBE in de beheerperiode geeft het volgende beeld:

Bewoonde burchten	NOP	OFL	ZFL	Totaal
2004	38	141		179
2007	65	201	89	355
2008/09	64	178	102	344
2009/10	66	200	114	380
2010/11	57	145	92	294
2011/12	47	159	90	296

Na het in werking treden van de vrijstelling om vossen te doden in 2006 is de stand gestabiliseerd tot 2009. Pas na 3 jaar is er effect van de vrijstelling op de populatie waarneembaar en daalt de vossenstand op basis van het aantal bewoonde burchten. De stand zal naar verwachting in de beheerperiode niet sterk dalen (naar bijvoorbeeld niveau 2004) omdat vossen in de rand van stedelijk gebied gaan leven en zich aanpassen aan de verder toenemende aanwezigheid van mensen.

De getaxeerde schade aan vee (1x schapen in 2008 en verder alle schade aan Freiland kippen) veroorzaakt door vossen in de periode 2008 tot en met 2012 is als volgt:

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Totaal	€ 5900,-	€ 4500,-	€ 5500,-	€ 8000,-

De schade treedt op in het voorjaar. De voedselbehoefte bij de vossen is dan hoog en de lammeren Freilandkippen een grote prooi. De lammeren zijn moeilijk te vangen, de Freilandkippen voor de vos een makkelijkere prooi. In de beheerperiode is de schade toegenomen. Ten opzichte van de periode daarvoor is de schade extreem toegenomen (jaarlijks van geen schade tot max. 1500,-) De schade aan Freilandkippen is structureel in Zuidelijk Flevoland en begint in 2011/12 ook in oostelijk Flevoland te ontstaan. De vos is blijkbaar prima in staat zich aan te passen.

Naast schade aan vee zijn er in de beheerperiode meldingen geweest van graafschade aan dijken en schade aan weidevogels.

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Graafschade dijken	--	--	2x	2x
Schade weidevogels	2x	2x	2x	2x

De meldingen zijn in goed overleg met de betrokkenen door de Faunabeheerders van de SFF afgehandeld.

Informatie van vossen in de bebouwde kom van gemeenten is niet beschikbaar echter op basis van waarnemingen van vossen lijken de aantallen toe te nemen (*bron FBE*).

De FBE adviseert gemeenten aandacht te besteden aan het voorkomen van schade door vossen op industrieterreinen en schade aan hobbymatig gehouden dieren in Flevoland en door dit zo mogelijk, in overleg met de provincie, te (laten) monitoren.

Vrijstelling

Vanaf april 2006 mogen grondgebruiker en jager op grond van een landelijke vrijstelling vossen doden ter voorkoming van belangrijke landbouwschade en/of schade aan fauna. Vanaf deze periode is de intensiteit van bestrijding van schade en dreigende schade door middel van afschot sterk toegenomen. In onderstaand schema is het afschot van vossen in de periode 15 oktober tot 15 februari in 2008 t/m 2012 weergegeven. Het betreft afschot in relatie tot dreigende schade aan fauna en vee zoals bodembroeders, Freilandkippen en lammeren.

Gebied	Fauna	Preventie	Afschot 08/09	Afschot 09/10	Afschot 10/11	Afschot 11/12
NOP	Dreigende schade	--	64	57	50	85
OFL	Dreigende schade	--	178	241	229	228
ZFL	Dreigende schade	--	102	131	198	213
			344	429	477	526

Het afschot neemt in de beheerperiode toe. De toename uit zich ook in een afname van het aantal bewoonde burchten (zie begin deze paragraaf). Het effect van schadebestrijding op basis van de vrijstelling (2006) neemt toe. Uitgangspunt bij het voorkomen van schade is dat populatie vossen in Flevoland duurzaam in stand gehouden wordt. Gezien het aantal bewoonde burchten is dat ook geborgd.

Omdat tot nu toe het bestrijden van schade door vossen afdoende is geregeld, vindt de FBE behoudens onderstaande maatregelen dat er geen verdere aanvullingen nodig zijn om de vossenstand te beperken.

Ontheffing

In geval van (dreigende) schade aan industrieterreinen, sportvelden, infrastructuur en hobbyvee zullen, indien technisch mogelijk en economisch verantwoord, in eerste instantie preventieve maatregelen treffen om vossenschade te voorkomen door het plaatsen van een vossenwerend raster. Indien preventieve maatregelen (naar verwachting) onvoldoende effect hebben zullen faunabeheerders van de SFF of gemeenten, namens de FBE, ontheffing aanvragen om de vossenstand lokaal te beperken om reden van:

- Lichamelijk letsel bij graafschade op industrieterreinen
- Schade aan gebouwen en andere objecten door graafschade op industrieterreinen
- Lichamelijk letsel bij graafschade op sportvelden

- Onveilige (verkeer) situaties bij graafschade aan (rail-)infrastructuur
- Welzijn van hobbymatig gehouden vee

Uitgangspunt voor beperken van de vossenstand is dat vossen worden gedood met geweer of buks zo nodig met gebruik van een kunstmatige lichtbron. In uitzonderingsgevallen kan de gemeente overwegen gebruik te maken van een kastval voor het vangen van vossen en elders doden. Hierbij valt te denken aan locaties waar de inzet van het geweer in eerste instantie niet wenselijk is (onder meer de bebouwde kom).

In het geval dat preventieve maatregelen ter voorkoming van (dreigende) schade aan bedrijfsmatige gehouden vee, fauna, industrieterreinen, sportvelden, infrastructuur en hobbyvee tussen zonsopkomst en zonsondergang onvoldoende effect heeft zullen faunabeheerders van de SFF, namens de FBE, ontheffing aanvragen om de vossenstand lokaal te beperken. Uitgangspunt voor beperken van de vossenstand is dat vossen worden gedood met geweer of buks en gebruik van een kunstmatige lichtbron in een straal van 5 km rond de plaats waar schade aan Freilandkippen dreigt. De reden hiervoor is dat vossen vooral nachtactief zijn en daardoor de effectiviteit van de maatregel afschot overdag weinig effectief is en de effectiviteit van de maatregel afschot 's nachts sterk toeneemt. De zone van 5 km waarin de beheermaatregel wordt toegepast hangt samen met de effectiviteit van de maatregel in combinatie met de leefwijze van vossen. De plaats waar burcht(en) zijn ten opzichte van de plaats waar schade dreigt is bepalend of de maatregel gericht en daarmee samenhangend effectief kan worden ingezet.

Werkplan

In de 5 kilometerzone is samenwerking tussen de grondgebruikers jachthouders essentieel om beheermaatregelen zo effectief mogelijk te kunnen inzetten. De grondgebruikers en jachthouders in deze zones zullen op initiatief van de SFF samen een werkplan opstellen waarin gericht op de specifieke situatie de beheermaatregelen zijn uitgewerkt en conform uitwerking worden ingezet.

Voor gebruik van kunstlicht bij afschot tussen zonsondergang en zonsopkomst dient de faunabeheerder van de SFF 24 uur van tevoren melding te doen bij de secretaris van de FBE. De secretaris van de FBE melding zal doen bij de handhaver (politie). De uitvoering van afschot met gebruik van kunstlicht mag, zo mogelijk, alleen worden uitgevoerd door faunabeheerders van de SFF.

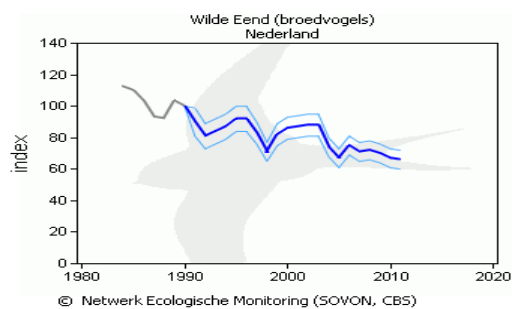
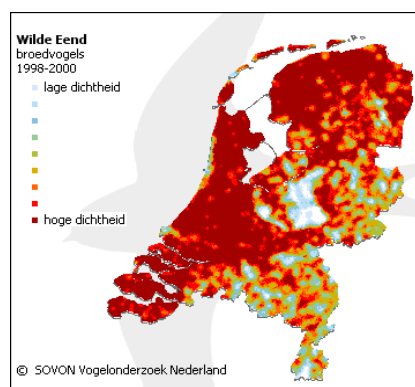
6.10 Wilde eend

Bron Faunafonds

6.10.1 Algemeen (art. 10, lid c)

De wilde eend komt in Nederland algemeen voor als standvogel en trekvogel. Het aantal broedparen kan in Nederland talrijk worden genoemd met schattingen tussen de 350.000 en 500.000 in het agrarisch gebied. (SOVON 2013) Landelijk is de trend dat het aantal broedparen jaarlijks fluctueert. De fluctuatie is mogelijk terug te voeren op de strengheid en duur van de winters. De populatie wilde eenden als talrijke broedvogel in Nederland is in de laatste 10 jaar licht afgenomen (SOVON 2013). In Flevoland zijn de aantallen niet precies bekend, seizoensmaxima worden geschat op 70.000 tot 100.000 exemplaren. (bron provinciale beleidsnota.) Als broedvogel komt de wilde eend in de gehele provincie in verschillende dichtheden voor. In Zuidelijk Flevoland zijn de dichtheden gemiddeld tot hoog, in Oostelijk Flevoland laag tot gemiddeld en in de Noordoostpolder zijn de dichtheden overwegend gemiddeld en aan de randen iets hoger (SOVON 2007).

Deze gegevens zijn afkomstig van het Broedvogel Monitoring Project (BMP). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index en het betrouwbaarheids-interval, gebaseerd op tellingen in steekproefgebieden in het hele land. De gegevens uit 1984-1989 kunnen minder betrouwbaar zijn.

De faunabeheerders van de SFF houden jaarlijks een wintertelling in het werkgebied in de periode oktober-januari. De resultaten van de telling zijn als volgt.

	NOP	OFL	ZFL	Totaal
2008 – 2009	5100	4520	3390	13010
2009 - 2010	4000	4400	4800	13200
2010 - 2011	4450	4150	5200	13800
2011 -2012	3380	2875	3240	9495

In de beheerperiode lijkt de stand stabiel in het werkgebied. De lagere aantallen in 2011-2012 kan een resultaat zijn van de landelijke daling die is ingezet. Het is op basis van de beschikbare informatie nog niet mogelijk deze conclusie te trekken. De SFF blijft dit monitoren.

De wilde eend is een bejaagbare wildsoort. In de periode 15 augustus tot en met 31 januari mogen wilde eenden worden bejaagd. De reguliere bejaging en preventieve maatregelen zijn vrijwel volledig toereikend om schade te voorkomen. In de periode 2008 - 2013 is geen schade veroorzaakt.

In de periode 15 augustus tot en met 31 januari zijn wilde eenden als wildsoort bejaagbaar. In de jachtperiode 2008-2012 is het afschot als volgt geweest:

	NOP	OFL	ZFL	Totaal
2008 – 2009	1834	1332	620	3786
2009 - 2010	1443	1306	528	3277
2010 - 2011	1595	1116	468	3179
2011 -2012	1517	1094	854	3465

6.10.2 Provinciaal beleid

De provincie hanteert in haar beleid de volgende uitgangspunten en regels;

- De stand (in een groter gebied) moet met reguliere bejaging op een acceptabel niveau gehouden worden;
- Door grote groepen eenden kan in zeer korte tijd belangrijke schade ontstaan, in die gevallen is snel optreden nodig;
- Vooralsnog wordt er van uitgegaan dat slechts in incidentele gevallen een ontheffing vóór opening van het jachtseizoen noodzakelijk is;
- Ontheffingsperiode is van 15 juli tot 15 augustus.

Op basis van bovenstaande heeft de FBE de navolgende beheerdoelstelling geformuleerd.

6.10.3 Doelstelling beheer (art. 10, lid d en e)

De FBE richt haar beheer op het voorkomen en beperken van schade aan gewassen door wilde eenden in de gehele provincie Flevoland op basis van schadereferentie in relatie tot gevoerd beheer in de afgelopen periode.

Schadereferentie

De schade blijkt incidenteel, de verwachting is dat dit zo blijft. De vrijstelling om in de gehele FBE lokaal schade te voorkomen of beperken door middel van verjagen is voldoende effectief gebleken.

Gevoerd beheer

Inzet van preventieve maatregelen zoals de inzet van schriklint, aanwezigheid van honden en verstoring door personen en de inzet van akoestische middelen zoals een gaskanon, een claxon, een geluidspistool en geweer als middel om in de lucht te schieten blijken blijvend effectief. De schade is voorkomen door tijdige en structurele inzet van preventieve maatregelen op de schadegevoelige percelen (visuele en akoestische middelen).

6.10.4 Beheermaatregelen (art. 10, lid g)

In de komende beheerperiode zal de FBE ter voorkoming en beperking van schade door wilde eenden het gevoerde beheer voortzetten. De werkwijze en randvoorwaarden zijn hierbij als volgt:

Werkwijze

De grondgebruiker zal bij dreigende schade melding maken van de dreigende schade bij de WBE en in eerste instantie de volgende maatregelen inzetten:

- Verjagen van wilde eenden met visuele middelen: vlaggen, schriklinten, verstoring door personen met eventueel inzet van een hond
- Verjagen van wilde eenden met akoestische middelen: o.a. knalapparaat, gaskanon, claxon, vogelafweerpistool.

Indien blijkt dat deze preventieve maatregelen onvoldoende effect hebben wordt op verzoek van de grondgebruiker door de faunabeheerders van de SFF gebruik gemaakt van het geweer om in de lucht te schieten als middel om de wilde eenden te verjagen.

Er wordt geen gebruik gemaakt van de beheermaatregel afschot.

6.10.5 Plaats en periode inzet beheermaatregelen (art. 10, lid j)

Schadegevoelige gewassen zijn zomergranen en wintergranen. De beheermaatregelen worden in de gehele provincie ingezet op de percelen met deze schadegevoelige gewassen.

6.10.6 Effectiviteit van beheermaatregelen (art. 10, lid k)

De FBE verwacht op basis van resultaten van gevoerd beheer dat bij inzet van de beheermaatregelen schade aan gewassen wordt voorkomen.

Het duurzaam behoud van de populatie wilde eenden wordt niet in gevaar worden gebracht omdat geen gebruik wordt gemaakt van de maatregel afschot.

6.10.7 Uitvoering beheermaatregelen (art. 10, lid 1 ged.)

De uitvoering van de beheermaatregelen zal gedurende de beheerperiode als op de volgende wijze plaatsvinden:

Organisatie

1. De uitvoering van de beheermaatregelen wordt gecoördineerd door de secretaris van de FBE
2. De FBE stelt voor verslaglegging van gegevens en beheermaatregelen kwalitatieve en uniforme formulieren ter beschikking.
3. De secretaris van de FBE adviseert grondgebruikers bij de uitvoering van schadevoorkomende maatregelen.
4. De secretaris van de FBE is verantwoordelijk voor de verslaglegging van de uitgevoerde beheermaatregelen van de grondgebruikers, de FBE is verantwoordelijk voor het aanleveren van de verslaglegging aan Gedeputeerde Staten van de Provincie.

Uitvoering

Voorafgaand aan de periode waarin schade aan gewassen kan ontstaan, dient de grondgebruiker aan de secretaris van de FBE een overzicht aan te leveren van schadegevoelige percelen op kaart. De faunabeheerders van de SFF zijn belast met de uitvoering van verjagen met het geweer door in de lucht te schieten.

6.10.8 Monitoren van beheermaatregelen (art. 10, lid 1 ged.)

(zie hoofdstuk 7)

6.11 Edelhert

Bron Staatsbosbeheer

6.11.1 Algemeen (art. 10, lid c)

Het edelhert komt in Nederland buiten een raster levend alleen voor op de Veluwe en incidenteel in de grensgebieden als wisselwild uit Duitse populaties. De populatie edelherten in Flevoland bevindt zich binnen het grofwildkerend raster van de Oostvaardersplassen en is hierdoor een geïsoleerde populatie. Het edelhert is in de Oostvaardersplassen uitgezet in begin negentiger jaren. De uitgangspopulatie bedroeg 50 stuks. Inmiddels is de populatie gegroeid tot ca. 3000 dieren in 2013.

Het beheer van de populatie edelherten bestaat uit het afschot van herten uit oogpunt van voorkomen en bestrijden van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren. Het beheer wordt uitgevoerd door beheerders van de Oostvaardersplassen die in bezit zijn van een geldige jachtakte.

De populatie edelherten en het beheer worden gemonitord door Staatsbosbeheer in samenwerking met Rijkswaterstaat. Binnen de doelstelling van de FBE als genoemd in het faunabeheerplan 2008 - 2013 is een knelpunt in het beheer van de populatie edelherten uitgewerkt door een internationale commissie voor management grote herbivoren in de Oostvaardersplassen (ICMO 2). Uitvoering van beheermaatregelen vindt plaats conform dit advies. Uit oogpunt van beperking van verstoring is door de Provincie ontheffing verleend voor afschot van edelherten met gebruik van een geluiddemper.

Voor de beheerperiode is een door het Rijk c.q. door Staatsbosbeheer geëntameerde discussie op gang gekomen om te streven naar uitbreiding van het huidige verspreidingsgebied met de aanliggende bossen Kotterbos en Hollandse hout.

6.11.2 Provinciaal beleid

De provincie hanteert in haar beleid de volgende relevante uitgangspunten en regels:

- Gedeputeerde Staten richt zich op het duurzaam behoud van edelherten in de Oostvaardersplassen met de aanliggende bossen Kotterbos en Hollandse hout.
- Indien uit het faunabeheerplan blijkt dat beheer van de populatie noodzakelijk is zullen Gedeputeerde Staten hiervoor op basis van artikel 67 F&F wet een categorie van personen aanwijzen.
- Vooral nog zal Gedeputeerde Staten desgevraagd ontheffing verlenen om edelherten buiten de genoemde leefgebieden te doden.

Op basis van bovenstaande heeft de FBE de navolgende beheerdoelstelling geformuleerd.

6.11.3 Doelstelling (art. 10, lid d en e)

De FBE wil in de beheerperiode 2014 - 2018 het beheer richten op duurzaam behoud van de populatie edelherten in Flevoland en de uitvoering focussen op knelpunten.

Zoals eerder gesteld in de paragraaf reeën gaat de FBE er van uit dat in dit FBP het ICMO II advies leidend is, zoals afgesproken tussen Rijk en grondgebruiker. In dit faunabeheerplan volgt de FBE hierom voor dit moment de beleidslijn waarin het beheer in de OVP zoals beschreven in ICMO II

volstaat met het voorkomen en bestrijden van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren door afschot, uit te voeren door beheerders van de Oostvaardersplassen die in bezit zijn van een geldige jachtakte.

Tegelijkertijd is de FBE van opvatting dat het goed zou zijn de komende beheerperiode tussen de onderscheiden overheden en de betrokken organisaties nadere afspraken te maken over het toekomstig faunabeheer van de Oostvaardersplassen. Ook de discussie tussen de verschillende overheidsinstanties over een al of niet mogelijke ruimere verspreiding dan het huidige leefgebied moet in dit kader gevoerd worden. Hierna is het beheer nader uitgewerkt.

6.11.4 Beheermaatregelen (art. 10, lid g)

Het huidige leefgebied van het edelhert in Flevoland is een begeleid natuurlijke eenheid. Dit betekent dat natuurlijke processen in eerste instantie bepalend zijn voor het voorkomen van flora en fauna in dit gebied. Op basis van dieren welzijnsaspecten wordt ingegrepen uit oogpunt van voorkomen en bestrijden van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren. Dit beheer wordt uitgevoerd door beheerders van Staatsbosbeheer die in bezit zijn van een geldige jachtakte.

Het advies van ICMO 2 is voor de FBE leidend om verder invulling te geven aan eventuele beheermaatregelen binnen de begrenzing van de Oostvaardersplassen, Kotterbos en Hollandse Hout. Voor zover het actief ingrijpen in de populatie betreft, acht de FBE afschot de meest effectieve methode en bevredigende oplossing. Beheerders van Staatsbosbeheer en desgevraagd faunabeheerders van de SFF die in bezit zijn van een geldige jachtakte zullen deze taak verrichten, indien Staatsbosbeheer besluit tot actief ingrijpen.

Buiten de begrenzing van de genoemde gebieden wordt gedurende de beheerperiode, in het kader van de openbare veiligheid (in het bijzonder verkeersveiligheid) de beheermaatregel afschot van edelherten gehanteerd.

Bij eventuele uitbraak van edelherten uit het begrensde leefgebied zullen faunabeheerders van de SFF het noodzakelijke afschot verrichten. Vangen van de dieren in deze situatie is geen bevredigende oplossing.

Bij beheermaatregelen (afschot) van edelherten buiten het begrensde leefgebied zal gedurende de gehele dag kunnen worden ingegrepen indien noodzakelijk met gebruik van een kunstmatige lichtbron. Dit afschot buiten de leefgebieden vindt plaats op basis van een aanwijzing ex. Artikel 67 van de Flora- en faunawet waarin de provincie opdracht verleent aan de faunabeheerders van de SFF om ontsnapte edelherten te doden in het kader van de openbare veiligheid. De aanwijzing geldt tevens voor faunabeheerders in dienst van Staatsbosbeheer, directie Oost.

Uitvoering

De beheermaatregelen worden onder de volgende voorwaarden ingezet (voor de volledige tekst wordt verwezen naar de aanwijzing van de Provincie):

- Uitvoering vindt plaats buiten het beheersgebied van de Oostvaardersplassen in geheel oostelijk Flevoland
- Het geweer wat wordt gebruikt mag niet voorzien zijn van een geluiddemper
- Voor de uitvoering mogen de aangewezen personen zich toegang verschaffen tot gronden waarop de edelherten zich bevinden
- Voorafgaand aan de uitvoering wordt melding gedaan bij de meldkamer van de politie en de beheerder van de Oostvaardersplassen. Tevens wordt een groene handhaver van de provincie in kennis gesteld.
- Elk buiten de Oostvaardersplassen gedood of dood gevonden hert wordt voorzien van een uniek wildmerk. Hiervan wordt registratie bijgehouden.
- Uitvoering conform werkafpraak en taakverdeling ontsnapte edelherten behorende bij de aanwijzing.

6.12 Damhert

6.12.1 Algemeen (art. 10, lid c)

Damherten komen in Flevoland voor in en rond het Horsterwold (3500 ha). In 2007 leefde er naar schatting 20 dieren in het Horsterwold (Alterra 2007). In opdracht van Staatsbosbeheer is in de periode 31-01 t.m. 28-02-2011 een inventarisatie uitgevoerd door een HBO student (Boaz Bieze) van van Hall Larenstein. In die periode werden totaal 35 stuks waargenomen, kaalwild verdeeld over 6 roedel(tjes): 3 volwassen manlijke dieren, 3 spitsers, 23 hinden en 6 smaldieren of vrouwelijke kalveren. In 2013 werden tijdens het uitvoeren van een broedvogelinventarisatie door SOVON in de periode maart t.m. juli 2013, waarbij het gehele object 5 maal via 5 bezoeken vrij volledig werd geïnventariseerd op broedvogels, alle waarnemingen van damherten genoteerd. Men kwam daarbij tot totaal 12 waarnemingen met een totaal van 36 dieren, waarvan slechts 1 volwassen hert, de rest betrof kaalwild en kalveren (manlijk en vrouwelijk niet onderscheiden). Alle waarneming in die periode vonden plaats in het objectdeel “de Stille Kern”, daarbuiten werden geen dieren waargenomen. Inmiddels is de populatie gegroeid tot naar schatting ongeveer 60 tot 80 dieren, waarbij het opvallend is dat het slechts een beperkt aantal volwassen manlijke dieren (“herten”) betreft maar overwegend vrouwelijke dieren worden waargenomen (bron SFF/SBB 2013). De populatie is vrij levend, er is migratie mogelijk. In de praktijk echter leven de damherten in het Horsterwold en in de directe omgeving daarvan. Er is een zeer beperkte uitwisseling met het nabijgelegen Hulkesteinse bos waar inmiddels ook enkele damherten leven. De populatie is in de groeifase en dit zal gedurende de beheerperiode 2014-2018 ook zo blijven.

Het Horsterwold bestaat ruimtelijk uit een kern en een randzone. De kernzone (Stille Kern, ca. 1000 hectare) ligt tussen het Nijkerkerweg, de Fleditenweg, Groenewoudse tocht en de Spiekweg. De randzone grenst aan het Nijkerkerpad, de Gooise-weg, Spiekweg (Zeewolde en Golfclub Zeewolde), Nijkerkernauw en Nijkerkerweg.

In de Stille Kern is de recreatieve infrastructuur recentelijk uitgebreid en zijn nieuwe beheer- en inrichtingsmaatregelen in het bos in de toekomst minimaal. In de Stille Kern zijn recentelijk fietspaden en enkele ontsluitingswegen aangelegd. Ook is een flink deel bos gedund, gekapt en deels omgevormd in open landschap. De Stille Kern is vrij toegankelijk, er kan worden gewandeld en gefietst en het is zelfs toegestaan te struinen buiten wegen en paden (“struinnatuur”). De randzone is ingericht ten behoeve van het multifunctionele bosbeheer, inclusief houtoogst en recreatief gebruik en wordt als zodanig beheerd. Het recreatieve aspect met de mogelijkheden tot fietsen, wandelen en “struinen” met als doel natuurbeleving, speelt dus een belangrijke rol in (het beheer van) het object. Voor observatie van natuur en fauna zijn aan de randen van de Stille Kern enkele hoger gelegen observatiepunten ingericht met als doel natuurbeleving en fauna observatie..

Damherten hebben in relatie met de beheerdoelstelling en het recreatieve gebruik van het object een belangrijke functie. Zij hebben met hun begrazingsinvloed een ecologische rol in het beheer van het halfopen landschap rond de Stille Kern, evenals het daar aanwezige Konikpaard. Het is de bedoeling dat beide diersoorten met hun begrazing zorgen voor een halfopen landschap, dat zonder begrazing uiteindelijk weer volledig zou veranderen in bos. Op dit moment en ook binnen de planperiode 2014-2018 is er dus binnen het kader van de beheerdoelstelling in de Stille Kern geen schade te verwachten. Ook in het overgrote deel van het Horsterwold, dus buiten de Stille Kern, binnen het bos met een productie doelstelling, is er de komende planperiode geen schade aan de beheerdoelstelling te verwachten vanwege de eigenschappen van bodem en groeiplaats. Ook in dit beheertype is een zeker mate van begrazing door damherten gewenst en heeft ook positieve effecten op de biodiversiteit omdat in de open terreindelen en open bossen een deel van de dominante ruigtekruiden vegetaties korter zal worden begraasd, met als gevolg de mogelijkheid van vestiging van andere soorten. Naast een ecologische functie hebben de damherten een belangrijke recreatieve functie: fietsers en wandelaars genieten van het waarnemen van de damherten in de vrije natuur. De mogelijk te verwachten toename van damherten binnen en buiten de Stille Kern zal deze mogelijkheid doen

toenemen. Ook daarom wordt door de beheerder een toename van de damherten positief gewaardeerd.

In de huidige situatie staat er een recentelijk aangelegd grofwild werend raster langs de Nijkerkerweg, de Gooise weg en een gedeelte van de Spiekweg. Hierdoor is er sprake van een ingerasterd gedeelte van ca. 1600 hectare (Stille Kern en een gedeelte daarbuiten) met enige mogelijkheden tot emigratie en immigratie. Damherten kunnen hoog springen. Een raster van 1,80m heeft wel een werende werking maar geen kerende werking. Als dieren de werende hekken over springen gaat het meestal om (jonge) mannelijke dieren. In de huidige situatie benutten de vrouwelijk dieren en de kalveren (kaalwild) de Stille Kern, maar er bevinden zich ook vrouwelijke dieren buiten de Stille Kern . De mannelijk dieren benutten zowel de Stille Kern als ook de randzone. Vooral de jonge mannelijk dieren begeven zich verder buiten de Stille Kern.

In de huidige situatie is de dichtheid damherten in het Horsterwold ca. 2 damherten per 100 hectare. Lokaal is de dichtheid hoger omdat de benutting geconcentreerd is in de Stille Kern. Op basis van de kwaliteit van het leefgebied is de dichtheid dusdanig dat natuurlijke mechanismen de stand niet beperken (voedsel is in de komende planperiode geen beperkende factor en de populatie is in fase van groei).

Ten noorden van de Gooise weg (tussen de Hoge Vaart en de Gooise weg) leven ca. 10 damherten. Met het inrasteren van de Gooise-weg zal er migratie blijven van de mannelijke dieren naar de Stille Kern (raster werend maar niet kerend) en omgekeerd. Het is de vraag of en in welke mate ook de vrouwelijke dieren zullen migreren naar gebieden buiten de Stille Kern c.q. buiten de rasters. Ervaringen in overige gebieden met damherten in ons land leren dat migratie van vrouwelijk dieren doorgaans beperkter is (*ervaring Deelerwoud, Waterleidingduinen, Kop van Schouwen*). Er blijven voldoende uitwisselingsmogelijkheden voor damherten van de Stille Kern naar de overige delen (randzone), ook als de aanleg van het raster en de bijkomende verbetering van de mogelijkheden tot uitwisseling (onder andere voor damherten te benutten onderdoorgangen onder de Gooise-weg) binnenkort is afgerond. Het is dus niet uit te sluiten en vanuit de beheerdoelstelling zelfs wenselijk dat de damhertpopulatie de komende jaren ook buiten de Stille Kern zal toenemen.

Een nadelig effect van de aanwezigheid van damherten zijn aanrijdingen met damherten. Door toename van de stand ontstaan er aanrijdingen als wegen toegankelijk zijn er en aangepast beheer dat er op is gericht dat te voorkomen, achterwege blijft.. Het aantal aanrijdingen met damherten is in de periode 2009 t/m 2012 als volgt:

	08/09	09-10	10-11	11-12	12-13
Gooise weg	--	1 mannelijk kalf	1 damhert 1 damhinde	1 damhert	1 damhert 1 mannelijk kalf
Spiekweg	--	--	1 mannelijk kalf	--	1 damhert
Flediteweg	--	--	--	1 damhinde	--
Nijkerkerweg	--	--	1 damhert	--	--
Totaal	--	1	4	2	3

Indien er geen beheermaatregelen getroffen worden is de verwachting dat het aantal aanrijdingen toeneemt met de toename van de stand. Het betreft tot op heden aanrijdingen met mannelijke dieren. De geslachtsverhouding mannelijk : vrouwelijk is bij populaties damherten in de groeifase licht in het voordeel van het vrouwelijk. Gevolg van aanrijdingen met mannelijke dieren is dat op den duur de geslachtsverhouding schever wordt als er geen aangepast beheer plaatsvindt Een toename van het

aantal aanrijdingen met damherten tot een niveau dat hoger ligt als het huidige is ongewenst: niet uitsluitend vanwege de veiligheid van de weggebruikers maar ook omdat dit op den duur het maatschappelijke draagvlak voor de aanwezigheid van damherten in Flevoland c.q. het Horsterwold sterk onder druk zal zetten. Binnen de beheerplanperiode 2014-2018 zal met de nieuwe rastersituatie en een aangepast beheer in de randzone naar gestreefd worden het aantal aanrijdingen met damherten te stabiliseren op het huidige niveau maar op langere termijn het aantal terug te brengen tot vrijwel nihil. Een andere aanpak met het beheer van het reeën de afgelopen jaren, waarbij afschot, uitgevoerd vanwege het verbeteren van de verkeersveiligheid werd geconcentreerd in zones rond de meest gevaarlijke wegtracés, gaf positieve impulsen: het aantal aanrijdingen met reewild vertoonde een afname. Mogelijk kan met dezelfde aanpak van de damherten, gecombineerd met verdere optimalisatie van de verkeersveiligheid door aanvullende middelen, zoals optische en lokaal snelheid verminderende middelen, eenzelfde resultaat worden bereikt en het risico worden teruggebracht.

In de afgelopen beheerperiode is er geen landbouwschade getaxeerd. Naar verwachting zal ook in de beheerperiode 2014-2018 geen sprake zijn van structurele schade aan landbouwgewassen zijn omdat er voldoende voedsel van goede kwaliteit beschikbaar is in het benuttingsgebied. Als er sprake is van landbouwschade in de komende beheerperiode zal dat naar verwachting incidenteel zijn, risicovol hierbij is mogelijke schade op kapitaalsintensieve teelt zoals bollen. Vooral jonge mannelijke dieren kunnen schade veroorzaken omdat ze verder van de kern van hun leefgebied trekken (het zwerf – of dispersiegedrag van jonge mannelijke damherten).

6.12.2 Provinciaal beleid damhert

De provincie hanteert in haar beleid de volgende uitgangspunten en regels:

- Voor het grote hoefdier damhert streeft GS voor de komende beheerperiode 2014-2018 geen uitbreiding van de in het wild levende populatie damherten buiten het Horsterwold (en Hulkesteinse bos) na.
- In overleg met de terreinbeherende organisatie Staatsbosbeheer worden personeelsleden van Staatsbosbeheer en jachtopzichters in dienst van de stichting Faunabeheer Flevoland en/of nader geselecteerde en aangewezen jachtaktehouders die vooraf door Staatsbosbeheer worden getoetst op hun kennis, kunde en vaardigheden, ingevolge artikel 67 1e lid aangewezen als categorie van personen die de stand van het damhert met het geweer mogen beperken, op basis van de motivatie van dit faunabeheerplan.
- Als andere belangen als bedoeld in artikel 68 is in het Besluit beheer en schadebestrijding aangewezen: De voorkoming en bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren, behorende tot de diersoorten edelhert, ree, damhert of wild zwijn;
- Ontheffing wordt verleend voor het doden van damherten die zich op of in de nabijheid van de openbare weg bevinden en een gevaar voor de verkeersveiligheid vormen. Voor de uitvoering van de ontheffing kan een protocol worden gebruikt analoog aan de aanpak van Edelherten in de Provincie Flevoland (o.a. rond het object Oostvaardersplassen). Het bestaande protocol Edelherten zal binnen korte termijn kunnen worden aangepast voor het Damhert en geaccordeerd.
- Landbouwschade: hiervoor zijn geen specifieke beleidsregels voor damherten, beleidsregels van het Faunafonds zijn richtinggevend. GS kan ontheffing verlenen voor verjaging met ondersteunend afschot om schade te bestrijden als dat (incidenteel) optreedt bv. in kapitaalsintensieve teelt zoals bollen, mits voorafgaand voldoende preventieve afweermiddelen zijn gebruikt conform de beleidsregels Faunafonds

Op basis van bovenstaande heeft de FBE de navolgende beheerdoelstelling geformuleerd.

6.12.3 Doelstelling (art. 10, lid d en e)

De FBE wil in de beheerperiode 2014-2018 het beheer richten op de instandhouding van een duurzame populatie damherten in het Horsterwold (en Hulkenteinse bos). In de planning en uitvoering ligt de focus op de aanpak van de knelpunten op een zodanige wijze dat als er zich een situatie voordoet waarin er (dreigende) schade aan belangen is direct ingrijpen mogelijk is.

De populatie damherten binnen het object Horsterwold (en Hulkesteinse bos) is een vrij levende populatie in een omrasterd gebied. De rasters rond de Stille Kern zijn werend maar niet kerend. Deze rasters zijn feitelijk preventieve maatregelen ter beperking van aanrijdingen met damherten, maar voorkomen niet geheel dat er uitwisseling en migratie vanuit de Stille Kern plaatsvindt naar overige objectdelen van het Horsterwold (de randzone's). Datzelfde geldt voor het object als totaal: Er is, ondanks de aanwezigheid van rasters enige vrije uitwisseling met het omliggende gebied mogelijk, bijvoorbeeld met het Hulkesteinse bos. Anderzijds is er op basis van ervaring komen vast te staan dat het "uitspringen" slechts sporadisch is voorgekomen. Daarmee is de damherten populatie in de Provincie Flevoland, die zich thans ophoudt in het Horsterwold en in mindere mate in het Hulkesteinse bos, te beschouwen als "vrij levend" en niet als "gehouden dieren". Er is op basis tot ervaringen tot op heden geen aanleiding toe de (buiten) rasters als op dit moment overal op te hogen naar een hoogte van 2.20 m of 2.40 m waarmee dat grotendeels zou kunnen worden voorkomen. In een later stadium kan dat, als dat nodig mocht blijken omdat het "uitspringen" proportioneel toeneemt en bijvoorbeeld in relatie tot de verkeersveiligheid tot onhandelbare en onacceptabele consequenties leidt, alsnog gebeuren op die locaties waar dat nodig blijkt.

Als er niet ingegrepen wordt in de populatie zal deze groeien. De kwaliteit van het leefgebied is zo hoog dat deze voorlopig geen beperkende factor is. Het doorgroeien van de stand naar meer dan 500 dieren op 1600 ha is op basis van de kwaliteit van het leefgebied mogelijk. Bij groei van de stand zal ook het aantal aanrijdingen en de landbouwschade kunnen gaan toenemen. Dit laatste is niet gewenst en sluit ook niet aan bij het provinciaal beleid, dat er op is gericht de negatieve effecten buiten het huidige leefgebied zoveel mogelijk te voorkomen en te beperken.

De FBE streeft ernaar de damhertenstand in het object Horsterwold en het object Hulkenteinse bos te behouden op een stand waarbij het beheer er op is gericht (in navolging van provinciaal beleid) de aanrijdingen met damherten op de wegen ten zuiden en oosten van de Stille Kern beperkt te houden, de landbouwschade buiten deze objecten op een voor betrokkenen acceptabel niveau te houden, de overige schade aan belangen (o.a. Flora en Fauna) ook op een acceptabel niveau te houden en binnen de populatie het onnodig lijden van individuele dieren door ziekte, slechte conditie of opgelopen letsel in welke vorm dan ook, te voorkomen en te beëindigen.

Dit houdt onder andere in dat damherten die een duurzaam gevaar vormen voor de verkeersveiligheid verjaagd en uiteindelijk geschoten moeten kunnen worden. Dit analoog aan zoals dat is geregeld in het Protocol Edelherten van de Provincie Flevoland, hetgeen niet betekent dat ieder (mannelijk) dier dat zich in de nabijheid van een weg bevindt direct geschoten moet worden, maar slechts dan als uit zorgvuldige monitoring blijkt dat het een gevaar voor de verkeersveiligheid oplevert. Op basis van de leefwijze en het gedrag van damherten betreft dit waarschijnlijk overwegend jonge mannelijke dieren die het dispersiegedrag vertonen. Het kaalwild zal mogelijk overwegend in de Stille Kern blijven zonder natuurlijke beperkende of sturende factoren (voedsel, beschutting, predatie). Als gevolg hiervan zal de geslachtsverhouding tussen mannelijke en vrouwelijke dieren mogelijk scheef komen te liggen in het voordeel van het reproducerende deel, de vrouwelijke dieren. De populatiestructuur zal in dat geval worden gekenmerkt door een in verhouding relatief hoog aandeel vrouwelijke dieren ("kaalwild") en een relatief klein aandeel mannelijke dieren ("herten"). Daardoor zal het aanwaspercentage hoger liggen dan een populatie met een geslachtsverhouding M:V van 1:1. Dit zorgt er voor dat dat een hoger afschotinspanning nodig is om een populatie te stabiliseren dan wel te reduceren, met name onder de vrouwelijke dieren (hinden en smaldieren). Als ingrijpen op populatieniveau (reductieafschot) in de beheerperiode bij nader inzien

noodzakelijk mocht blijken, zal met dit gegeven rekening gehouden moeten worden door vooral afschot van de vrouwelijke dieren uit te voeren.

Het zo nodig uit te voeren afschot in het kader van de verkeersveiligheid en (beperken van) landbouwschade zal zodanig moeten worden uitgevoerd dat daarmee ook het afschrikkend effect zo goed mogelijk wordt bereikt.

Van belang is te weten wat de huidige geslachtsverhouding is. Hiertoe zal de voorjaarsstand op basis van telling van aantal, geslachtsverhouding (GV) en leeftijdsfase bepaald moeten worden met aanvullend op basis van jaarrond waarneming de zomerstand en de verspreiding. Hierbij onderscheid makend in kalf, smaldier, hinde en spitsner, jong hert, volwassen hert.

- Op basis van aantal dient de stand gemonitord te worden.
- Op basis van de geconstateerde geslachtsverhouding (GV) kan inzicht verkregen worden wat, op basis van de ontwikkelingen tot op heden, de mogelijke aanwas zal zijn in het jaar daarop en, als er op basis van overige ervaringen en inzichten het nodig mocht blijken in de stand in te grijpen, welk jaarlijks afschot er in het vrouwelijk deel van de populatie uitgevoerd moet worden.
- De verschillende percepties van een natuurlijke sex-ratio zijn interessant. Huidige inzichten komen steeds meer tot de conclusie dat van een populatie hertachtigen de sex-ratio altijd vrouw-dominant is, door de dispersie, hogere voedselbehoeften. Dat zo'n sexratio zorgt voor problemen bij het uitvoeren van afschot, is natuurlijk een realistisch probleem, maar niet perse een geldig argument om de natuurlijke ontwikkeling bij te sturen.
- Gericht leeftijdsklassenbeheer wordt in de onderhavige damhertenpopulatie (nog) niet als noodzakelijk of wenselijk geacht

Staatsbosbeheer heeft als terrein beherende organisatie al enige ervaring met (het beheer van) damherten populaties in ons land (Veluwe, Noord- en Zuid Holland, Zeeland).

Daarnaast is Staatsbosbeheer vooral het afgelopen decennium geconfronteerd met groeiende populaties op diverse plaatsen in ons land. Om een totaal overzicht en inzicht te verkrijgen is in 2008 rapportage opgesteld door een student van de VU Amsterdam, afdeling Ecologie, getiteld: *Damherten bij Staatsbosbeheer – de gevolgen van uitdijende damhert populaties (Mirjam Minderhoud januari 2009)*.

Een samenvatting van de uitgangspunten zijn te vinden in bijlage 3.

6.12.4 Beheermaatregelen

De FBE Flevoland zal door middel van dit Faunabeheerplan in de voorliggende beheerperiode op de navolgende onderdelen zorgdragen voor de (aanvragen van) benodigde juridische noodzakelijke (onderbouwing van) ontheffingen of aanwijzingen en het verwezenlijken van het gewenste beheer van de damhertpopulatie in Flevoland.

- Faciliteren benodigde ontheffingen etc. i.v.m. afschot t.b.v.. handhaving verkeersveiligheid langs wegen, voorkomen van onnodig lijden, en mocht dit blijken in de komende beheerperiode noodzakelijk te zijn: populatiebeheer vanwege onaanvaardbare schade aan belangen (verkeersveiligheid, landbouw- tuinbouw en bosbouw, flora en fauna);
- Faciliteren en ondersteuning monitoring effecten van de damwildpopulatie in relatie tot (schade aan) belangen en gewenste jaarlijks evaluatie (o.a. eigenschappen populatie, terreingebruik) onder andere door invoering van een (het) faunaregistratiesysteem
- Opstellen Protocol damherten Flevoland in analogie protocol Edelhert.

6.13 Huismus

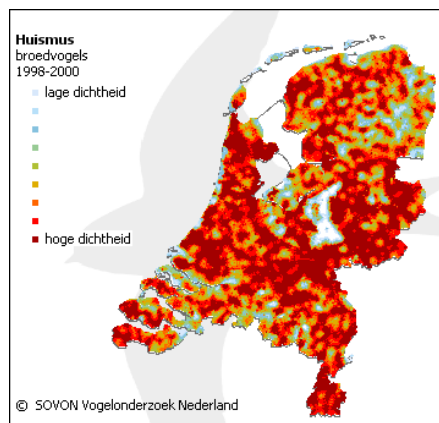

Bron Vogelbescherming Nederland

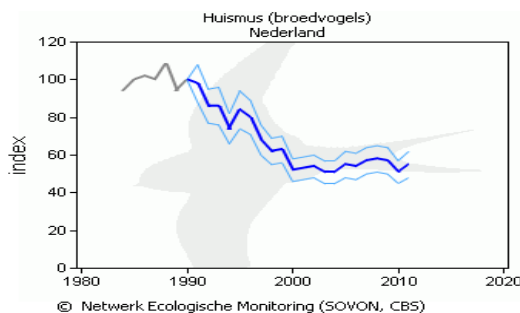
6.13.1 Algemeen (art. 10, lid c)

De huismus is in Nederland een talrijke broedvogel. Het aantal broedvogels bedraagt 500.000 tot 1 miljoen per jaar. De dichtheden van broedvogels zijn landelijk nog steeds hoog maar neemt beduidend af. Het aantal broedparen is sinds 1980 met 50% afgenomen (*Bron vogelbescherming*).

In Flevoland zijn de dichtheden van broedvogels hoog in de Noordoostpolder, hier worden groepen van meer dan 500 huismussen gemeld. In Oostelijk Flevoland variëren de dichtheden van normaal tot hoog, waarbij hoge dichtheden vooral aanwezig zijn rond de kernen Lelystad en Dronten. In Zuidelijk Flevoland zijn de dichtheden zeer variabel, algemeen zijn de dichtheden hier laag behoudens in en direct om de kernen van Almere en Zeewolde. In de afgelopen 10 jaar lijkt de stand zich te stabiliseren (*Bron SOVON 2013*).

Broedvogelatlas 2002

Deze gegevens zijn afkomstig van het Broedvogel Monitoring Project (BMP). Weergegeven is de jaarlijkse populatie-index en het betrouwbaarheids-interval, gebaseerd op tellingen in steekproefgebieden in het hele land. De gegevens uit 1984-1989 kunnen minder betrouwbaar zijn.
SOVON PTT telling 2004

Belangrijke schade aan gewassen in Flevoland betreft pikschade aan afrijpend graan, knoppen van fruitbomen en fruit, soms in combinatie met bevuilingschade. In 2004 is schade aan tarwe met een omvang van een halve hectare aangericht door huismussen. De schade bij dergelijke gevallen is direct aanzienlijk vanwege grote aantallen huismussen. De schade in 2004 is, op basis van een ontheffing beperkt door inzet van de beheermaatregel afschot.

In de bebouwde kommen van de gemeenten wordt regelmatig melding gemaakt van overlast door concentraties huismussen bij en in horecagelegenheden. Door concentraties van huismussen (plaatsgewijs dan wel getalsmatig) ontstaat bij huismussen zowel buiten als binnen snel overlast door poep en veren. De specifieke overlast bestaat uit:

- Vervuiling (terrassen, keukens en interieur)
- Aanwezigheid binnen een (voedsel)hygiëneplan zoals HACCP/BRC/IFC

Ook bevuiling bij voedingsmiddelen verwerkende bedrijven komt voor.

In 2002 is in het belang van de volksgezondheid bij horecagelegenheden in Batavia stad te Lelystad ontheffing aangevraagd voor het vangen van mussen met behulp van het middel alfa Chloralose. Deze ontheffing is niet verleend omdat resumerend gesteld kan worden dat weliswaar sprake kan zijn van overlast veroorzaakt door huismussen, maar dat de volksgezondheid niet aantoonbaar in het geding was en daardoor de wettelijke grondslag om ontheffing te verlenen ontbrak.

6.13.2 Provinciaal beleid

De provincie hanteert in haar beleid de volgende uitgangspunten en regels;

- Op grond van een provinciale vrijstelling is het mogelijk voor grondgebruikers om huismussen opzettelijk te verontrusten in de hele provincie waar schade dreigt of voorkomt.
- Door verjaging en in enkele gevallen bejaging is belangrijke schade tot nog toe voorkomen. De provincie ziet vooralsnog geen aanleiding de populatie huismussen te reguleren.
- In incidentele gevallen kan ontheffing op grond van artikel 68 F&F wet worden verleend.

Op basis van bovenstaande heeft de FBE de navolgende beheerdoelstelling geformuleerd.

6.13.3 Doelstelling beheer (art. 10, lid d en e)

De FBE richt het beheer op het voorkomen en beperken van schade aan gewassen door huismussen in de gehele provincie Flevoland. Het betreft schade aan afrijpend graan, knoppen van fruitbomen en fruit.

Inzet van preventieve maatregelen zoals de inzet van schriklint, aanwezigheid van honden en verstoring door personen hebben niet geleid tot het beoogde resultaat en zijn daarom als onbevredigend te betitelen. De inzet van akoestische middelen zoals een knalapparaat is gezien de ligging van de schadepercelen in de directe omgeving van bebouwing niet wenselijk en blijken bij inzet in de praktijk ook niet blijvend effectief. De huismussen vliegen wel op maar vallen daarna op beperkte afstand weer in op de schadegevoelige percelen zodat er geen sprake is van definitieve verjaging (*bron SFF*).

De schade is in de periode 2009-2013 voorkomen omdat op basis van de provinciale vrijstelling huismussen verjaagd worden ter voorkoming en beperking van schade aan gewassen in combinatie met de verleende ontheffing voor afschot aan faunabeheerders van de SFF. Verjaging door middel van afschot van huismussen op schadepercelen blijkt tot nu toe effectief om ook incidentele schade beperkt te houden.

Van overlast bij Horecagelegenheden en voedingsmiddelen verwerkende bedrijven wordt structureel melding gemaakt bij gemeenten maar het betreft doorgaans incidenten. Indien er zich in de beheerperiode dergelijke gevallen voordoen zullen de gemeenten de eigenaren van deze locaties zo nodig adviseren op welke wijze zij deze locaties preventief ongeschikt kunnen maken of te verwijzen naar bedrijven die hierin gespecialiseerd zijn. Indien het, uit oogpunt van volksgezondheid, noodzakelijk blijkt om in bijzondere gevallen mussen te vangen en/of te doden zal door faunabeheerders van de SFF of gemeenten, namens de FBE, ontheffing aangevraagd worden bij de provincie.

6.13.4 Beheermaatregelen (art. 10, lid g)

Ter voorkoming en beperking van schade aan gewassen worden in de beheerperiode op gebiedsniveau de volgende maatregelen genomen:

- Verjagen van huismussen
 - Met visuele middelen
 - Met akoestische middelen

In incidentele gevallen wanneer bovengenoemde maatregelen onvoldoende effect blijken te hebben wordt ter voorkoming en beperking van schade gebruik gemaakt van de maatregel afschot.

Werkwijze

De grondgebruiker zal bij dreigende schade melding maken van de dreigende schade bij de SFF en in eerste instantie de volgende maatregelen inzetten:

- Verjagen van huismussen met visuele middelen zoals o.m. schriklint en akoestische middelen zoals o.m. knalapparaat, fysieke aanwezigheid, claxon, vogelafweerpistool

Indien blijkt dat deze preventieve maatregelen onvoldoende effect hebben wordt op verzoek van de grondgebruiker door de faunabeheerders van de SFF gebruik gemaakt van het geweer als akoestisch middel om de huismussen te verjagen.

Indien de huismussen niet blijvend verjaagd worden door de inzet van genoemde middelen zal worden overgegaan tot afschot van huismussen als preventief middel.

De beheermaatregel afschot wordt onder de volgende voorwaarde ingezet:

- Afschot alleen op of in de directe nabijheid van de schadepercelen.

6.13.5 Plaats en periode inzet beheermaatregelen (art. 10, lid j)

Schadegevoelige gewassen zijn afrijpende granen, knoppen van fruit en fruit. De beheermaatregelen worden in het gehele werkgebied op deze gewassen ingezet in de periode dat schade kan ontstaan, te weten: het (vroeg) voorjaar en de zomer tot en met 31 augustus.

Het tijdstip van inzet van de beheermaatregel is van zonsopkomst tot zonsondergang.

6.13.6 Effectiviteit van beheermaatregelen (art. 10, lid k)

De FBE verwacht op basis van gevoerd beheer in de afgelopen 10 jaar dat bij inzet van de beheermaatregelen dat schade aan gewassen wordt voorkomen.

Het duurzaam behoud van de populatie huismussen wordt niet in gevaar worden gebracht door de maatregel afschot. Bepalend hierbij is:

- Op basis van de schadereferentie zal slechts incidenteel zal gebruik gemaakt worden van de beheermaatregel afschot.
- De huismus in de Nederland omringende landen een algemeen voorkomende soort is met relatief hoge dichtheden.

6.13.7 Uitvoering beheermaatregelen (art. 10, lid l ged.)

De uitvoering van de beheermaatregelen zal gedurende de beheerperiode als op de volgende wijze plaatsvinden:

Organisatie

1. De houder van de ontheffing voor afschot is de FBE
2. De uitvoering van de beheermaatregelen wordt gecoördineerd door de secretaris van de FBE
3. De FBE stelt voor verslaglegging van gegevens en beheermaatregelen kwalitatieve en uniforme formulieren ter beschikking.
4. De secretaris van de FBE adviseert grondgebruikers bij de uitvoering van schadevoorkomende maatregelen
5. De secretaris van de FBE is verantwoordelijk voor de verslaglegging van de uitgevoerde beheermaatregelen van de grondgebruikers, de FBE is verantwoordelijk voor het aanleveren van de verslaglegging aan Gedeputeerde Staten van de Provincie

Uitvoering

Voorafgaand aan de periode waarin schade aan gewassen kan ontstaan, dient de grondgebruiker aan de secretaris van de FBE een overzicht aan te leveren van schadegevoelige percelen op kaart en de namen en adresgegevens van de jachthouder(s) van deze percelen.

De faunabeheerders van de SFF zijn belast met de uitvoering van afschot. Zij kunnen zich bij de inzet van de beheermaatregel afschot laten vergezellen door maximaal 4 jachtaktehouders.

Er mag alleen dan van de beheermaatregel afschot gebruik gemaakt worden indien de inzet van 2 preventieve maatregelen onvoldoende zijn gebleken.

De inzet van de beheermaatregel afschot mag niet eerder worden ingezet dan nadat de grondgebruiker bij de eerste actie op het betreffende perceel hiervan 24 uur van te voren melding heeft gemaakt bij de secretaris van de FBE onder vermelding van:

Naam en telefoonnummer, locatie en perceel en tijdstip en aard van de voorgenomen handelingen.

6.13.8 Monitoren van beheermaatregelen (art. 10, lid 1 ged.)

(zie hoofdstuk 7)

6.14 Beheer overige soorten

6.14.1 Algemeen

De soorten waarvoor de FBE beleid en randvoorwaarden heeft opgenomen zijn:

1. Gedomesticeerde gans “Soepgans”
2. Nijlgans en Canadese gans (exoten)
3. Ganzen binnen bebouwde kom
4. Verwilderde kat
5. Verwilderde duif
6. Konijn
7. Woelrat
8. Muskusrat en Beverrat
9. Knobbelzwaan binnen bebouwde kom

1 Gedomesticeerde gans “Soepgans” in de bebouwde kom

Bron NOJG

Het aantal gedomesticeerde ganzen in de bebouwde kommen van gemeenten neemt toe (*bron gemeenten Flevoland*). In geval van (dreigend) gevaar voor de verkeersveiligheid of overmatige overlast (territoriaal gedrag van ganzen in woonwijken of ernstige bevuiling) zullen faunabeheerders van de SFF of gemeenten, namens de FBE, ingrijpen in de groepen ganzen. Uitgangspunt hierbij is dat een aantal ganzen zal worden gevangen en indien mogelijk verplaatst naar een locatie binnen de bebouwde kom waar zij geen gevaar vormen voor de verkeersveiligheid en/of overlast veroorzaken. Indien dit niet mogelijk is zullen faunabeheerders van de SFF of gemeenten, namens de FBE, overgaan tot het doden van de te vangen ganzen. In situaties waarin het in het kader van dreigende verkeersveiligheid of overlast niet verantwoord is dat groepen ganzen groeien, zal worden overgegaan tot het schudden van eieren of het wegnemen van de aanwas van de groep. De beheermaatregelen worden uitgevoerd binnen de kaders van de gezondheid en welzijnswet voor dieren.

2 Nijlgans, Canadese gans en gedomesticeerde gans buiten bebouwde kom

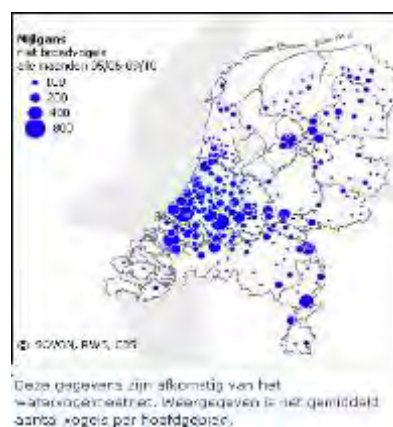
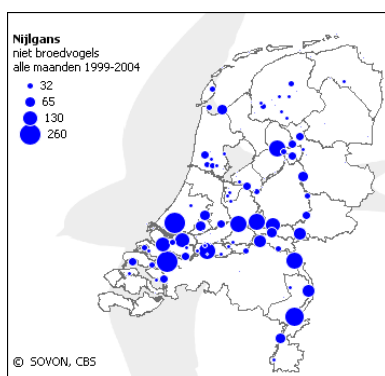
Bron KNJV

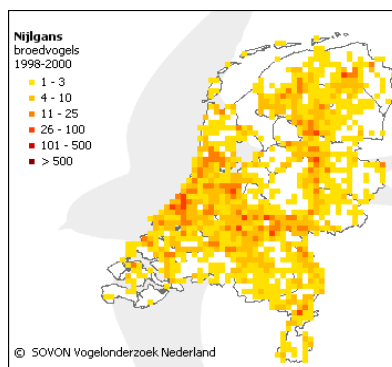
De Nijlgans is geen inheemse diersoort en als zodanig ook niet beschermd in het kader van de Flora- & Faunawet.. De Canadese gans is aangewezen als beschermde inheemse diersoorten die in het gehele land belangrijke schade aanricht en mogen zowel verontrust, gevangen als gedood worden door de grondgebruiker en bij dreigende schade mag de jager op verzoek van de grondgebruiker deze soorten ook met het geweer bestrijden, mits het perceel gelegen is in een veld dat voldoet aan de afmetingen van een jachtveld conform Flora- en faunawet.

De gedomesticeerde gans is een onbeschermde soort in het kader van de Flora- en faunawet. De Nijlgans is taxonomisch geen ganzensoort maar een eendenssoort die door zijn grootte gans genoemd wordt. De nijlgans is een algemeen voorkomende soort in Flevoland. De Canadese gans en gedomesticeerde gans komt nog weinig voor in het buitengebied van de provincie.

Schade door nijlganzen wordt niet meer afgesplitst van de overige ganzen.

De schade aan landbouwgewassen door nijlganzen is structureel geworden maar door de uitvoering van de beheermaatregel afschot nog beperkt in omvang. Het betreft incidentele gevallen wat naar verwachting ook in de komende beheerperiode zo zal blijven. Het aantal nijlganzen in Flevoland is toegenomen van ca. 60 exemplaren in 2004 tot 300 exemplaren in 2006 en meer dan 2000 in 2012 (SOVON 2012, SFF 2012). De groei is nog steeds > 5% per jaar en de verwachting is dat deze zich doorzet met name bij de broedvogels. De niet broedvogels lijken zich landelijk te stabiliseren. In de Provincie Flevoland is met name in en rond het Ketelmeer een grote concentratie nijlganzen.

In de beheerperiode is het afschot van nijlganzen als volgt geweest:

Gebied	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	gemiddeld
NOP	197	3	24	180	283	137
OFL	584	198	722	1150	1485	828
ZFL	13	0	0	0	0	13
Totaal	794	201	746	1330	1768	978

In de beheerperiode 2008-2013 was er geen aanwijzing voor afschot van nijlganzen in Zuidelijk Flevoland. De afschotgegevens onderschrijven het beeld hogere aantallen in de Noordoostpolder en in hoofdzaak hoge aantallen in Oostelijk Flevoland. Uit waarnemingen van grondgebruikers en de jachtopzichters kan afgeleid worden dat inheemse ganzen door de toename van nijlganzen lokaal verdrongen worden uit zowel broed- en foerageergebieden. Uit waarnemingen van de beheerder van de Oostvaardersplassen blijkt dit daar niet aan de orde. Dit is waarschijnlijk terug te voeren op de concentratieplaatsen van nijlganzen in de Provincie tussen oostelijk Flevoland en de Noordoostpolder.

Beheermaatregelen

In het ganzenakkoord zijn de nijlgans en de Canadese gans gedefinieerd als exoten en de gedomesticeerde gans en hybriden als onbeschermde soort in de groep exoten. Het streven is de landelijk de populaties exoten planmatig weg te nemen (zo veel mogelijk reduceren). De Faunabeheereenheid volgt dit beleid. Concreet betekent dit dat grondgebruikers binnen de kaders van het ganzenakkoord nijlganzen, Canadese ganzen en gedomesticeerde ganzen mogen vangen en doden met de daarvoor wettelijk toegestane middelen. Om de stand planmatig te reduceren zal de beheermaatregel afschot worden ingezet met de daarvoor toegestane middelen in het Agrarisch gebied. De beheermaatregel afschot zal plaats vinden op de agrarische percelen in de gehele provincie op basis van aanwijzing. Hierbij in acht genomen dat het gebruik van het geweer en/of kogelbuks voor het doden van Nijlganzen op grond van artikel 67 (aanwijzing provincie) plaats dient te hebben. Faunabeheerders van de SFF en jachthouders aangesloten bij de SFF.

Met de inzet van deze beheermaatregel verwacht de FBE de stand van nijlganzen planmatig te kunnen reduceren in de beheerperiode, de stand van Canadese ganzen en gedomesticeerde ganzen niet te laten groeien en daardoor de schade aan gewassen te beperken.

Periode en inzet beheermaatregel

De beheermaatregel afschot wordt jaarrond ingezet van een periode van 1 uur voor zonsopkomst tot 1 uur na zonsondergang. Hierbij in acht genomen dat trekganzen in rustgebieden niet verontrust mogen worden door de beheermaatregel afschot in de periode 1 november tot 1 maart.

In Flevoland is op gebiedsniveau uit monitoren bekend geworden dat aantallen nijlganzen sterk groeien en de verspreiding beperkt blijft tot concentratieplaatsen. De grootste is in en rond het

ketelmeer en in de zuidwesthoek van Zuidelijk Flevoland. Van uit de concentratieplaatsen verspreiden de dieren zich in het agrarisch gebied om te foerageren. De grootste aantallen in de nabijheid van de concentratieplaatsen. Om inzicht verder te ontwikkelen blijft de FBE structureel monitoren op FBE niveau. Voor de beheerperiode bestaat het monitoren door de FBE uit verzamelen en registreren van de afschotcijfers voor zover afschot heeft plaatsgevonden. De uitvoering hiervan wordt verricht door de SFF.

3 Ganzen binnen bebouwde kom

Bron Duke Faunabeheer

Met de toename van het aantal broedende ganzen in Flevoland neemt ook het aantal broedende ganzen toe binnen de bebouwde kommen van gemeenten. Het betreft in de huidige situatie kleine aantallen grauwe ganzen verspreid in kernen in de provincie en een kleine kolonie brandganzen in Dronten. De ganzen zoeken vooral plaatsen op met rust, water en kort gras in de directe omgeving. Veelal bevinden zich de ganzen dan ook in of in de directe nabijheid van parken, wandelgebied/stroken en industrieterreinen. De vogels zijn beschermd en mogen daarom niet verstoort, verontrust, gevangen en/of gedood worden. In geval van dreigende problemen met openbare veiligheid of eventuele andere schade zal de FBE op verzoek van de betreffende gemeente, de gemeente adviseren bij het creëren van een oplossing voor het probleem. Ter voorkoming van problemen met betrekking tot de openbare veiligheid (vooral aanrijdingen) kunnen gemeenten zelf hun maaibeheer aanpassen op risicovolle plaatsen of derden daarover adviseren. Door gras langer te laten groeien, worden dergelijke plaatsen onaantrekkelijk voor ganzen.

4 Verwilderde kat

Bron KNJV

De populatie verwilderde katten neemt sinds 2005 in Nederland in hoog tempo toe. In steeds meer steden vormen zij grote groepen van soms wel 25 dieren of meer. Organisaties van vrijwilligers (met name Dierenbescherming Nederland) proberen op een diervriendelijke manier de groei in te

dammen. Gemeentelijke instanties onderkennen het probleem. Verwilderde katten kunnen grotendeels niet in een dierenasiel opgenomen worden, omdat ze niet bij mensen herplaatst kunnen worden. Het doden van de groepen heeft geen zin, omdat er op diezelfde plaats weer een nieuwe groep zal ontstaan. Uit studies is gebleken dat de effectiefste oplossing bestaat uit het vangen, onvruchtbaar maken en terugplaatsen van de groep katten. (bron gemeenten Flevoland)

Om te voorkomen dat er te veel zwervkatten in de steden komen, zou de stad als leefomgeving minder aantrekkelijk gemaakt moeten worden voor zwervkatten. Dit kan door het voedselaanbod en de beschikbare schuil- en nestplaatsen te verminderen (dit zal in de meeste gevallen echter praktisch niet haalbaar zijn). Het verminderen van het voedselaanbod heeft het grootste effect, aangezien de populatiedichtheid en de leefwijze van de katten hiervan afhankelijk is. Dit betekent vooral dat de katten niet bijgevoerd mogen worden en dat vuilniszakken niet bereikbaar voor katten mogen zijn. Maar dit alleen is niet genoeg (bron *Dierenbescherming*).

In de bebouwde kommen van gemeenten in de provincie Flevoland is een stabiel tot licht groeiende populatie verwilderde katten aanwezig. De groei wordt hoofdzakelijk veroorzaakt omdat er steeds nieuwe dieren zwerven en verwilderen. Deze katten hebben als predator invloed op de prooidierfauna die in de bebouwde kommen leven (voornamelijk vogels en kleine zoogdieren). Het uitgangspunt van de gemeenten is ervoor zorg te dragen dat deze verwilderde katten niet komen tot voortplanting. De predatiedruk van de verwilderde katten wordt hierdoor zo beperkt mogelijk gehouden. Onder andere de Dierenbescherming draagt zorg voor voorlichting naar eigenaren van katten om te voorkomen dat er te veel zwervkatten in de steden komen. Ook stelt de Dierenbescherming informatie over methoden ter beschikking aan de gemeenten om het voedselaanbod in bebouwde kommen te verminderen. De gemeenten zullen zo mogelijk in samenwerking met de Dierenbescherming (Lelystad en Dronten al structurele afspraken) de verwilderde katten vangen en steriliseren en deze vervolgens weer terugplaatsen in de omgeving waar zij gevangen zijn.

Mocht in de beheerperiode blijken dat het aantal verwilderde katten in de bebouwde kommen sterk zal toenemen, zullen de gemeenten in overleg met de FBE, als grond voor een eventuele ontheffingsaanvraag, nieuwe uitgangspunten voor beheer formuleren. Een en ander als grond voor eventueel ingrijpen in de populatie verwilderde katten. Buiten de bebouwde kom is tot december 2013 gebruik gemaakt van de provinciale aanwijzing voor het doden van verwilderde katten. In dit kader is het afschot van verwilderden katten als volgt geweest:

	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12
Verwilderde kat					
NOP	56	46	36	31	22
OFL	95	24	31	25	16
ZF	44	9	58	8	0

De aanwijzing ex. Artikel 67 is op 3 december 2013 door GS ingetrokken naar aanleiding van een motie van Provinciale Staten Flevoland. Mocht in de beheerperiode blijken dat het beheer van verwilderde katten noodzakelijk wordt geacht, zal de FBE overgaan tot aanvraag van artikel 67. Een en ander als grond voor ingrijpen in de populatie verwilderde katten.

5 Verwilderde duif

Bron Duke Faunabebeer

In de bebouwde kommen van de gemeenten zijn in de huidige situatie in beperkte mate gevallen bekend van schade aan gebouwen of gevaar voor de volksgezondheid en/of overlast door concentraties verwilderde duiven. Door concentraties van dieren (plaatsgewijs dan wel getalsmatig) ontstaat bij duiven snel overlast door poep, kadavers, geluid en veren. De specifieke overlast bestaat uit:

- Vervuiling (gevels, daken en ramen);
- Hygiëneproblemen in openbare ruimtes;
- Aanwezigheid binnen een (voedsel)hygiëneplan zoals HACCP/BRC/IFC en EFSIS;
- Verstoring van alarminstallatie.

Indien er zich in de beheerperiode dergelijke gevallen voordoen zullen de gemeenten de duiven (laten) verjagen buiten het broedseizoen. Ter voorkoming van nestelen van verwilderde duiven op ongewenste plaatsen zullen de gemeenten de eigenaren van deze locaties zo nodig adviseren op welke wijze zij deze locaties preventief ongeschikt kunnen maken of te verwijzen naar bedrijven die hierin gespecialiseerd zijn.

Indien blijkt dat preventieve maatregelen onvoldoende effect hebben zal namens de FBE, op verzoek van de gemeenten, een valkenier met roofvogel zo nodig en buiten het broedseizoen ingrijpen in de populatie verwilderde duiven door verjaging.

6 Konijn

(Bron Faunafonds)

Jacht en landelijke vrijstelling

Het konijn is een beschermde inheemse diersoort. Het konijn is op grond van artikel 32 F&F wet ook aangewezen als wildsoort en is hierdoor van 15 augustus t/m 31 januari bejaagbaar. Daarnaast geldt het gehele jaar een landelijk vrijstelling om in te grijpen in de populatie konijnen ter voorkoming van schade aan gewassen en bossen. Het aantal meldingen van landbouwschade veroorzaakt door konijnen was in de periode 2008 – 2013 geen:

De schade aan gewas blijkt beperkt, er wordt verwacht dat deze ook niet zal toenemen en incidenteel zal blijven.

Provinciale ontheffing

De provincie heeft ter bescherming van vitale maatschappelijke belangen, op grond van artikel 68 F&F wet, de faunabeheereenheid ontheffing verleent voor het vangen en/of doden van konijnen. Faunabeheerders van de SFF dienen in dit kader de konijnenstand op waterkeringen en sluizen en op brughoofden en spoorbermen te beperken. Het aantal meldingen van graafschade veroorzaakt door konijnen was in de periode 2008-2013 als volgt:

	NOP	OFL	ZFL
Totaal	---	--	2x graafschade dijken

De graafschade is beperkt tot twee gevallen die gemeld zijn. Niet alle schade wordt gemeld waardoor de gemelde graafschade de ondergrens betreft van de werkelijke schade. Door de relatieve hoge lokale dichtheid van konijnen ter plaatse is de schade in omvang aanzienlijk geweest. De bestrijding door middel van afschot is effectief gebleken. In de periode 15 augustus tot en met 31 januari zijn konijnen als wildsoort bejaagbaar.

In de periode 2008 - 2013 is het afschot als volgt geweest:

	NOP	OFL	ZFL
Totaal	51	101	268

Op basis van toenemend afschot en waarnemingen van de jachtopzichters van de SFF lijkt de stand toe te nemen (te herstellen). Omdat tot nu toe het bestrijden van schade door konijnen afdoende is geregeld, vinden Gedeputeerde Staten, conform het gestelde in de Nota Flora en Fauna van de Provincie, voorsnog dat er geen verdere aanvullingen nodig zijn om de konijnenstand te beperken. Op basis van de uitgevoerde beheermaatregelen en de effectiviteit onderschrijft de FBE het uitgangspunt van GS.

In geval van (dreigende) schade aan industrieterreinen en sportvelden en infrastructurele werken zullen de gemeenten, indien technisch mogelijk en economisch verantwoord, in eerste instantie preventieve maatregelen treffen om konijnenschade te voorkomen door het plaatsen van konijnenwerend raster.

Indien preventieve maatregelen (naar verwachting) onvoldoende effect hebben zullen faunabeheerders van de SFF of gemeenten, namens de FBE, ontheffing aanvragen om de konijnenstand lokaal te beperken.

Ministeriële ontheffing

In geval van dreigende schade aan begraafplaatsen zal door de FBE namens de SFF en gemeenten ontheffing bij de minister worden aangevraagd om de konijnenstand te beperken.

Uitvoering ontheffing algemeen

Uitgangspunt voor beperken van de konijnenstand is dat konijnen worden gevangen met buidel en fret. Indien mogelijk zullen de gevangen konijnen, op grond van een daartoe verkregen ontheffing, worden teruggeplaatst (artikel 75 F&F wet, bevoegd gezag minister) in gebieden waar geen schade te verwachten valt. Indien de genoemde maatregelen onvoldoende effect hebben zal worden overgegaan tot doden van konijnen met geweer en gebruik van een kunstmatige lichtbron. In uitzonderingsgevallen kan de gemeente overwegen gebruik te maken van jachtvogels voor het doden van konijnen. Hierbij valt te denken aan locaties waar vangen niet heeft geleid tot gewenst effect en de inzet van het geweer in eerste instantie niet wenselijk is (onder meer de bebouwde kom en begraafplaatsen)

7 Woelrat

Bron KNJV

Woelratten komen algemeen voor in heel Nederland, met uitzondering van de Waddeneilanden en kunnen plaatselijk belangrijke schade veroorzaken. Deze schade bestaat uit het aanvreten van wortels in bijvoorbeeld boomgaarden, bollenvelden en tuinderijen, of het van onderaf opeten van gewassen, zoals knol- en bolgewassen, witlof, peen, aardappels en bieten. Het betreft hierbij zowel schade aan duurzame als niet duurzame teelten. Dit omdat schade door woelratten niet volgens een jaarlijks terugkerend patroon verloopt en veelal niet op dezelfde plaatsen. Schade ontstaat doorgaans lokaal en piekt in een aantal jaren om daarna weer achterwege te blijven. Het is hierom moeilijk te voorspellen waar en wanneer naar verwachting schade zal ontstaan.

In de afgelopen beheerperiode is in Flevoland in 2010 een melding van schade geweest in fruitteelt en is aan de FBE ontheffing verleend voor het vangen en doden van woelratten ter beperking van schade aan landbouwgewassen.

Hierom hanteert de FBE de inzet van een ontheffing op basis van schadereferentie volgens onderstaande beheermaatregelen zodat indien noodzakelijk snel en adequaat schade beperkt kan worden zonder de stand van woelratten in het geding komt.

Specifiek is de ontheffing in twee achtereenvolgende beheerperiodes (10 jaar) tot nog toe gebruikt in zes situaties waarin schade aan fruitteelt is ontstaan (fruitbomen).

Beheermaatregelen:

Ter voorkoming van schade door woelratten dienen grondgebruikers de volgende maatregelen te treffen:

- Kort houden van de vegetatie tussen fruitbomen door te maaien als werende maatregel.
- Structureel wegvangen van mollen om nieuwe mollenritten, waarvan woelratten gebruik maken, te voorkomen.
- Plaatsen van roofvogelkasten voor het aantrekken van natuurlijke vijanden van de woelrat.

Indien de maatregelen preventieve maatregelen onvoldoende effect (dreigen te) hebben worden conform de verleende ontheffingen in de afgelopen beheerperiode de volgende beheermaatregelen ingezet:

- Vangen en doden met klemmen.
- Vangen met vangkooien en kastvallen.

De maatregelen zijn jaarrond inzetbaar en worden uitgevoerd door Faunabeheerders van de SFF in samenwerking met agrariërs.

De inzet van de beheermaatregelen vangen en doden met klemmen, vangkooien en kastvallen heeft vooral effect gehad op het vangen en doden van mollen en beperkt effect op het vangen en doden van woelratten. Indirect effect hiervan is dat invulling is gegeven aan de bevredigende oplossing, te weten de vermindering van het aantal mollenritten waar woelratten gebruik van maken.

8 Muskusrat en Beverrat

Bron KNJV

Voor actieve bestrijding van muskusratten en beverratten in de provincie Flevoland hebben Gedeputeerde Staten, op grond van artikel 67 F&F wet, muskusrattenbestrijders van het waterschap, faunabeheerders van de SFF en jachttaktheouders aangewezen. Het waterschap heeft een protocol opgesteld voor de bestrijding van muskusratten en beverratten in het werkgebied van de FBE. De FBE onderschrijft dit protocol en is in de uitvoering volgend aan dit protocol. Het protocol is opgenomen in bijlage 1.

9 Knobbelzwanen binnen bebouwde kom en recreatieterrein

Bron KNJV

In beperkte aantallen broeden knobbelzwanen ook binnen bebouwde kommen, doorgaans aan de randen of in grootschalige groengebieden (parken en wandelgebieden). Ook verblijven knobbelzwanen op recreatiestranden waar ze strandjes en ligweiden bevuilen. De vogels zijn beschermd en mogen daarom niet verstoord, verontrust, gevangen en/of gedood worden. In geval van dreigende problemen met openbare veiligheid of eventuele andere schade of overlast zal de FBE op verzoek van de betreffende gemeente, de gemeente adviseren bij het creëren van een oplossing voor het probleem. Ter voorkoming van problemen met betrekking tot knobbelzwanen (vooral aanrijdingen of dreigen naar wandelaars en honden tijdens het broeden en in de kuikentijd) kan de gemeente een zone rond de broedplaats afschermen door een tijdelijke buiten gebruikstelling en/of tijdelijk raster langs wegen of derden daarover adviseren.

7 Monitoren

7.1 Algemeen

In het faunabeheerplan zijn onderstaande soorten behandeld waarvoor beheermaatregelen noodzakelijk worden geacht. Het gaat om 15 soorten vogels en negen soorten zoogdieren. In de onderstaande tabel is een overzicht op hoofdlijnen gegeven van de status die de verschillende soorten ten aanzien van het provinciaal- en landelijk beleid hebben, de geplande beheermaatregelen en de grond voor deze maatregelen.

Soort	Status	Maatregel	Grond
Faunabeheerplan			
Brandgans	Beschermd	Vrijstelling verjagen	Beleid Provincie
Grauwe Gans	Beschermd	Vrijstelling verjagen Ontheffing doden Aanwijzing doden	Beleid Provincie GAK akkoord Faunabeheerplan
Kleine Rietgans	Beschermd	Vrijstelling verjagen	Beleid Provincie
Kolgans	Beschermd	Vrijstelling verjagen Ontheffing doden	Beleid Provincie GAK akkoord Faunabeheerplan
Rietgans	Beschermd	Vrijstelling verjagen	Beleid Provincie
Haas	Beschermd Wildsoort	Vrijstelling verjagen Ontheffing doden Jachtperiode	Beleid Provincie Faunabeheerplan Landelijk
Holenduif	Beschermd	Vrijstelling verjagen Ontheffing doden	Beleid Provincie Faunabeheerplan
Knobbelzwaan	Beschermd	Vrijstelling verjagen Ontheffing doden	Beleid Provincie Faunabeheerplan
Ree	Beschermd	Vrijstelling verjagen Ontheffing doden	Beleid Provincie Faunabeheerplan
Roek	Beschermd	Vrijstelling verjagen	Beleid Provincie
Vos	Beschermd	Vrijstelling verjagen Vrijstelling doden Ontheffing lichtbron	Landelijk Landelijk Beleid Provincie
Wilde Eend	Beschermd Wildsoort	Vrijstelling verjagen Jachtperiode	Beleid Provincie Landelijk
Edelhert	Beschermd	Ontheffing doden	Beleid Provincie Faunabeheerplan
Damhert	Beschermd	Ontheffing doden	Beleid Provincie Faunabeheerplan
Huismus	Beschermd	Vrijstelling verjagen Ontheffing vangen/doden	Beleid Provincie Faunabeheerplan
Faunabeheerplan Overige soorten			
Verwilderde Kat	Onbeschermd	Aanwijzing doden buiten bebouwde kom Vangen/steriliseren binnen bebouwde kom	Beleid Provincie Regels ministerie
Verwilderde Duif	Onbeschermd	Verjagen/doden in bebouwde kom	Regels ministerie
Soepgans	Onbeschermd	Vangen/doden in	Beleid provincie

		bebouwde kom	
Konijn	Beschermd	Vrijstelling verjagen Vrijstelling doden Ontheffing doden Jachtperiode	Beleid Provincie Landelijk gewas Faunabeheerplan Landelijk
	Wildsoort		
Woelrat	Beschermd	Ontheffing doden	Beleid Provincie
Muskusrat en Beverrat	Beschermd	Aanwijzing doden	Beleid Provincie
Nijlgans	Onbeschermd	Aanwijzing doden	Beleid provincie
Ganzen bebouwde kom	Beschermd	Ontheffing verstoren verontrusten	Regels ministerie
Knobbelzwanen bebouwde kom	Beschermd	Ontheffing verstoren verontrusten	Regels ministerie
Overige soorten			
Meerkoet	Beschermd	Vrijstelling verjagen	Beleid Provincie
Kauw	Beschermd	Verjagen en doden	Landelijke vrijstelling
Zwarte Kraai	Beschermd	Verjagen en doden	Landelijke vrijstelling

Tabel 7.1

7.2 Monitoren fauna en beheermaatregelen

Ten behoeve van de voorbereiding en uitvoering van planmatig, duurzaam beheer van de genoemde soorten is het van belang inzicht te hebben in:

- aantallen en verspreiding van soorten.
- Beheermaatregelen.
- effect van beheermaatregelen.

De taak van de Faunabeheereenheid in dit kader is specifiek monitoren van soorten waarvoor planmatig duurzaam beheer wordt voorgestaan en/of uitgevoerd op basis van provinciaal beleid en/of monitoren van beheermaatregelen waarvoor de Provincie ontheffing heeft verleend. Uitgangspunt hierbij is dat de Faunabeheereenheid waar mogelijk gebruik zal maken van reeds bestaande monitoring door gegevensbeherende organisaties zoals bijvoorbeeld SOVON. Voor het monitoren van de aantallen en verspreiding van bovengenoemde soorten, beheermaatregelen en effecten van de beheermaatregelen betekent dit concreet:

Soort	Aantallen en verspreiding	Maatregelen	Effect van maatregelen
Faunabeheerplan	Monitoren	Monitoren	Monitoren
Overwinterende ganzen			
Brandgans	SOVON	--	SOVON/Alterra Faunafonds
Grauwe Gans	SOVON	FBE	SOVON/Alterra Faunafonds
Kleine Rietgans	SOVON	--	SOVON/Alterra Faunafonds
Kolgans	SOVON	FBE	SOVON/Alterra Faunafonds
Rietgans	SOVON	--	SOVON/Alterra

			Faunafonds
Grauwe gans overzomerend	SOVON Rijkswaterstaat	FBE	SOVON/Alterra Faunafonds
Haas	FBE	FBE SFF in jachtperiode	FBE Faunafonds
Holenduif	SOVON	FBE	FBE Faunafonds
Knobbelzwaan	SOVON	FBE	FBE Faunafonds
Ree	FBE	FBE	FBE Faunafonds
Roek	SOVON	FBE	FBE Faunafonds
Vos	FBE	FBE	FBE Faunafonds
Wilde Eend	SOVON	FBE SFF in jachtperiode	FBE Faunafonds
Edelhert	Staatsbosbeheer	FBE	Staatsbosbeheer
Damhart	Staatsbosbeheer	FBE	FBE
Huismus	SOVON	FBE	FBE, Faunafonds Gemeenten
Faunabeheerplan Overige soorten			
Verwilderde Kat	SFF Gemeenten	SFF Gemeenten	SFF Gemeenten
Verwilderde Duif	SFF Gemeenten	SFF Gemeenten	SFF Gemeenten
Soepgans	SFF Gemeenten	SFF Gemeenten	SFF Gemeenten
Konijn	FBE	FBE Gemeenten SFF in jachtperiode	FBE Gemeenten SFF
Woelrat	FBE	FBE	FBE Faunafonds
Muskusrat en Beverrat	LCCM	LCCM	LCCM
Nijlgans	SOVON	SFF	SFF
Ganzen bebouwde kom	Gemeenten	Gemeenten	Gemeenten
Knobbelzwanen bebouwde kom	Gemeenten	Gemeenten	Gemeenten
Overige soorten			
Meerkoet	FBE	FBE	FBE Faunafonds
Kauw	SOVON	SFF	SOVON Faunafonds
Zwarte Kraai	SOVON	SFF	SOVON Faunafonds

Tabel 7.2

Voor het monitoren van aantallen en verspreiding en beheermaatregelen heeft de FBE in de afgelopen beheerperiode gebruik gemaakt van de SFF. Ook voor de beheerperiode 2014 - 2018 zal voor het monitoren gebruik worden gemaakt van de SFF. Alle data die de SFF verzamelt wordt ten

behoefte van de evaluatie van het faunabeheer van de FBE ter beschikking gesteld aan de Provincie. De FBE verzamelt jaarlijks de gegevens van de organisaties die monitoren. De FBE maakt hiertoe afspraken met SOVON. Hiermee wordt jaarlijks een juist beeld verkregen van de actuele stand van zaken bij de uitvoering van planmatig duurzaam beheer en kan er, in overleg met de Provincie, zo nodig bijgestuurd worden.

7.3 Monitoren door Faunabeheereenheid

Binnen het in de bovenstaande tabel beschreven taakveld van de FBE dienen de volgende gegevens gemonitord te worden:

Soort	Aantallen en verspreiding	Maatregelen	Effect van maatregelen
Faunabeheerplan	Monitoren	Monitoren	Monitoren
Overwinterende ganzen			
Grauwe Gans	--	Preventie Verjaging Doden	--
Kolgans	--	Preventie Verjaging Doden	--
Grauwe gans overzomerend	Aantallen en verspreiding zomer	Preventie Verjaging Doden	
Haas	Aantallen en verspreiding voorjaar	Preventie Doden	Lokaal effect methode en middelen
Holenduif	--	Preventie Verjaging Doden	Lokaal effect methode en middelen
Knobbelzwaan	--	Preventie Verjaging Doden	Lokaal effect methode en middelen
Ree	Aantallen en verspreiding voorjaar	Preventie Doden Wildreflectoren Valwild	Lokaal effect methode en middelen
Roek	--	Preventie Verjagen	Lokaal effect methode en middelen
Vos	Aantallen en verspreiding voorjaar en burchten	Preventie Doden Inzet lichtbron	Lokaal effect methode en middelen
Wilde Eend	--	Verjagen	Lokaal effect methode en middelen
Edelhert	--	Doden	--
Damhert	--	Doden	Lokaal effect methode en middelen
Huismus	--	Preventie Verjaging Doden	Lokaal effect methode en middelen
Faunabeheerplan Overige soorten			
Verwilderde Kat	--	--	--
Verwilderde Duif	--	--	--
Soepgans	--	--	--
Konijn	Aantallen en verspreiding	Preventie Doden	Lokaal effect methode en middelen

Woelrat	Aantallen en verspreiding	Preventie Doden	Lokaal effect methode en middelen
Muskusrat en Beverrat	--	--	--
Nijlgans	--	--	--
Ganzen bebouwde kom	--	--	--
Knobbelzwanen bebouwde kom	--	--	--
Overige soorten			
Meerkoet	--	Verjagen	Lokaal effect methode en middelen
Kauw	--	--	--
Zwarte Kraai	--	--	--

Tabel 7.3

7.4 Specificatie monitoren

De wijze van monitoren door de FBE is op genoemde onderdelen als volgt:

Aantallen en verspreiding:

- Haas: Voorjaargestelling vlakdekkend
- Ree: Jaarrond vlakdekkend
- Vos: Voorjaargestelling vlakdekkend (nachtelijk met lichtbron)
Voorjaarsinventarisatie burchten valkdekkend (woon- en slaapburchten)
- Konijn: Najaargestelling op locaties van vitaal maatschappelijk belangen (nachtelijk met lichtbron)
Voorjaarsinventarisatie concentratieplaatsen (holen)
- Woelrat: Steekproefsgewijs in relatie met melding en schade

Preventieve maatregelen:

- Conform handboek faunaschade

Verjagen en doden:

- Conform beschreven in maatregelen per soort in hoofdstuk 6

Lokaal effect van de maatregel:

- De duur waarin de maatregelen effectief zijn
- De reactie van de dieren op de maatregelen

Binnen de kaders van het faunabeheerplan wordt het monitoren uitgevoerd in het werkgebied van de FBE. Het werkgebied is en blijft daarbij ingedeeld in Noordoostpolder, Oostelijk Flevoland en Zuidelijk Flevoland.

7.5 Evaluatie

De Faunabeheereenheid verzamelt en bundelt jaarlijks de monitoringgegevens zoals genoemd in tabel 7.2 en 7.3 (FBE en derden). Waar op basis van de gegevens blijkt dat een maatregel onvoldoende effectief is wordt in een jaarlijks evaluatieoverleg met de provincie het plan zo nodig bijgesteld.

Literatuurlijst

Algemeen geraadpleegde literatuur

- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 1999. Besluit Faunabeheer.
- 'Eikenoord 2002'. Handreiking Faunabeheerplan. Landelijk overleg Faunabeheereenheden.

Specifiek geraadpleegde literatuur

- FBE Flevoland, 2008. Faunabeheerplan Flevoland.
- Provincie Flevoland, 2005. Besluit aanwijzing foerageergebied overwinterende ganzen en smienten op landbouwgrond in Flevoland.
- Provincie Flevoland, 2007. Samenvatting nota flora en fauna Flevoland "Over de kool en de geit".
- Provincie Flevoland. Nota flora en fauna Flevoland "Over de kool en de geit", (vastgesteld 2003, geactualiseerd 2006).
- Provincie Flevoland. Nota flora en fauna Flevoland "Over de kool en de geit", bijlage soortbeschrijvingen (vastgesteld 2003, geactualiseerd 2006).
- Provincie Flevoland. Nota van wijziging inzake 5.3, 5.4 en 5.5 en de bijlagennota van de Nota flora en fauna Flevoland.
- Provincie Flevoland. Omgevingsplan Flevoland 2006.
- Provincie Flevoland. Uitwerking leefgebiedenbenadering voor soorten 2008.
- IPO/G7. Definitief Akkoord Ganzenbeleid 2013.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2003. Beleidskader Faunabeheer.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2007. Tussenrapportage overwinterende ganzen en smienten.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2005. Handreiking beheerplannen Natura 2000 gebieden.
- SOVON monitoringsrapport, 2007/1. Broedvogels in Nederland in 2005.
- SOVON nieuwsbrief Provincie Flevoland 2005/1.
- SOVON nieuwsbrief Provincie Flevoland 2007/1.
- SOVON onderzoeksrapport 2006/02. Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan groei?
- SOVON onderzoeksrapport 2012/03. Monitoring van het gebruik van ganzenfoerageergebieden in Nederland 2010/2011
- Alterra, technische rapportage. Populatieomvang ganzen en smienten 2005 - 2006.
- Alterra, technische rapportage. Afschotregistratie ganzen en smienten, rapportage 2005 - 2006.
- Oord, J.G. 2009, Handreiking faunaschade. Faunafonds.
- Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging, 2001. Ons jachtwild, de zes soorten.
- ICMO, 2006. Reconciling Nature and human interests. Report of the International Committee on the Management of large herbivores in the Oostvaardersplassen (ICMO).
- IPC Groene Ruimte, 2007. Lesstof cursus grofwildbeheer.
- Borst. R. 2008, Grofwildbeheer in de praktijk.
- Vereniging Het Reewild 2011. Deltaplan reeën.

Geraadpleegde gegevensbronnen

- Faunafonds 2012, Overzicht faunaschade in de provincie Flevoland 2009 en 2012.
- Faunafonds, 2008. Toetsingskader faunabeheerplannen.
- Provincie Flevoland, 2007. Flora- en faunawet; ontheffing ex artikel 68 voor ondersteunend afschot van overwinterende grauwe gans en kolgans.

- Stichting Faunabeheer Flevoland, 2013. Gegevens beheer en schadebestrijding 2009 - 2012.
- Stichting Faunabeheer Flevoland, 2013. Valwildgegevens reeën 2009 - 2012.
- Stichting Faunabeheer Flevoland, 2013. Afschotgegevens 2009 - 2012.

Geraadpleegde internetsites

www.faunafonds.nl, algemene schadegegevens.

www.florafaanawet.nl, actuele wet- en regelgeving.

www.flevoland.nl, gegevens Natura 2000 gebieden.

www.sovon.nl, soortgegevens en figuren van ganzen, holenduif, knobbelzwaan, roek en wilde eend.

www.flevoland.nl, gegevens Natura 2000 gebieden.

www.knjvintranet.nl, gegevens uitvoering jacht, beheer en schadebestrijding.

www.vogelbescherming.nl, soortgegevens.

Bijlage 1, Protocol bestrijding Muskusrat en Beverrat

Protocol

Bestrijding Muskusrat (*Ondatra zibethicus*) en Beverrat (*Myocastor coypus*) in gebieden van terreinbeherende organisaties

In alle beheergebieden van terreinbeheerders (Staatsbosbeheer, Vereniging Natuurmonumenten en de landschappen) is het opsporen, vangen en doden van Muskusratten en Beverratten uitsluitend toegestaan aan - herkenbare - medewerkers van de Waterschappen en of Provincies die op basis van legitimatie kunnen aantonen te zijn belast met de bestrijding (Bijlage 1 aanwijzing).

De beheergebieden zoals hiervoor genoemd vallen onder de zogenaamde type B gebieden zoals omschreven in de beleidsregels muskusrattenbestrijding voor beschermde natuurmonumenten. In type B gebieden mogen uitsluitend life-traps gebruikt worden voor het vangen van Beverratten. Voor het vangen van Muskusratten kunnen de vangmiddelen worden toegepast die zijn genoemd in de provinciale aanwijzing (inclusief de vangmiddelen die nodig zijn om de gevangen Muskusratten te doden).

Er dient te worden voldaan aan de navolgende voorwaarden.

1. Bij het bestrijden van Muskusrat en Beverrat dienen schadelijke neveneffecten zoals bijvangsten in het algemeen en in het bijzonder van Bever en Otter zoveel als mogelijk vermeden te worden. In otterherintroductie- en leefgebieden (inmiddels geheel Friesland en Overijssel) dienen in fuiken stopgrids aangebracht te zijn of dient de keeldiameter tot 9 centimeter verkleind te zijn. Klepfuiken dienen otterbestendig te zijn. Verstoring dient zoveel mogelijk beperkt te worden.
2. De mate en frequentie van het betreden van de beheergebieden, de vangstrategie en het tijdstip en de wijze van gebruik van vangmiddelen wordt vooraf in overleg tussen de verantwoordelijke terreinbeheerder en de bestrijder(s) bepaald.
3. Eventueel nadere door de verantwoordelijke terreinbeheerder gegeven dienen altijd nageleefd te worden door de bestrijder(s).
4. De verantwoordelijke terreinbeheerder kan, als de "wezenlijke kenmerken en waarden" lokaal een hogere prioriteit hebben, bepalen dat het opsporen, vangen en doden van Muskusratten en Beverratten niet is toegestaan tijdens (een gedeelte van) het broedseizoen (1 maart - 15 juli). Onder "wezenlijke kenmerken en waarden" wordt in ieder geval verstaan gebiedsspecifieke planten- en diersoorten, foerageer, broed- en rustgebieden van vogels en de werp, rust- en zooggebieden van zoogdieren.
5. Er mag gebruik gemaakt worden van de middelen waartoe door Gedeputeerde Staten schriftelijke toestemming is verleend.
6. Er mag, voor het vangen van Beverratten, geen gebruik gemaakt worden van klemmen ook als dat eventueel in de aanwijzing wel als geoorloofd middel is aangewezen.
7. Beverratten dienen in alle beheergebieden met levend vangende kooien (life-traps) gevangen te worden.
8. Er wordt voor geen enkel beheerobject schriftelijke toestemming verleend om zich in het water, in oevers of op het land bevindende Beverratten of Muskusratten te doden met een geweer. Dit omdat het geweer naar het oordeel van de terreinbeheerders een niet strikt noodzakelijke aanvulling op de

overige bestrijdingsmiddelen is en vanwege mogelijke verwarring met Bever en Otter die dan ongewild het slachtoffer kunnen worden.

9. Voor het doden van in vangkooien levend gevangen Beverratten en Muskusratten verlenen de terreinbeherende organisaties schriftelijke toestemming voor het gebruik van een geschikt kogelgeweer of luchtdrukwapen met voldoende (tref)energie om Beverratten en Muskusratten te doden.

10. De bestrijder dient te beschikken over een geldige jachtakte en in geval van het gebruik van een luchtdrukwapen voor het doden van in vangkooien levend gevangen beverratten en Muskusratten het benodigde verlof Wet wapens en munitie.

Aanvullende bepalingen natuurgebieden met een bijzondere beschermingsstatus waaronder staatsnatuurmonumenten

Van de aanwijzing wordt geen gebruik gemaakt in gebieden als bedoeld in artikel 46, lid 3 Flora- en faunawet, tenzij het beperken van Muskusratten en Beverratten in die gebieden is voorzien in een goedgekeurd faunabeheerplan. Voor de bestrijding van Muskusratten of Beverratten in staatsnatuurmonumenten is een vergunning nodig op grond van de natuurbeschermingswet.

Uitzonderingsclausule

Indien er zich uitzonderlijke en of speciale omstandigheden voordoen die onmiddellijk ingrijpen met een geweer, anders dan voor het doden van in life-traps levend gevangen Beverratten en Muskusratten, dringend noodzakelijk maken kan op basis van gezamenlijk overleg, door de terreinbeherende organisaties, toestemming geven worden voor een tijdelijke en incidentele afwijking op dit protocol. Er dienen duidelijke afspraken gemaakt te worden over de aard en strekking van de afwijking. De uitzonderingsclausule zou bijvoorbeeld van toepassing kunnen zijn om een - door hoog water - geconcentreerd aantal Muskus- of Beverratten effectief te doden met een geweer.

Bijlage 2, Werkafspraken edelhert

Bij :Aanwijzing ex artikel 67 van de Flora- en faunawet voor het doden van edelherten in het belang van de verkeersveiligheid

Werkafpraak en taakverdeling Ontsnapte Edelherten Oostvaardersplassen.

Gelet op artikelen 1, 5 en 7 van dit besluit waarin het doden van ontsnapte edelherten uit het gebied de Oostvaardersplassen (hierna **OVP**) in het kader van de verkeersveiligheid wordt geregeld, worden de hierna nader genoemde werkafspraken vastgelegd.

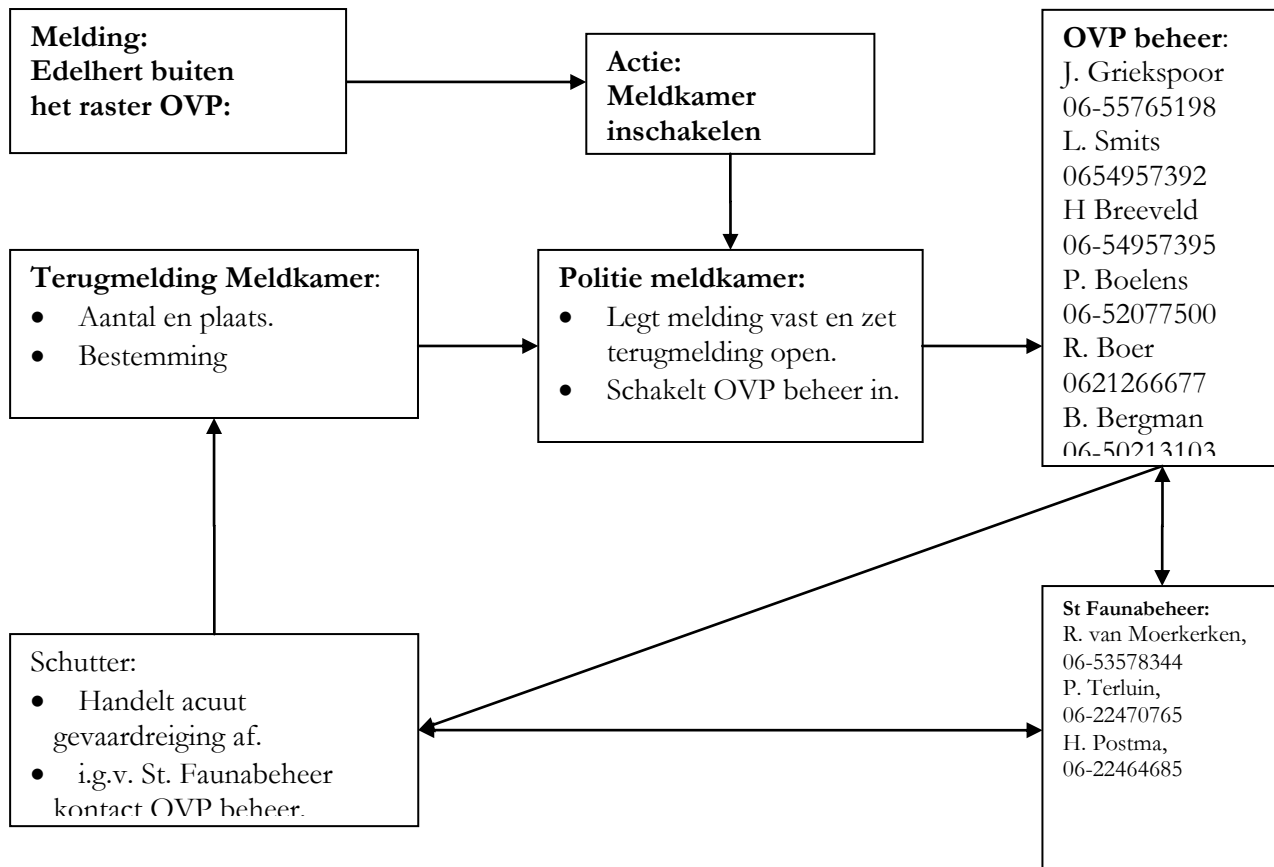
De werkafpraak is bedoeld om invulling te geven aan de wens de veiligheid tijdens het schieten van de ontsnapte dieren uit OVP te waarborgen en gebruik te maken van de deskundigheid van de faunabeheerders van OVP en de Stichting Faunabeheer.

De maximale veiligheid bij het schieten van de edelherten wordt bereikt door de herten te schieten volgens “het van buiten naar binnen” schieten principe. Hierbij moet echter rekening gehouden worden met aanwezigheid van personen binnen het OVP gebied. De regierol van de OVP faunabeheerders is van groot belang doordat zij weten welke personen zich in het gebied ophouden. Ook bevindt zich langs de buitenring een lange strook welke voor publiek is opengesteld.

In deze werkafpraak heeft de meldkamer van de politie Flevoland een belangrijke rol met betrekking tot het aansturen van de Faunabeheerders, en de registratie van de ontsnapte dieren.

De werkafspraken en de rolverdeling staan in onderstaand stroomschema weergegeven.

Stroomschema:

Aldus vastgelegd:

augustus 2012 Stichting Faunabeheer Flevoland.

Naam:

Handtekening:

augustus 2012 Staatsbosbeheer

Naam:

Handtekening:

augustus 2012 Politie Flevoland

Naam:

Handtekening:

Bijlage 3, Uitgangspunten beheer damherten

Beheerdoelstelling van het object, bepaald en vastgesteld door Provincie en beheerder Staatsbosbeheer, is onderverdeeld in:

Beheertype N01.03: Rivier- en moeraslandschap in het objectdeel “de Stille Kern” en

Beheertype N16.02 Vochtige bos met productie (randzone, buiten “de Stille Kern”)

Beheertype N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland is aanwezig in enkele percelen met relatief geringe oppervlakte. De volgende structuurkenmerken voor de gewenste ontwikkelingen c.q. de uiterlijke kenmerken zijn als richtinggevend c.q. toetsingscriteria aangegeven:

Beheertype N01.03 Rivier- en moeraslandschap (de Stille Kern) zij

Water: stromend of stilstaand water minimaal 11 tot maximaal 33 %

Laag begroeide delen: moeras, graslanden, pioniervegetaties minimaal 11 tot maximaal 33 %

Hoger begroeide delen: struwelen en opgaand bos minimaal 34 tot maximaal 64%

Beheertype N 16.02 Vochtig bos met productie:

Gemengd bos (i.t.t. monocultuur) 40 tot 60 %

Inheemse houtsoorten 60 tot 80 %

Struweel en open plekken 5 tot 10 %

Gelaagde boomfase 20 tot 40 %

Aanwezigheid dikke dode bomen (“dood hout”) 6 tot 9 gemiddeld per ha.

Aanwezigheid dikke levende bomen op 20 tot 40% v.d. oppervlakte aanwezig

Aan- of afwezigheid van de structuurkenmerken in de genoemde percentages c.q. hoeveelheden bepalen of (de ontwikkelingen van) het beheertype als Goed/Matig /Slecht wordt beoordeeld.

Samengevat zijn de uitgangspunten van Staatsbosbeheer ten aanzien de aanwezigheid van een damhertpopulatie in haar objecten de volgende:

- De aanwezigheid van damherten wordt vanuit de status beschermde inheemse diersoort positief gewaardeerd, waarbij ecologische en recreatieve functie (begrazing en “wild zien”) van de soort een belangrijke rol spelen;
- De status van de damhertpopulatie dient “vrij levend” te zijn en niet de status zijn van “gehouden dieren”, de omstandigheden in en om het betreffende leefgebied c.q. object(en) moet daar dus aan (kunnen) voldoen;
- Beheer van de populatie is aan de orde als vanwege schade aan belangen vanuit de Flora en Faunawet daartoe een noodzaak bestaat, met name het aspect verkeersveiligheid is daarbij van groot belang, maar ook schade aan land- tuin- en bosbouw en schade aan Flora en Fauna kan op een gegeven moment aanleiding zijn een populatie te (gaan) beheren. Als richtinggevend moet daarbij tevens de gewenste verdeling van de structuurkenmerken, behorend bij de beheertypen zoals die in het object zijn aangewezen: beheertype N 01.03 o.a verhouding open water, open terreindelen en hoger begroeide terreindelen en Beheertype N 16.02 aanwezigheid hoeveelheid gemengd bos, inheemse houtsoorten, struweel en open plekken, dode bomen en dikke bomen en gewenste gelaagdheid van het bos in ogenschouw worden genomen.
- Staatsbosbeheer acht het van belang de afwegingen omtrent wel of geen beheer en vervolgens de uit te voeren wijze van beheer tot stand te laten komen in goed overleg met haar partners in het betreffende gebied (Provincie, de landbouw, overige terreinbeheerders en andere belangengroeperingen). De provinciale Faunabeheereenheid is daartoe mede een geëigend platform om tot belangenafweging te komen en in het Faunabeheerplan een visie neer te leggen en de mogelijkheid te bieden om gewenste en noodzakelijke beheermaatregelen uit te kunnen voeren en daartoe de benodigde juridische voorwaarden vanwege de Flora en Fauna wet te kunnen invullen (Vergunning, Ontheffing, Aanwijzing, Toestemming etc.)

- Staatsbosbeheer zal het beheer mede afstemmen op de in het object aangewezen doelstelling(en) en de lokale omstandigheden (omvang van het object in het totale leefgebied, overige partners, de recreatieve doelstelling en het recreatieve gebruik etc.);
- Op basis van bovenstaande zal uiteindelijk worden gekozen voor de beheervorm, waarbij vanuit de eigen positie als grondeigenaar, terreinbeheerder en jachthouder de eigen regie op de uitvoering en (de mate van) het inschakelen van derden bij de uitvoering van het beheer belangrijke aandachtspunten zijn en de instelling er op is gericht een flexibel beheer te kunnen uitvoeren dat door “lerend beheren” zo nodig kan worden bijgesteld als inzichten op basis van ervaringen daartoe nopen;
- Staatsbosbeheer stelt een eigen beheervisie en een eigen werkplan Faunabeheer op, zoals onder andere de afgelopen jaren voor de objecten op de Veluwe is gerealiseerd.

Vertaling van het bovenstaande naar het object Horsterwold zijn de volgende ervaringen van belang en zijn voor Staatsbosbeheer de volgende uitgangspunten bepalend voor de keuze van beheer en uitvoering daarvan:

- De damhertenpopulatie is een vrij levende populatie die zich nog in de groeifase bevindt;
- Tot op heden is de groei van de populatie vanaf het begin (2002 c.q. 2004) beperkter geweest dan op basis van populatiedynamica van de soort en de lokale omstandigheden mocht worden verwacht, van enkele dieren tot circa 60 tot 80 in 2013;
- Ondanks enkele pogingen blijkt het uiterst moeilijk de populatie te monitoren op aantallen, geslacht en leeftijd, een structurele monitoring met een duidelijke planning is tot op heden niet in voldoende mate uitgevoerd. Ook is opvallend dat de dieren het afgelopen decennium aanmerkelijk schuwer c.q. minder zichtbaar zijn geworden. Het is thans dan ook bijzonder lastig om betrouwbare voorspellingen te doen.
- Schade aan Flora en fauna is tot op heden niet aan de orde en zal ook in de komende planperiode 2014-2019 niet optreden. Een toename van de graasdruk kan voorlopig, zowel binnen als buiten de Stille Kern, als gewenst worden beschouwd;
- Schade aan land-, tuin- en bosbouw is zeer beperkt gebleven, zal naar verwachting kunnen toenemen en zal dan ook via inzet van preventieve middelen (handleiding faunafonds) en indien nodig door verjaging met ondersteunend afschot moeten kunnen worden uitgevoerd. Zo nodig zal op basis van monitoring van de populatie en de schade aan belangen op enig moment de uitvoering van enige vorm van populatie(beperkend)beheer moeten kunnen worden uitgevoerd;
- Schade aan de verkeersveiligheid is gelukkig beperkt gebleven, zal naar verwachting kunnen toenemen en zal dan ook via inzet van preventieve middelen (handleiding faunafonds) en indien nodig door verjaging met ondersteunend afschot moeten kunnen worden uitgevoerd. Zo nodig zal op basis van monitoring van de populatie en de schade aan belangen op enig moment de uitvoering van enige vorm van populatie(beperkend)beheer moeten kunnen worden uitgevoerd;
- De huidige ervaringen met het gedrag van de damherten in combinatie met de huidige uitvoering van de beheermaatregelen (o.a. verbetering rastersituatie inclusief verbetering van uitwisselmogelijkheden in relatie tot de raster- en wegensituatie) vereisen o.i. geen drastische wijziging in de beheer op korte termijn en bieden de mogelijkheid de populatie voorlopig ruimte te bieden in haar natuurlijke ontwikkeling waarbij de stand waarschijnlijk zal toenemen.. Wel dienen op een aantal cruciale punten in aansluiting met de belangen zoals genoemd in de Flora en Faunawet de komende planperiode een adequate en betrouwbare monitoring en verslaglegging te worden uitgevoerd (de populatie: aantal, geslacht, leeftijd, aanwas en conditie, de verkeersveiligheid: waarnemingen in de nabijheid van wegen, aanrijdingen, benutting van landbouwpercelen en eventuele schade en de invloed en mogelijk schade aan flora en fauna). Jaarlijks zal door Staatsbosbeheer en binnen het verband van de

FBE de ontwikkeling worden geëvalueerd en worden vastgesteld of bijstelling in het beheer wenselijk dan wel noodzakelijk is (“lerend beheren”);

- Vanuit de landelijke Faunavisie Staatsbosbeheer en de lokale omstandigheden van en in het object achten we met de aanwezigheid van damherten een duidelijke regie als beheerder op de uitvoering van de monitoring en het dagelijks beheer voor de toekomst noodzakelijk. Daartoe zal komend jaar een beheervisie en werkplan faunabeheer damherten Horsterwold (en Hulkesteinse bos) moeten worden opgesteld. Dit in zekere mate van analogie met de situatie op de Veluwe. Tot op heden is er op het gebied van het Faunabeheer een samenwerkingsverband met de Stichting Faunabeheer Flevoland (SFF): het reewildbeheer in het object wordt door de SFF, buiten de Stille kern, uitgevoerd. Voorlopig zal deze vorm van samenwerking worden voortgezet, waarbij in overleg met SFF wordt uitgewerkt hoe en in welke vorm inzet van de faunabeheerders en jachtaktehouders op de korte (2014) en wat langere termijn (jaar 2016 als ijkmoment voor de periode daarna) kan worden ingepast in de visie en de wensen van Staatsbosbeheer. Daarbij is de (mogelijke) uitvoering van beheer (afschot) binnen de Stille Kern een belangrijk aandachtspunt onder andere vanwege de huidige recreatieve doelen en omstandigheden: binnen dit gebied mogen bezoekers vrijelijk “rondstruinen” en hoeven zich niet te houden aan wegen en paden. Dit gegeven vereist bij het uitvoeren van het faunabeheer een uiterst behoedzame, aangepaste en kundige aanpak met grondige kennis van het terrein en terreinomstandigheden. Jaarlijks zal door Staatsbosbeheer en kan binnen het verband van de FBE de ontwikkeling worden geëvalueerd en worden vastgesteld of bijstelling in het beheer wenselijk dan wel noodzakelijk is (“lerend beheren”).